

1966 · 9

L'Avantgarde

SARUNA PAR DARBU.

A. JERHINA foto

Jaunās piecgades

Latv. PSR Valsts bibliotēka
66—

PIRMAIS MAIJS

Pienācis pavasaris. Pienācis ar ziediem dārzos, ar cīruļu triļļiem zilajās debesīs, prieku un darba sparū cilvēku sirdīs, ar sarkanajiem svētku karogiem, kas vienmēr — gan cīņu ugunīs, gan darba ikdienā — veduši pretim jaunām uzvarām.

Un, izejot Pirmā Maija demonstrācijā, vecie cīņu un darba veterāni, kas piedalījušies visos sociālisma tapšanas laikposmos, kopš nogranda «Auroras» vēsturiskais šāviens, šodien atceras: šī ir astotā piecgade, ko uzsāk padomju darba tauta.

Un tāpat, kā pirmā piecgade bija vēsturisks pavērsiens mūsu zemes dzīvē — pavērsiens uz industrializāciju, uz lauku kolektīvizāciju, uz sociālisma galīgu uzcelšanu mūsu zemē, arī šī piecgade ienāk dzīvē ar jauniem vēsturiskiem uzdevumiem.

Partija uzskata, ka «... piecgades galvenais ekonomiskais uzdevums ir uz zinātnes un tehnikas sasniegumu maksimālas izmantošanas, visas sabiedriskās ražošanas industriālas attīstības, tās efektivitātes pallelināšanas un darba ražīguma paaugstināšanas pamata nodrošināt rūpniecības tālāku ievērojamu augšanu, straujus un stabilus lauksaimniecības attīstības tempus un tādējādi panākt tautas dzīves līmeņa būtisku celšanos, visu padomju cilvēku materiālo un kultūras vajadzību pilnīgāku apmierināšanu».

Kādreiz Majakovskis uzrakstīja poēmu par 150 miljoniem jaunās dzīves izcīnītāju; šodien šajā saimē jau ir pāri par 230 miljoniem, un vienotā saimē ar citām brāļu tautām soļo arī Latvija, kuras labākie dēli — sarkanie strēlnieki — revolūcijas dienās palīdzēja likt pamatus tai ēkai, ko stāvu pēc stāva jau veidojušas divas panudzes un nule sākusi veidot arī trešā.

Toreiz, pirmās piecgades Pirmajā Maijā, mēs runājām par sociālisma pamataakmeņu guldīšanu, šodien aizvien biežāk mūsu sarunās kā saredzama realitāte jau skan vārds — komunisms.

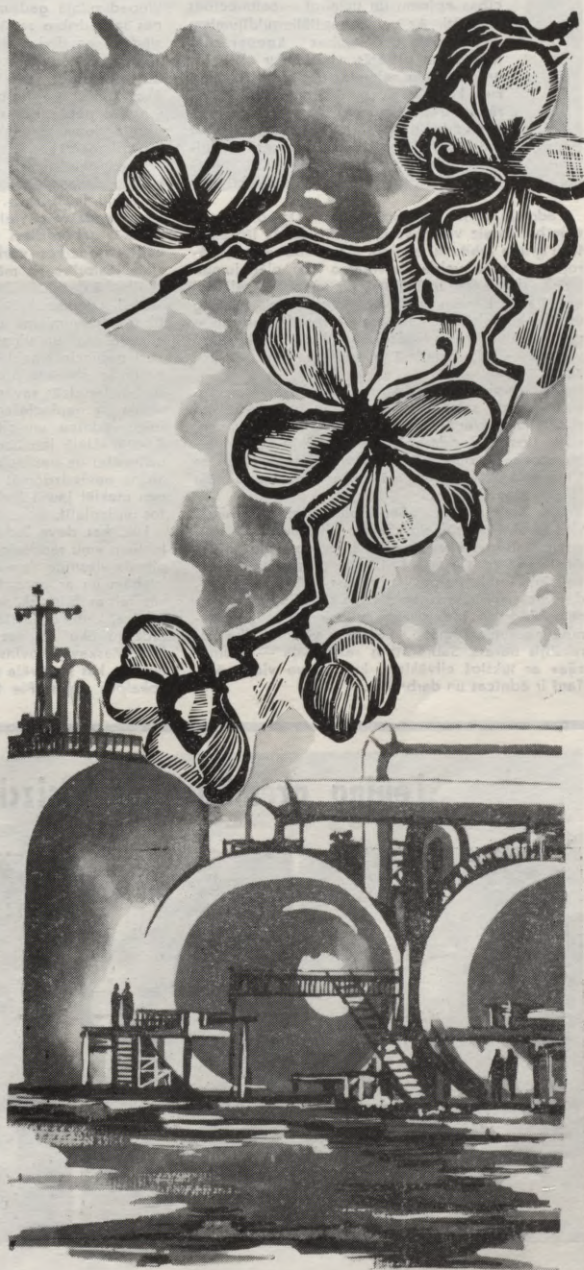
Un kopā ar pavasara ziediem šopavasari Latvijas pilsētās un ārēs plaukst arī ieceres un plāni par jaunās piecgades uzdevumu veiksmīgu īstenošanu, par jaunu stāvu veidošanu mūsu nākotnes skaistajai ēkai.

Labu veiksmi jums, lasītāji, jaunu darba cēlienu uzsākot!

VISU ZEMJU PROLETĀRIESI, SAVIENOJĪETIES!

Zvaigzne

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS.
IZNĀK 16. GADU, DIVAS REIZES MĒNEŠT.
NR. 9. (379) 1966. GADA 5. MAIJS

A. Junkera (jaunākā) zīm.

Sadzīvei atbilstošu vidi!

(ARHITEKTU IECERES UN PLĀNI)

1,3 reizes paplašināt dzīvokļu celtniecības apjomu un uzlabot celtniecības kvalitāti. Ar valsts kapitālieguldījumiem un dzīvokļu celtniecības kooperācijas līdzekļiem pilsētās, strādnieku ciematos un padomju saimniecībās uzcelt mājas, kuru kopplatība par 100 miljoniem kvadrātmetru lielāka nekā iepriekšējos piecos gados uzceltajās; ievērojami uzlabot iedzīvotāju komunālo, sadzīves un kultūras vajadzību apmierināšanu.

No PSKP XXIII kongresa direktīvām.

Padomju valsts divdesmitie gadi. Dzīvokļu celtniecībai toreiz vēl nevarēja veļtīt daudz līdzekļu, taču grupa arhitektu ar lielu aizrautību veica ievērojamu jaunu veida dzīvojamu ēku plānojumus. Strīdi, diskusijas, meklējumi un eksperimenti. Bet no kā sākt? Kādām prasībām jāatbilst jaunām ēkām un ēku kompleksiem? Lai rastu ierosmi, divdesmito gadu arhitektiem vajadzēja ielūkoties vēl tālākā vēsturē — sešpadsmitajā un septiņpadsmitajā gadsimtā.

Lūk, utopists Tomass Mors. Viņa iedomu pasaulē — sapņu sala «utopija» sastāv no atsevišķām pilsētām. Galvenā saimnieciskā vienība ir ģimene, kuras locekļi nodarbojas ar noteiktiem saimniecību. Katra ģimene dzīvo atsevišķā mājā. Katrām trīsdesmit dzīvojamām mājām, ar kurām apbūvēta iela, ir viena ēdnīca.

Lūk, Kampanella. Septiņpadsmitajā gadsimtā viņš sarakstīja grāmatu «Saulas pilsēta». Visas dzīvojamās telpas «Saulas pilsētā» ar pastaigu galerijām apvienotas vienā ēkā. Augšējās stāvos vienveidīgas gulamvietas, pirmajos stāvos ēdnīcas, darbnīcas, noliktavas, pirtis, veikali. Bērnu audzina sabiedrība. Līdzīga fantāzija ir arī septiņpadsmitajā gadsimtā romānā «Serambu vēsture», ko uzrakstījis Berass. Sabiedrības sastāvdaļa — «osmāzija» ar tūkstoš cilvēkiem, kuri dzīvo vienā ēkā. Tanī ir ēdnīcas un darbnīcas.

Un vēl minēsim utopistu Furjē, kurš dzīvoja deviņpadsmitajā gadsimtā. Viņš uzskatīja, ka nākotnes sabiedrības sastāvdaļa būs «falanga», kuru sastādīšot ap divi tūkstoši iedzīvotāju. Tie dzīvošot atsevišķos ēku kompleksos «alansteros». Ēkas vīdusdaļā būšot izvietotas sabiedriskās iestādes, ēkas galos — darbnīcas. Tie bija sociālistu utopistu nepiepildījušies sapņi. Tomēr jau šeit izvirzīta doma, ka katrai sabiedrībai vajadzīgi atbilstoši mājokļi.

Zinātnisku pieeju atrodam marksisma-ļeņinisma klasiku darbos. Piemēram, Fr. Engelsa darbs «Par dzīvokļu jautājumu». Šeit izvirzīts uzdevums par jaunu apdzīvotu vietu veidošanu atbilstoši sociālistiskās sabiedrības prasībām. Sevišķa uzmanība veļtīta sadzīves pārkārtošanai, uzsvērot, ka sieviete jāatbrīvo no mājas darbiem un jāiesaista sabiedriskā darbā.

V. I. Ļeņins rakstā «Par strādājošo sieviešu kustības uzdevumiem» uzsvēra, ka sievietes pilnīgai atbrīvošanai un viņas pašas vienlīdzībai ar vīrieti nepieciešams, lai būtu sabiedriskā saimniecība un lai sievietei piedalītos vispārīgajā ražošanas darbā. Daudzās savās runās un rakstos Ļeņins norādīja uz nepieciešamību radīt sabiedriskotu virtuvju, ēdnīcu un citu sabiedrisku iestāžu tīklu. Rakstā «Lielā ierosme» 1919. g. V. I. Ļeņins vērs uzmanību uz nepieciešamību pārkārtot sadzīvi un aicina nevis izdomāt jaunus sadzīves iezīmes, bet gan meklēt jaunā iedzīvotāju pašā dzīvē, nostiprināt tos un izplatīt.

Lūk, kas deva iedvesmu divdesmito gadu arhitektiem viņu radošajos meklējumos. Rezultātā tapa pirmās viesnīcu tipa ēkas ar nelielām atsevišķām istabām un ar parastā tipa dzīvokļiem. Sabiedriskās telpas bija izkārtotas ēkas centrālajā daļā — ēdnīca, klubs ar lasītavu, bērnu novietne un dārz. Līdzīgu ēku arī uzcēla Ļeņingradā, Rubinshteina ielā. Maskavā, Novinska bulvārī, uzbūvēja vēl vienu ēku, kas sastāvēja no dzīvojamās, komunālās un apkalpes daļas. Pie tam komunālajā daļā ietilpa

sporta zāle, virtuve, ēdnīca un atpūtas telpas. Apkalpes daļā bija paredzēta mehānizēta velas mazgātava un garāža. Līdzīgas eksperimentālās ēkas atrodam arī Sverdlovskā un Saratovā.

Daudzi šo gadu projekti balstījās uz abstraktām, izdomātām sadzīves shēmām. Daudz kas aizgūts no sociālistiem utopistiem. Tādi bija Kuzmina projekti, kuros bija paredzēti reglamentēti sadzīvi līdz pēdējai minūtei. Taču to gadu ekonomiskās iespējas neļāva izvērst plašus eksperimentus. Tomēr divdesmito gadu arhitektu radošie meklējumi kļuva par ierosmi ne tikai mūsu zemes, bet arī ārzemju arhitektiem.

Liels nopelns jaunu dzīvojamu ēku tipu meklējumos ir franču arhitektam Korbizjē. Nozīmīgu ieguldījumu šai jomā devusi eksperimentālu kolektīvu ēku celtniecība Čehoslovākijā piecdesmitajos gados.

Ar jaunu sparū un ierosmi mūsu zemē tuvākās un tālākās nākotnes dzīvojamu ēku tipu meklējumi izvērsās pēc vēsturiskajiem PSKP XX, XXII kongresiem. Mūsu zemes arhitektūras un celtniecības pētniecības projektēšanas institūtos celtniecības organizācijas šobrīd veic lielu darbu. 1960. g. arhitektu saimē plašu interesi izraisīja arhitekta Gradova vadībā izstrādātie projektu priekšlikumi.

Apbūves pamatvienība ir ēku grupa. To sastāda 12 stāvu augsta viesnīcu tipa ēka, kurā varētu dzīvot ap tūkstoš divi simti iedzīvotāju. Blakus šīs ēkas korpusam pieslejas divstāvu ēkas bloks sabiedriskajām iestādēm. Ar segtu koridoru dzīvojamā ēka saistīta ar bērnu iestādēm. Dzīvokļi ir dažāda lieluma ar vienu, divām un trim dzīvojamām istabām. Virtuvju vietā izkārtoti speciāli agregāti. Ēkas pirmajā stāvā novietoti tirdzniecības automāti un apkalpošanas birojs. Šeit ir arī veļas pieņemšanas punkts un dežurējošā kafējnīca. Galvenā pamatdoma — viena dzīvojamā mikrorajona triju tūkstošu individuālo virtuvju vietā iekārtotas deviņas sabiedriskās ēdnīcas. Dzīvojamajai ēkai tieša saistība ar bērnu iestādēm. Skolnieki mācās internātskolās, kuras atrodas dzīvojamā rajona robežās.

Savu ieguldījumu šai jomā ir devuši arī mūsu republikas pētniecības un projektēšanas institūtu kolektīvi. Tā Pilsētu plānošanas un apbūves problēmu laboratorijā un Latvijas Valsts pilsētu celtniecības projektēšanas institūtā ir izstrādāti perspektīvo dzīvojamu ēku un dzīvojamu rajonu plānojamu priekšlikumi, kuros izvirzīts daudz jaunu domu.

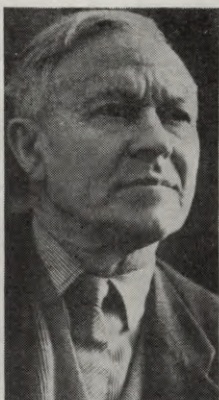
Ja līdz šim eksperimentēja atsevišķas konstrukcijas vai dzīvokļu plānojumus, tad tagad paredzēti eksperimentēt arī ēku kompleksa sadzīvi.

Maskavas Eksperimentālās projektēšanas institūtā arhitekta Ostermana vadībā izstrādāts apdzīvojama kompleksa projekts ar plašu sabiedrisku apkalpošanu. To uzcels Jauno Čerjomušku kvartālos. Šis komplekss sastāvēs no diviem sešpadsmitstāvu dzīvojamu ēku korpusiem, kurus savienos sabiedriski iestāžu divstāvu bloks. Te dzīvos ap divi

Ļeņina prēmijas par visizcilākajiem sasniegumiem mākslā

Z. DOLUHANOVA.

A. PLASTOYS

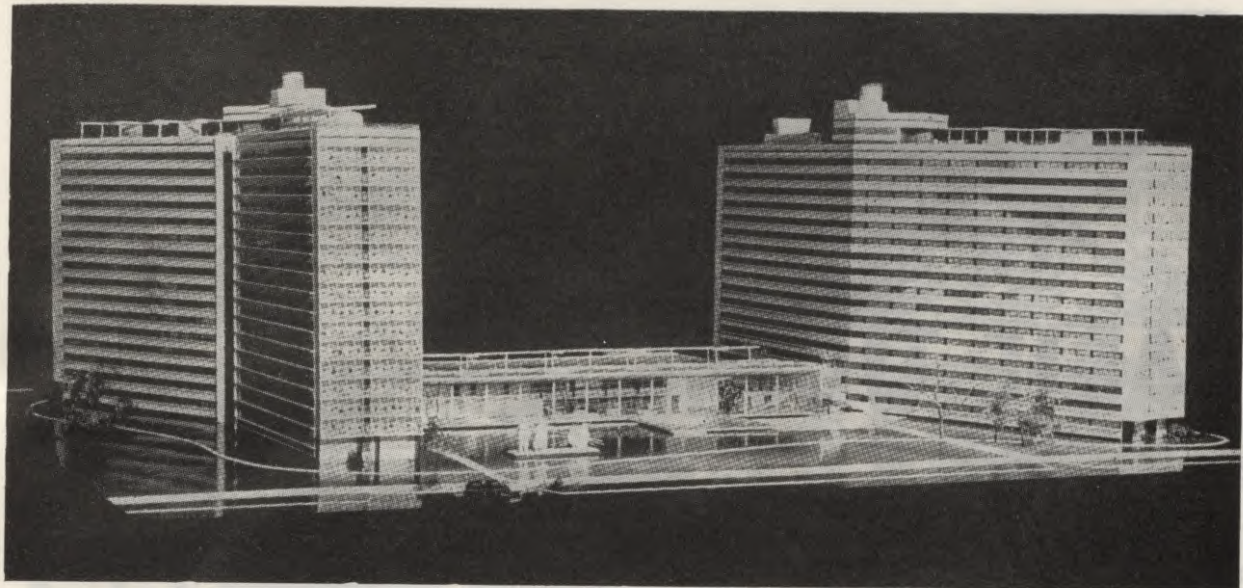
M. UĻJANOVS

S. ZAKARIADZE

S. GERASIMOVS

tūkstoši iedzīvotāju. Pirmkārt, liela vēriba te veļ-
 fīta sabiedriskās ēdināšanas organizācijai. Pirmajā
 ēkas stāvā būs centrālā virtuve, kas darbosies pēc
 pašapkalpošanās principa. Te atradīsies arī ēdnī-
 ca ar 250 vietām. Bez tam katrā dzīvojamā stāvā
 iekārtos nelielas ēdnīcas ar divdesmit vietām. No
 šīm virtuvēm ēdienus varēs saņemt arī tieši uz
 dzīvokļiem. Paredzētas arī kopējas lietošanas vir-
 tuves un nelieli virtuves agregāti pašos dzīvokļos.
 Neaņemama sastāvdaļa ēku kompleksā būs bērnu
 iestāde un vispārīgglītojošas skolas pirmās kla-
 ses. Bez tam jaunākajiem bērniem pirmajā stāvā
 būs organizēts speciāls «bērnu centrs». Šeit būs
 fizikultūras istaba, neliels baseins, telpa mazbērnu
 spēlēm, zīmēšanai. Paredzēts, ka šo centru vadīs
 uz sabiedriskiem pamatiem noorganizēts speciāls
 audzinātāju kolektīvs. Protams, galvenā loma bēr-
 nu audzināšanā paliks vecākiem. Svarīgu vietu ēku
 kompleksā ieņems medicīniskā apkalpe, kas sekos
 iedzīvotāju veselībai. Šim nolīkam izprojektēts
 «medicīniskais centrs», kur atradīsies terapeita,
 stomatologa un hirurga kabineti. Var rasties jau-
 tājums, vai nav par daudz? Uz šo jautājumu pro-
 jektu autori atbild, ka ne, jo šie kabineti darbo-
 sies ne katru dienu, bet gan periodiski, un tie
 var darboties uz sabiedriskiem pamatiem.

Cilvēka veselības, mūža ilguma pagarināšana —
 lūk, galvenais mērķis. Nav vajadzības pierādīt,
 cik liela nozīme ir fizikultūrai un sportam. Risinot
 šo uzdevumu, paredzēts izbūvēt daudz slēgtu
 sporta telpu un iekārtot sporta laukumus ēkas ap-
 kaimē. Kluba telpas, pašdarbības pulciņu istabas,
 darbnīcas — ar to vēl neizsmejas telpu klāsts,
 kas domāts iedzīvotāju kultūras un sabiedriskam
 darbam.

Protams, šeit būs arī sadzīves apkalpe. Minēsim
 nelielus «sīkumus», piemēram, virsdrēbes visi na-
 ma iedzīvotāji atstās garderobē pie ieejas vesti-
 bīla, kura būs apgaismota ar speciālām baktericī-
 da lāmpām. Atbraukušo viesu un radnieku rīcībā
 būs neliela viesnīca ar 16 vietām.

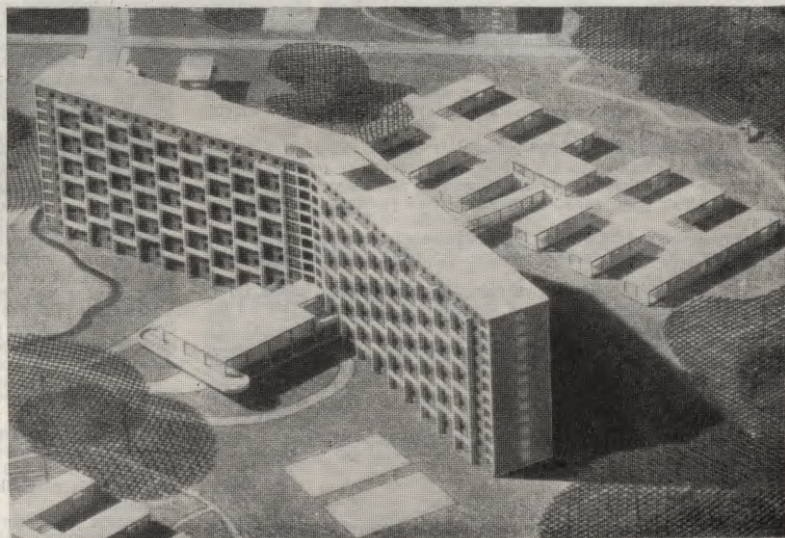
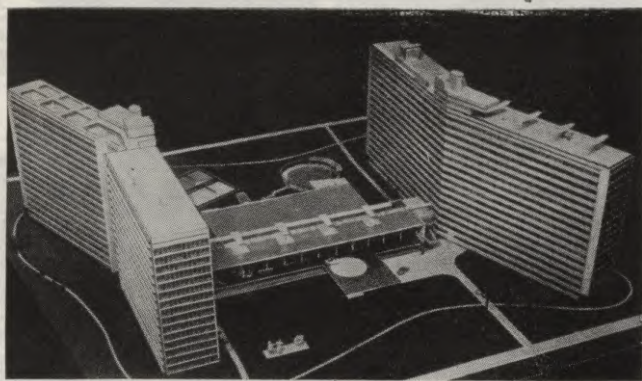
Kas veidos šīs ēkas dzīvī?

Uz brīvprātības principa visi nama iedzīvotāji
 apvienosies «Jaunās sadzīves ēkas savienībā». Vi-
 sus jautājumus paredzēs apspriest konferencēs.
 Starpkonferenču laikā darbu vadīs ēkas padome,
 izpildu un kontroles komiteja.

Tās ir ieceres. Tuvākajā laikā šo ēku uzcelš. Un
 tad varēsim spriest, cik pilnvērtīgi būs atrisināti
 kā kolektīva, tā arī atsevišķu ģimeņu sadzīves jau-
 tājumi, cik labs ir ēkas plānojums un iekārta, vai
 pareizi ir izkārtotas sabiedriskās iestādes.

Līdzīgu eksperimentālu ēku celtniecību sāks
 arī citās mūsu zemes pilsētās.

V. Grundmanis

BOGDANS HAMERA,
poļu rakstnieks

R. Skrubja linoģrebumi

— Tu, redz, saki, ka makšķerēšanā lielu piedzīvojumu nevarot būt. Kā kurš uz to skatās. Hemingveju tu, protams, esi lasījis? Es nemaz nepieņemu «Sirmgalvi un jūru», bet domāju tikai viņa stāstus par makšķerēšanu. Vai esi lasījis?

— Lasīju. Un esmu ar mieru vēlreiz lasīt un pārlasīt. Bet, mans mīļais, tas taču ir Hemingvejs!

— Tur jau tā lieta, ka tas ir Hemingvejs, tā ir Amerika, tur viss var gadīties, vai ne? Tā sakot, ne tā, kā mūsu parastajā zemītē, ja? Bet man, zini, atgādījas tāds neparasts piedzīvojums, kāds var notikt tikai mūsu zemē.

— Nokēri šitā-ā-du zivī!
— Nē.
— Milzīga līdaka ievilka tevi dzelmē, bet tu šo saķēri aiz žaunām un — blāks! — krastā.

— Toreiz nokēru vienu nabaga raudiņu.
— Nu un tad?
— Ja gribi dzirdēt, izstāstīšu.

— Klausos, klausos ar milzīgu zipkāri.

— Var arī bez zipkāres, tā nu ir tava darišana. Se, uzsmēkē! Nu tad tā — tu jau zini, kā mūsu ūdenī no pārlieku centīgas «izkašanas», noteiku ūdeņiem un malu zvejniecības palikuši gandrīz pavissam bez zivīm. Tiesa, makšķernieku biedrība ir ķērusies pie darba, šur tur jau tas jūtams, bet isti rezultāti gan būs jāgaida vēl daudzus gadus. Tādos apstākļos atrast ūdeņus, kur zivis vēl daudz maz ķeras, ir īsta sensācija. Viens mans paziņa tāds bija izgājījis. Sīki neaprašīšu — kur, tāpēc ka tev nav nekādas vajadzības to zināt. Viņš man par turieni sastāstīja tāds brīnumus, ka nolēmu aizbraukt. Reportāžai materiālu var atrast jebkurā vietā, bet ja vēl piedevām kaut reizīti izdošas cilvēciņi pamakšķerēt...

— Un atrast vērā liekamu piedzīvojumu.

— Ko nu... Uz piedzīvojumiem es nemaz necerēju. Kaut gan katrā makšķerēšanas reizē ir arī piedzīvojums. Viss tikai atkarīgs no tā, kā kurš to uztver. Līdz tam apvidum nokļuju bez pūlēm, taču samēklēt aprakstītos ezeriņus nebija tik vienkārši. Kaut kāds «līkais ezeriņš», «kūdras ezeriņš» un «labie ūdeņi» — visus šos nosaukumus droši vien bija izdomājis vai nu mans paziņa, vai arī tos lietoja vienīgi makšķernieki. Cilvēkiem, kas nebija makšķernieki, tie šķita parastī ezeriņi. Beidzot es sastapu kādu, kas varēja man palīdzēt. No neliela paugura virsotnes iepazīnos ar apkārtnes topogrāfiju. Viņš parādīja man gan «kūdras ezeriņus», gan «līko ezeriņus», taču visvalrāk mani interesēja «labie ūdeņi».

— Vai redzat to četru alkšņu puduri?

— Redzu.

— Tas ir tur. Tikai neejiet taisni, priekšā te tāds stāgnājs, ka zābakus neizvilksi. Jums jāpaiet atpakaļ un tad jāgriežas pa tāciņu uz labo pusī.

Pateicos un nesteidzīgi sāku iet. Pamatos viss atbilda paskaldrojumem, tikai vienu viņš nebija pateicis, ka pales tik ilgs laiks, līdz nonākšu galā.

— Tur jūs noteikti satiksīti večuku, — mani panāca laipnā informatora sauciens. No tā, kādā tonī tas bija sacīts, nojautu, ka šai papildus informācijai ir īpaša nozīme.

— Kādu večuku? — pieklājības pēc jautāju.

— Ir mums te tāds vectētiņš, kas šai laikā gandrīz vienmēr sēž pie «labajiem ūdeņiem».

— Nu tad sēdēšu ar viņu kopā.

— Hal! Tas nav tik vienkārši.

— Kāpēc? — mana nepacietība auga augumā.

— Viņš jums uzreiz pajautās: «Vai biedra karte tev ir, dēlīn?»

— Atbildēšu, ka ir.

— «Bet vai noteikumus, dēlīn, zini?»

— Zinu.

— «Nu tad lasies, dēlīn, kādus divdesmit metrus nostāk!» — tēlodams nepieklājīgi, mans ceļa stāstītājs noklīdza un sāka smieties.

— Bet, ja jūs aiziesit metrus divdesmit tālāk, tur var ķerties vienīgi viķes.

— Viķe arī ir zivs.

— Vai ķīši.

Atmetu ar roku un gāju savu ceļu, lai gan tas tips, saprotams, krietni aptumšoja manas cerības. Ak vai! Tikai tagad atcerējos, ka arī paziņa stāstīja par šo divaino večuku, bet toreiz manu interesi saistīja zivis, nevis večuki, un man tas pagaisa no atmiņas. Nu, bet ko darīt, ja reiz atbraucis esmu... Varbūt, ka izdodas večuku pierunāt... Domās pārbaudīju, vai neesmu ko aizmirsis, tāpēc ka visbrīsmīgākā nolaidība ir tā, ka savā izklaidībā aizmirsti kādu lietu un atceries to, tikai būdams zvejas vietā. Tas ir tas pats, kā nesarunājušam ar meiteni iet uz satikšanos.

Iedams pa mitro liča plāvu, es večukam novēlēju iesnas, vēdergraižas, kaulu sāpes, vispār kaut ko tādu, kas šodien būtu piespiedis viņu palikt mājās.

«Labie ūdeņi» tiešām izskatījās daudzsolīti. Meldrī, ūdenszāles, ūdenspipari un milzums ūdensrožu, kas kraujainās vietās auga līdz pašam krastam. Un starp zālēm — tīra ūdens laukumiņi, tieši kā speciāli terikoti.

Večuku es pamanīju jau iztālēm. Viņa poza mudināja domāt, ka zivis tam sevišķi neķeras. To uzreiz var redzēt. Tāpat kā kinoteātri, pametot acis uz skatītāju, var pateikt, vai filma interesanta vai ne. Diena, taisnību sakot, nebija sevišķi laba, pārāk karsēja, taču līdz vakaram vēl atlika prāvs laiciņš un saulrietā zivis varēja kļūt kustīgākas. Zīni, pacietība un optimisms — tās ir divas pamatīpašības, bez kurām īsts makšķernieks nav iedomājams. Večuks sēdēja un nekustējās ne ausī, kaut gan es biju jau dažu soļu attālumā un viņš nevarēja nēdzirdēt manu tuvošanos. Varbūt kurš? Nu nē, vai gan var savienot kurlumu un makšķerēšanu... Piegāju vēl tuvāk, bet viņš — ne vārda.

— Labdien, — gandrīz nočukstēju.

— Labdien, — par atbildi arī vecais nočukstēja.

— Ko zivtiņās?

Tikai tagad viņš pavērsa pret mani grumbaino, mierīgas pašcieņas apdvēsto seju.

— Vai biedra karte tev ir, dēlīn?

— Ir.

Viņš mani nomērija ar ciešu, vērtējošu skatienu.

— Nu tad sēdies, un... lai tev makšķere salūst no zivs svāra.

Nopūtots ar tādu atvieglotumu, ka man kļuva pat neērti, tāpēc ka viņš acimredzot to pamanīja. Taču šeit, taisni man priekšā, ūdensrožu lokā bija ļoti vilinošs «lodziņš», kuru patiešām kāds it kā ūdensrējis makšķerēšanai izdevīgā iekārtojuma. Bez steigas sāku gatavot auklu.

— Kā šodien ķeras?

— Pamaz.

— Bet kā šeit vispār ir?

— Visādi. Dažreiz vari būt laimīgs, dažreiz gadās viens nabaga raudiņš.

— Vai jūs no Varšavas?

Mani apveltīja nelabvēlīgs skatiens, kas tajā pašā laikā pauda slikti noslēgtu interesi.

— Kā tu to zini, dēlīn?

— Tā... uzminēju... — es samulsu; nevarēju taču atzīties, ka man pietika dzirdēt viņa «nabaga raudiņš» — kas zina, vēl apvalnosies.

— Bet tu, dēlīn, no Varšavas?

— Jā. Paziņa iestāstīja, ka šeit tādi labi ūdeņi. Nospriedu pārbaudīt, izmēģināt laimi.

Uz sarunu vectētiņu ierosināt bija grūti. Paspēju sagatavot abas makšķeres, izmērit sava «loga» dziļumu, iemest vienu makšķeri uz pašas grunts, bet otru — divu trešdaļu dziļumā, kā radītu man pašam «nabaga raudiņam», aizmēķēt cigareti, taču viņš klusēja. Tikai noraidoši pagrozīja galvu, kad gribēju piedāvāt arī viņam.

Netālu noribēja sāviens. Duļķojot ūdens spoguļgludo virsmu, kā dzirksteles aizbēdēja mailītes. Pār mums aizlaidās iztraucētu piļu bars. Kas tā par neaprašāmu melodiju — viņu spārnu svīkšana!

— Zivis baida, nelliēti nolāpītie... — večuks norūca.

Es neko neatbildēju, esmu vienādi aizrautīgs makšķernieks un mednieks. Večuka epiteti mani aizskāra; tiesa, ne tik daudz es apvainojos, cik apzinājos šīs rūkšanas bezjēdzību, taču strīdīties nebija laika — pludīni jau ūdenī.

Ar acs kaktiņu pamanīju, ka večuks spēji pasniedzās pēc makšķeres; momentā skatiens meklēja viņa pludīni — tā nebija. Izstieptā aukla spēji šķēla ūdeni un tuvojās man. Sirdī pamodās skaudība. Ne parasta cilvēcīga skaudība, bet... vieni to sauktu par maniaka skaudību, otri — par sportista. Vai nu nevarēja tas radijums sveicināta vietā saņemt manu āķi... Večuks turēja makšķeri ar čempiona aukstasībām un vienmērīgi ietina auklu spolē. Acimredzot tas tomēr nebija tāds eksemplārs, kas jāpievelk ar īpašu panēmieni, laiku pa laikam atbrīvojot auklu. Un patiesi, ūdeni šķēlošā aukla aprakstīja spēju loku un sāka tvoties makšķerniekam. Pāris sekundu vēlāk taisni pie viņa kājām virsupsē izlida ālanta galva. Večuks paņēma smejamo tilkiņu un ar mierīgu, neklūdīgu kustību izvilka zivi no ūdens. Pēc acūmēra ālants svēra ne mazāk par kilogramu. Vēlreiz uzbangoja skaudība, bet tad sirdi pārņēma cerības — tā tad kaut kam te jābūt...

Pametu šo skatienu uz saviem pludīņiem — mierīgi — un atkal sāku vērot kalmiņu. Šis cilvēks kaut kā īpaši mani interesēja. Ir taču gadījies ne vienreiz vien sēdēt blakus nepazīstamiem makšķerniekiem, apmaiņoties ar dažām frāzēm par zivīm — un viss; daudz, ja vēl pāris vispārīgu vārdu piemēti. Bet tagad man visu laiku likās, ka jāpasaka viņam kaut kas interesants. Var jau būt, ka vainīgās bija zemazīņā radušās pateicības jūtas par to, ka viņš mani nepadzina. Kas to lai pasaka?

Vectēvs ļoti uzmanīgi atāķēja zivi, izvilka no ūdens tilkiņu, pareizāk sakot, tilkiņa augšējo daļu. Sagriezās varenī mutiņi. Slēpj; nemil,

ka viņu apskauz. Veikli noglabājās jauno ieguvumu, viņš palaida tiklīņu zemāk un sāka uzlikt jaunu ēsmu.

— Uz kā ķerat? — nesatricināmā mierā pajautāju, lai viņš nepamanītu, ka tomēr skauzu.

— Uz mīklas.

— Kartupelis, baltmaize, olas dzeltenums, pareizi?

Vecais neatbildēja. Uzlicis ēsmu, atkal iemeta tai pašā vietā. Apšedās gluži tāpat kā pirms tam. Runāšana nekāda neiznāca. Jutu, ka bez šīs nenopietnās vēlēšanās viņam kaut ko pastāstīt manī pamostas žurnālista interese. Tādi tipi bieži vien zina un var pastāstīt daudz — tieši tāpēc arī tik negribīgi runā; taču neko darīt, viņa pašā maksākeri iemest es nevaru. Galu galā šajā situācijā manai galvenajai interesei jābūt plevērstai pludinām. Tiesa, tie stāv un pat nedomā kustēties, bet dieva ceļi jau nav izdibināmi. Būtu vecais aizgājis, nosēstos viņa vietā.

No viņa balss izteiksmes mana jautrība pagaisa kā nebijusi.

— E-eh, būtu tu, dēlīn, pamēģinājies palikt bez sievas, — viņš atkārtoja. — Man ir bijušas divas... pareizāk sakot, viena, bet var teikt, ka arī tā otrā bija sieva. Bet tagad nevienas nav. Bija man trīs bērni, bet nu neviena nav. Tā pirmā, likumīgā, gāja bojā tai pašā Voja sacelšanās laikā. Un bērni arī.

— Mans tēvs arī gāja bojā sacelšanās laikā.

— Redzi nu, dēlīn! Lai dažreiz tēvs arī ieper, bet kad viņa nav... Sieva plāpā, bērni drauskuļo, nu, bet kad viņu nav... Skaties kaut uz mēnesi un kauc. Tu esi kādreiz dzirdējis, kā cilvēks kauc? Nē. Bet es kaucu. Divas reizes. Pirmoreiz tur, Voja drupās. Tāds nu ir manas sievas un bērnu kaps. Un otrreiz — piecus gadus pēc tam, uz savas mājas sliekšņa. Skatījos uz mēnesi un kaucu. Dažreiz cilvēkam tikvien tikai atliek...

Pēkšņi viņš aplūsa. Es izbijos: pēc tāda ievada taču nedrīkst vār-

— Nu jau sen, kopš biju Varšavā, — pēkšņi viņš ierunājās. — Četrdesmit piekta.

— Ohoh! — es laikam pārāk skaļi iesaucos. — Tad jau jums nav ne mazākā priekšstata par Varšavu. Kur jūs dzīvojat?

— Voja.

— Voju es zinu kā savus piecus prkstus, goda vārds! Tikai atcerēties, kā tur izskatījās četrdesmit piekta, gan nevaru.

— Drupas, — viņš nomurmināja.

— Drupas paliek drupas, to visur bija diezgan, tāpēc tagad tikvien prātā palicis kā drupas. Bet, kur un kas savā laikā bijis, kur un kad uzcēla kaut ko — tas viss sajaucies atmiņā. Bija drupas, tagad toties skaista pilsēta un, ja vēlies ko atcerēties, jālapo albumi un hronikas. E-eh! Ziniet, kāda tagad Voja: Austrumu—Rietumu trase, milzīgs universālveikals, dzīvojamie kvartāli...

— Par daudz runā pie ūdeņiem, dēlīn, — viņš mani skarbi pārtrauca. — Un pārāk skaļi. Zivis baidās.

Viņa drūmais noskaņojums mani pamodināja spītību.

— Nu, ziniet, cieniņamais! — sāku kliegt. — Pie ūdeņiem nerunā — zivis izbaidīs, mājās nerunā, tāpēc ka runā sieva. Reiz taču cilvēkam jāzrunājas.

— Vai nu tas tik slikti, ka sieva mājās runā?

— Kas tad tur labs?

— Būtu tu pamēģinājies bez sievas palikt,

dus vilkt ar varu, bet, ja viņš pats neko vairāk nesaka, es palaidīšu garām kaut ko ļoti svarīgu. Si sajūta pilnīgi pārņēma mani.

Briķi paklusejās, viņš sāka no jauna:

— Un pie visa tā es vēl nogalināju suni.

Tagad sapratu, ka viņam vajag izkratīt sirdi.

— Nu, suns, salīdzinot ar to visu... — es nezīn kāpēc iebildu.

— Nesaki vis, dēlīn! Suns no suņa atšķiras tāpat kā cilvēks no cilvēka. Zini, dēlīn, no tā briža — kopš sacelšanās laikā gāja bojā sieva un bērni un es pats kaucu pie drupu kaudzes, zem kuras viņi gulēja, — no tā briža es centos būt tur, kur visdrīzāk varēja saņemt lodi pierē. Un nekas. Beldzās ar to, ka pēc Komorovska un fon Zeļevska sarunām tos, kuri nebija palikuši zem drupām, izveda, izdzēnāja kā žurkas, nokāva kā utis. Bet tie, kas arī šo pekli izcietā, sagaidījuši kareivjus ar sarkanām zvaigznītēm, atkal varēja justies par cilvēkiem. Aizkļuju es, dēlīn, līdz Varšavai, un ko? Kaut bijis tur sievas un bērnu kaps. Drupas un smirdoņa no visiem likiem vienāda. Aizbraucu, jo nevienam cilvēkam nebiju vajadzīgs, arī sev ne.

— Kāpēc tā? — uzmanīgi pārtraucu. — Varējāt palikt uz dzīvī turpat.

— Tikai ne tur! — viņš protestēja. — Es baidījos, dēlīn, sa-proti — baidījos, jo, ja būtu nolēmis ķerties pie drupu tīrīšanas, man vajadzētu to darīt tieši tur, Voja. Un, ja nu pēkšņi es no drupām iz-

vilkto viņas kleitas stērbelīti vai bērna zābaciņu, ko tad? Ko tad tālak? Saproti, es baidījos. Saproti?

— Saprotu.

— Nu, redzi... Tāpēc arī aizbraucu no turlenes. Bet es vēl nebiju vecs, dzīve prasīja savu. Dzīve — tas ir nepārvarams spēks, dēlīn... Sastapu tikpat vientuļu sievieti, kura arī zināja, ko nozīmē kaut. Laba, laipna, kārtīga. Tiesa, ar to pirmo nevarēja ne salīdzināt, bet tās taču vairs nebija... Caur Sarkano Krustu izmeklējās, un viss, saprotams, vēltīgi... Ar to otru mēs pat neaprecējāmies, tāpēc ka viņa gribēja laulāties baznīcā, bet es ne: vai gan laulība saista cilvēkus? Atradu dzīvokli, darbu, un pamazām viss nokārtojās. Dzīve — tas ir nepārvarams spēks. Likās: viss izkropļots, bet, skaties, kaut kā jau saaudzās, aizvilciens... Iepatikās man viņa. Iemlējām viens otru, pat ļoti. Pie tās pirmās, tiesa, būtu kaut rūpas aizlīdīs, bet ko tu padarīsi: viņas taču nebija. Pieklīda mums suns, lielisks vācu aitu suns. Sieva iesauca viņu par Bleku. Divaini, bet viņa negribēja teikt, kāpēc tā nosaukusi suni. Pēc tam sieva atstiepa kakli. Svētdienās, bet dažreiz arī darbdienās pēc darba es gāju maksķerēt — toreiz, dēlīn, vēl bija ko ķert, ne tā kā tagad. Un tā reiz, četrdesmit devītā gada augustā — tāpat kā tagad — atgriezās vēlā vakarā ar lomu mājās. Spīdēja mēness. Klauvēju pie durvīm — atbildes nav. Dzīvoklī mēs nelielā mājīnā ar dārzu. Bleks rej, bet sieva durvis neatver. No mājas ārā nav gājusi, istabā deg gaisma un atslēga durvju iekšpusē. Klauvēju stiprāk un stiprāk, domāju — varbūt aizmigusi, taču viss vēltīgi. Ne skapas. Uzlaužu durvis, Bleks metas man pretī, luncina asti, bet viss purns asņains. Ieeju istabā, sieva gul zem loga ar pārkostu kaklu. Jau atdzisis. Bija nopirkusi sev, dēlīn, sviestainu drebi pidzamai. Tovakar beigusi sūt un pielaikojusi. Tā arī gulēja tai pašā pidzamai.

Man bija tāda sajūta, it kā arī mani kāds būtu satvēris pie rīkles.

— Bet Bleks luncina asti, skatās man acīs un gaida uzslavu. Mūsu Bleks. Tu taču arī, dēlīn, saktu kaut?

Viņš paklusēja minūti, laikam, lai dotu man brīdi pārdomām.

— Un man viņš bija jānogalina... Vai zini, par ko, dēlīn?

— Nu... skaidrs taču... — nomurmināju.

— Jā, sievas dēļ, bet vai varēja par to vainot suni? Vai gan viņu vajadzēja vainot? Cilvēki viņu tā bija mācījuši. Ko tad, iznāk, ka viņam bija jābūt gudrākam par cilvēkiem, nebija jātic cilvēkiem? Vai gan viņš varēja zināt, ka pasaulē ir arī citādi cilvēki? Tas taču bija suns. Nu, vai zini, par ko?

— Nu... tāpēc, ka tas bija esesiešu suns.

— Jā.

— Bīstams.

— Ko tur bīstams — bīstams! — viņš dusmīgi atmeta ar roku.

— Tā pašā iemesla dēļ milicis gribēja viņu šaut. Bet es teicu: nē, es pats! Zini, par ko? Par to, ka viņš man acīs skatījās, luncinājās un gaidīja uzslavas. Par to, ka viņš mani pielīdzināja tiem, kas viņu bija audzinājuši un apmācījuši. Par to, dēlīn!

Viņš atkal aplūsa. Un pēc brīža sāka gatavoties promiešanai. Es viņu sapratu. Varbūt pirmo reizi viņš tāda veidā atviegloja nomācošo atmiņu slogu, izkratīja sirdi tiktāl, ka tagad nepieciešams pabūt vienatnē, bet šeit viņš baidījās no maniem jautājumiem.

Vecēvs izvilka tikliņu ar zivīm krastā. Tikal tagad ieraudzīju, ka loms ir bagāts. Daži lieliski ālanti, plaudis pannas lielumu, pamatīga rauda. Viņš izņēma plaudī, uzmanīgi paskatījās tam acīs un, kad tas no visa spēka sāka sist ar asti, iemeta ūdeni. Izņēma ālantu, un atkal viss atkārtojās. Vēlreiz, tad vēlreiz.

— Ko jūs darāt? — es nevarēju atturēties neiebildis.

— To, ko redzi, dēlīn, — viņš mierīgi atbildēja.

— Ķērāt, ķērāt un tagad metat prom?

— Zivs ir muļķe. Kamer nav ierījusi kādreiz āķi, metas uz jebkuru ēsmu. Ja ne pati, ne viņas tēvs vai māte nekad nav tikuši uz āķa, viņai nav piesardzības. Tu, dēlīn, būsi dzirdējis par iedzimtību. Paaudze paaudzei nodod savu pieredzi. Un tādu vecāku pēcnācējus, kuri savā laikā pamēģinājuši āķi, ar kuru katru ēsmu nepievilināsi. Bet cilvēki izgudro arvien jaunus un jaunus viltības. Zivis jāmāca, lai tās pašas gūtu pieredzi un nodotu to pēcnācējiem. Sev atstāju tikai stipri izkropļotās, kuras tikpat mocītos, bet veselās lai peld vien prom un ņem macību vērā. Tā, lūk, dēlīn!

Un tīkal tad es pamanīju viņa acis, rietošās saules pēdējo staru piemirdzētās acīs.

JAUNO BALSIS

IMANTS VANAGS

Dzeja smiltīs

Smiltīs rakstu dzeju savu —
Rindas ātri aizbirst ciet,
Izzūd vārdi — mīņas nava,
Tikai vējš pār kāpām dzied.

Dzīvai akai gara vinda —
Spirtās veldzes smēlens ilgs.
Iešu meklēt tādas rindas,
Vējš ko smiltīm neaizvilks.

IMANTS DIKES

Rudie alkšņi

Bija ābeles un alkšņi rudie,
Kuri pakalnos man miri seļā likst,
Bija pavasaris, vasara un rudens,
Rudens alkšņos rudas lapas tvīkst.
Tvīkst un paliek rudākas ik brīdi,
Rudākas. Un, kad tās brūnas būs,
Tad tās kritīs, kailli koki spīdēs
Visos rudeņos, kas gaida mūs.
Tas jau nav nekas, ka tā ir nolemts,
Tomēr galvenais — kāds paliec tu, —
Tas, ko maijā ābeles tev sola,
Lai tik rudos alkšņos negaistu.

ARVĪDS PLAUDIS

Man jāklūst tuvākam šai vienkāršajai zemei,
Šiem ļaudīm vienkāršiem, kas lieki runāt nemēdz,
Man jāprot ieklausīties
Mežu ilgā sanā.
Man jāprot ieklausīties
Balsu skarbā zvanā.
Un jāprot ieklausīties
Arī klusēšanā.
Tad daudzkārt tuvāks šķīfīs zvaigžņu plašums,
Un krūtīs spējāk plūdīs viņa dvaša.
Vien naidīgais
Var vienotībai mirt,
Bet visam labajam
Ir viena sirds!

IMANTS DIKES

Redzi, mīļā,
Kā paceļas lidmašīnas,
Kā ceļu putekļus mašīnas nes,
Kā jūrās let kuģi;
Vien tādēļ šai pasaulē tu es,
Lai sevi
Tālumu atomus krātu,
Un kādreiz lai citi
Ar ceļiem un kuģiem
Mūs salīdzinātu.

KĀRLIS AKMENS

Kopība

Ja tūkstoš sakņu augsni skar
Un savu stumbru baro,
Vai tūkstoš pirmā iebilst var:
— Bez manām pūlēm zaro!

Ja tūkstoš zaru ziedos slīgst
Un raugās tikai augšup,
Vai tūkstoš pirmais sacīt drīkst:
— Es citu gadu plauksū!

Ja tūkstoš putnu sauli sveic
Un tālelī spārnus cilā,
Vai tūkstoš pirmais kādam teic:
— Man neķī debess zilā!

TĀLIVALDIS TREICIS

Jūnija vakars

Un mēs jūtam — mežā smaržo zāle,
Rasenīte rasu rītam krāj,
Un pie jauna, saplaukušā bērza
Divas rokas viena otru klāj.

Un mēs zinām — zaļās mēdrās
Pirmās ogas tūkstoš smaržu skauj,
Lai kā vaivarājos reibtu tajās
Dažās stundās, ko mums diena ļauj.

Un mēs spējam dažos mirkļos
Skaistumu un jaunus sapņus kurt,
Lai var atkal darba dienā
Līdzās būt un nepagurt.

Ja noka vēstī-neatgūsi

«LENS KĀ AITA»

Kad aitat atskreija jēriņš, kopēja mazo sprogaunīti, paņēma uz mājas un desmit dienas baroja ar knupīti no pudelītes. Vēlāk mazo lēkātāju aiznesa atpakaļ uz kūti un palaida aitu barā. Jēriņš izauca, taču kaut kā nepavisam veidnīdznājās cītiem savas saimes locekļiem. Pēkšņus kopējās un arvien meklējama tās tuvumu, jaunā aitiņa nejuta nekādu mīlestību pret savām cītiņš māsām. Parunā: «Lēnprātīga kā aita», — uz to vairs nevarēja attiecināt. Vāi vairāk, pat pret saviem jēriem tā nelurtējās ar altām piemītošo gādību, bet bija saviem bērniem mātē ar «aukstus» sirdi.

Neparastie apstākļi pirmajās dzīvības dienās acimredzot bija atstājuši iespaidu uz dzīvnieka dabu. Bet varbūt, ka tā ir tikai tāda sagādāšanās?

Taču ir izdarīti arī citi īpaši izmēģinājumi. Piemēram, zūrkulēniņiem nedeva iespēju pašiem «uzkopties», t. i., notīrīt un izguldināt savu kaucīni. Un, lūk, vēlāk no šiem zūrkulēniem izaukušās mātes sāka aprīt pašas savus bērnus.

Pertikēnos, līdzko pieņemta noveda «maksīgās mātes» — gumijas lelles «audzināšana». Šādi uzaudzinātie pērtiņi vēlāk gandrīz nemaz nerūpējās par saviem bērniem, bija pret tiem bargi un nekād tos neapmīļoja, jo to jāsecina, ka ir zināma likumsakarība: agrās bērnības iespaidi būtiski iedarbojas uz dzīvnieku, nosaka tā izturēšanos pret savas sugas brālēm un pat pret pēcnācējiem.

Rodas jautājums: kā vispār veidojas dzīvnieku savstarpējās attiecības? Kā, piemēram, attīstās jaunā dzīvnieka «mīlestība» pret vecākiem? Kāpēc bērniem ir saimnieku? Kāpēc cālīti tik neatgūdiņi seko pērtējai vistai? Kas šajā rīcībā ir iedzimts un kas leģēts dzīves plūdumā?

Domāja, ka dzīvnieki pirmām kārtām pieķeras tam, kas viņus baro. Taču izrādījās, ka tas tā nav. Suni, kurus baroja ar mašīnu, un suni, kurus baroja tieši no rokas, izturējās pilnīgi vienādi pret eksperimentētāju. Vēl vairāk, ja vienu sunu grupu baroja no rokas bagātni, bet otru grupu nokād nedeva pilnu porciju, tad šīs otrie pieķērās cilvēkam pat vairāk nekā pirmie.

Tikai interesanti bija izmēģinājumi ar pērtiņiem un mātēm, tie izrādīja vairāk simpātiju mīkstai vilnas lellei, kas bienu nedeva, nekā maksīgajai metāla mātē, pie kuras tie varēja padzerties.

Iznāk, ka barošana nebūt nav pats galvenais nepavisam vienīgais faktors, ar ko varētu izskaidrot dzīvnieku draudzības lūtiņus pret cilvēku: un nepavisam vienīgais «mehānisms» pirmo sabiedrisko tieskumu izveidošanai.

Tad varbūt te sava loma piekrīt kādam citam patīkamam emocijām? Par pērtiņiem, piemēram, varētu domāt ka, uz tiem, pieskaroties dzīvās vai maksīgās mātes malaiņai viņai, iedarbojas kaut kādi «Komforta kontakti». Taču novērojumi apliecināja, ka pat «visbarīgākās» un «launākās» mātes, kas to vien zināja, kā nērtiķēnus iekaušīt, mazie tāpat iemiltoja.

Bet vai simpātijas izraisīšies arī tad, ja emocijas būs bijušas pilnīgi vai daļēji dalai negatīvas? Foksterjera kucēnus izaudzināja izolētos būros, kur baroja ar mašīnas palīdzību. Ik pēc noteiktā perioda katru kucēnu atsevišķi izlaida no būra, lai tam nodibinātos kontakts ar cilvēku. Pie tam vienus no kucēniem eksperimentēti tikai apbalvoja (baroja, nodāstīja), otrs apbalvoja un arī sodīja, bet trešos tikai sodīja. Rezultāti visvairāk cilvēkam pieķērās otrs grupas suni, bet vismazāk — trešās. Kad vēlāk sunis novietojās vienādos apstākļos, viņu dažādi izturēšanās pret cilvēku izluda. Tātad interesants rezultāts: simpātiju veidošanās netiek bremzēta ar sodu.

Šo atzinumu tikai spītīgi apstiprina novērojumi un putniem. Tikko putnu mazuli izšķīlās, tie tūlīt cenšas sekot katram viņu redzeslokā nokļuvušam kustīgam objektam. Atcerieties cālītus, kas tekalē nopakaļ vistai. Pazudivjuši to no redzes, mazie tūlīt uztraucas, čepst. Mākslīgos apstākļos tāda pieķeršanās

var rasties arī pret nedzīvu priekšmetu, piemēram, pret putnu modeli. Izrādās, ka šī pieķeršanās ir jo stiprāka, jo lielāka ir mazā putniņa piepūle tam izsekot. Barošana moments šajā sakarībā var pilnīgi palikt bez ievēribas. Vēl vairāk: cālī neatgūdiņi seko vistam visiem modelim pat tad, ja, to darot, viņi saņem elektriskās strāvas sitienus. Tas atkal atļauj secināt, ka jaunais dzīvnieks, putniņš, pieķeras jebkuram objektam, ja viņš ar to atrodas kontaktā pietiekami ilgi laiku. Tomēr ir arī izņēmumi.

VAI VISI VECUMI IR MĪLAI LAUTI?

Brīvēji dzīvojošo balto baložu 4—14 dienu vecos mazulus izņēma no ligzdas un uzaudzināja: vienus — kopīgā būrī, bet otrus — pilnīgi atsevišķi no citiem putniem. Visus ēdināja no rokas. Pēc tam novēroja, kā izturēšies izaukušie baloži: kas viņiem lūds tuvāks — cilvēks vai savas «cīti» brālī? Izrādījās, ka pats labākais laiks, kuā noretiek baložu pieķeršanās cilvēkam, ir 7—9 dienu vecums.

Citiem putniem tas notiek citādā vecumā. Tā pilieni pie cilvēka (vai arī pie cita kāda objekta) vislabāk pierod no 12—17 stundās pēc izšķīšanās.

Arī pie zīdītājiem novērojami šādi ta sauktie «kritiskie periodi», kad veidojas pirmās sabiedrisko mīlestības, kas ir ļoti dažādas tieksmes pēc šī perioda izbeigšanās vairs vispār neizdošas leaudzināt.

Vairākus kucēnus tūlīt pēc to piedzimšanas līdz 14 nedēļu vecumam audzināja īpašos būros pilnīgi izolācijā no cilvēka. Ik kucēnu pēc kārtas uz nedēļu paņēma istabā, bet pēc tam atkal novietoja atpakaļ būrī. Tā visu kucēni izgāja «tuvināšanās kursu» cilvēkam, tikai katrs savā vecumā. Pēc 16 nedēļām visus kucēnus novietoja vienādos apstākļos, un tagad pie viņiem nepārtraukti uzturējās cilvēks.

Izrādījās, ka optimālais laiks, kurā dzīvnieks iet kas sadraudzēts ar cilvēku, kucēniem ir līdz 7 nedēļu vecumam. Bet jau pēc piecām nedēļām no to piedzimšanas dienas pie kucēniem novērojama arī cita tieksme: tieksme izvalīties no cilvēka, ja pieķeršanās cilvēkam līdz 14 nedēļu vecumam nav izveidota, tad tieksme izvalīties no cilvēka izvērsās tik stipra, ka kucēni vispār ar cilvēku sadraudzēties nespēj.

Šāds ir šo «kritisko periodu» pamatā? Kas nosaka to sāksnos? Kā iespējams šos periodus palīdzināt? Acimredzot galvenais šo sadraudzēšanos tieksmu attīstību, kas arī dzīvnieka emocionālā satruktība kontakta rašanās laikā ar citām dzīvām būtnēm. Tātad, lai iesātos «kritiskais periods», ir nepieciešama arī neirofizioloģiskā mehānisms, kas izraisa emocionālas reakcijas, būtu sasniedzīti zināmu robežumi. Bez tam svarīga ir arī tā objekta, kam tuvinaš, izturēšanās un rīcības sarežģītība. Acimredzot tas tad arī ir pirmo sabiedrisko tieksmu veidošanās pamatā. Bet kas nosaka šī perioda izbeigšanos? Ja kritiskā perioda laikā emocionālās reakcijas mudina kādam pieķeršies, tuvināties, tad ir jābūt arī citam «mehānismam», kas pēc kritiskā perioda izbeigšanās darbojas šim tieksmēm pretim. Tās ir bailes...

Balju reakcija dzīvniekā rodas ne tūlīt pēc piedzimšanas. Kucēniem, kas auguši brīvos apstākļos, pilnīgi atskirtībā no cilvēka, bailes no cilvēka savu kulmināciju sasniedz 14 nedēļu vecumā. Taisni šīs vecums ir kritiskais vecums šiem.

Sākumā ir iedzirdē bailes, tāpat kā visas citas jūtu izpausmes, var pat sekmēt dzīvnieku attīstību. Tā suniem bailes pret visu svešo visstiprāk izpaužas 6.—7. nedēļā, bet šajā laikā spēcīgi darbojas arī emocijas, kas palīdz veidoties pirmajām sabiedriskajām attieksmēm.

Dabiskos apstākļos kritiskā perioda atārkau izbeigšanos veicina bailes no citiem svešiem dzīvniekiem, ar kuriem mazulis, augot lielākam, arvien biežāk iznāk saskarties. Pleaūgušie dzīvnieki parasti atgrūž svešos mazulus (tikai pirmajās stundās pēc mazuļa piedzimšanas emātes) ir tik labu, ka tieņam arī cīti bērnus. Kad redzams, balju reakcija, kas sākumā veicina tuviību, kritiskā perioda beigās kļūst

tik spēcīga, ka izsēdē katru kontaktā mēģināšanu un līdz ar to noslēdā arī pašu kritisko periodu.

JĀMĀCĀS, KAMER NAV PAR VĒLU

Daži eksperimenti ir izdarīti pat ar cilvēkiem. Vienu no dvīņiem pēc iepriekšēja treniņa jau ļoti agrī lemcācija staigāt un skrīst ar slīdam. Otru ir kājām iet, ir ar slīdam skrīst mācīja reizē ar pirmo, tikai bez iepriekšēja treniņa. Izrādījās, ka uz staigāšanu treniņš neatstāja nekādu iespaidu — abi dvīņi sāka iet kājām vienas laikā un abiem bija vienādi panākumi. Bet skrīst ar skrītuļi slīdam iepriekš trenētāis bērns lemcācijā tūlīt, līdzko bija sācis staigāt.

Šis novērojums liek domāt, ka katram motoriskās aktivitātes veidam ir savs kritiskais periods, kad iespējams sasniegt visātrākos un vislabākos apmācības rezultātus. Šis apmācības kritiskais periods izpaužas ļoti spītīgi pie putniem. Ir zināms, ka putni mācās dziedāt tūlīt pēc izšķīšanās. Ja izolēs trīs līdz četrus dienu vecu zūbiti, tad, lielda izaukuš, tā dziedās tikai nepilnīgu laiku, lemcācis tikai tad, ja nekās to netraucē atveidot pieaukušo putnu dziedāšanu. Bet, ja divu līdz trīs nedēļu vecs zūbitis mazulis līdz gadam dzirdēs tikai zīlītes dziedāšanu, tad šis zūbitis dziedās vietā tas lemcācis zīlītes dziesmu. Un, reiz lemcājusies svešu dziesmu, zūbite vairs nevar tā pievienot nevienu cītu, pat ne savu zūbitis dziesmu. Tādā kārtā tas, kas zināmā mērā lemcācīts, var tikt saglabāts uz visu mūžu.

Peļu tieksme uz plēšanos arī rodas noteiktā posmā. Ir novērots: ja peles izaudzina pa vienai ierātīgā būrī, tad tās tūlīt kas kauties emil. Pie kam izšķīrōšā nozīmē te ir pirmajām 20 dienām. Pleaūgušu peļu izolācijā šajā ziņā neko nedod.

Līdzīgi fakti novēroti arī pie suniem un pērtiņiem.

Kas tad nosaka apmācības kritisko periodus? Acimredzot tas nav kāds viens vien faktors, bet vairāku apstākļu sakrīšana. Nereti apmācības kritiskais periods sakrīt ar pirmo sabiedrisko attieksmu veidošanos. Neapšaubāmi, ka dažādu veidu aktivitātes kritiskie periodi ir savstarpēji saistīti, jo katrs no tiem iedarbojas uz nākam.

Pats par sevi kritiskais periods ierobežo dzīvnieka attīstību. Taču acimredzot katram attīstības procesam piemīt savi kritiskie periodi. Tā, piemēram, amfibiņas augļa sūņinas iespējams pārstaides citos audos, un tas tad attīstīšies tālāk pēc šo audu likumiem, tā sacīt, «dziedās svešu dziesmu». Bet tas tā ir tikai zināmā noteiktā laikā periodā. Vēlāk, kad šis laiks izbeidzies, nē, lai arī kur tas tiktu pārstaides attīstīšies pašas tikai pēc savas programmas.

Tie, protams, pagaidām ir tikai vispārēji secinājumi. Tomēr svarīgi ir tas, ka ir konstatēts kritisko periodu pastāvēšanas fakts ka tāds un ka tam savu uzmanību pievērsuši zinātnieki, un ka tagad šai virzienā tiek izdarīti jauni eksperimenti, tikai skaitā arī ar bērniem. Novērots, ka vecumā līdz 7 mēnešiem un vecumā pēc 7 mēnešiem zīdaiņa atskīšanās no mātes notiek divās kvalitatīvi dažādās reakcijās. Kādā speciālā žurnālā publicēts raksts, kas atāsta, ka zīdaiņi, kas gādīgi noziedznieki, savā laikā vēl būdami pavisam mazi zīdaiņi, tikuši atskīrti no mātes. Var jau būt, ka zināmi individuālisma, egoisma, psihopātisma izpausmju fizioloģiskie pamati rodas jau agrās bērnības dienās, kad vēl nav pat minas no tā, ko sauc par apzīnīgu rīcību. Taču, ja kāds no mūsu lasītājiem uztrauksies par to, vai tas nav yelti, ka viņš šīs bēnī sēdā savu bērnu, vai arī jautās, kā iedarboties pret mazā balju jūtu attīstību, tad mēs nekādā padomā dot nevarēsim. Izklāstījām tikai jaunus eksperimentus, faktus, kas ļēgti gūvenokīrt zinātniekiem ar dzīvniekiem. Par cilvēku vēl pagaidām šajā sakarībā nav iespējams ko noteiktu pasacīt. Skaidrs tikai viens, ka, zinot apmācības kritiskā perioda likumsakarību, zinātnieki varēs pētītākā veidā, kāklist arī cilvēkā lemoitōšā spējas, attīstīt tā noteiktā virzienā un iedarboties pret launām nosliecēm.

Pēc žurnāla «Znaņļe Šija» raksta

Geogrāfiskām falsifikācijām ir sena vēsture. Vislīlākie meistari šajā zinā bijuši senie fenīcieši. Lai saglabātu monopoli tirzniecībā, viņi centās noslēpt no Grieķijas, Ēģiptes un citām valstīm savus tirzniecības sakarus ar zemeņu, kas atradās ārpus Vidusjūras baseina. Piemēram, viņi izplatīja baumas, ka otru pus Herkules stabiem (Gibraltārā) nav iespējams kuģot, jo tur nekad nav vēja, ja valda mūžīga tumsa un miģla. Nedrīkst braukt ar uz dienvidiem, jo tur visu izdedzinājis saule — bet austrumos savukārt rādīties bīstami tāpēc, ka tur dzīvo šausmīgi briesmīgi — cilvēki ar sunu galvām, vienu aci un garām ausīm.

Līdzīgu izdomājumu izplatīja arī fenīciešu pēcnācēji — kartāgieši. Viduslaikos tāpat rīkojās arī venēcieši un arābi, lai novērstu konkurentu uzmanību no tirzniecības ceļiem uz Indiju.

Taču tie laiki sen paģājuši. Tagad uz zemeslodes vairs tikpat kā nav balto plankumu. Taču mēģinājumi noslēpt no svešām acīm kādā gabalā atgādās arī mūsdienās.

Pirms otrā pasaules kara, kad Anqlija sajuta, ka nespēs izvirīties no sadursmes ar Japānu, Lēnāciju, Izsvīrot tā sā spīriest, ka nodrošināt sakarus ar Indiju un Austrāliju. Anqli jau zināja par Japānas ģenerālštāba nolūku sagrābt ne tikai Filipīnas un Indokīnu, bet arī Sīngapūru un Indonēziju — šo dabisko tiltu starp Austrāliju un Indiju.

Tad anqli atcerējās Kokosa salas, kas atrodas 700 kilometrus uz rietumiem no Javas un Sumatras. Šīs 24 nelielās salinas bija stratēģiski ārkārtīgi svarīgas — caur tām gāja kabelis, kas savienoja Austrāliju ar Indiju un Dienvidāfriku, bet uz vienas no salām atradās aerodroms.

Kā šīs salinas nosarqāt?

Un tad kāds ierosināja: nogremdēt salinas Indijas okeānā, bet... tikai uz papīra. Citiem vārdiem, izsvīrot tā kā neesošas no britu impērijas ģeogrāfiskajām kartēm. Par tām uz vestingrāko aizlīdzda runāt presē, radiopārīdēs, tās neminēja nevienā gaisa un jūras ceļā prospektā. Tai pašā laikā Austrālijā nodrukāja 10 tūkstos jaunu ģeogrāfisko karšu, kurās Kokosa salas nebija uzrādītas. Tā kā, bet arī Indonēziju. No savas ceļi devās uz rietumiem un ierēma Rīdvas salu, lai pārtrauktu sakarus starp Austrāliju un Indiju. Tā kā japāni vadījās pēc «launākās» kartes, tie tādē, tad viņi tā ir nepamānīja Kokosa salas. Kādu nakti Japānas kara kuģi pat pabrauca tām tuvu garām.

Līdzīga izricība saistīta arī ar pirmajām amerikāņu atombūmbām. Kā zināms, urēna rūdu tāms ieguvu kāri Sīnkolobes pilsētās Katangas kalnainajā daļā.

Pirmās, kas sāka izstrādāt urāna rūdas atradnes Katangā, bija beļģis Eduards Sanģjers. Pirms paša otrā pasaules kara, kad Sanģjers uzzināja, ka vācieši sāki ierīstīt gaisa ceļus rūdas atradnēm, viņš tūdaļ panāca, ka Amerikā, kur iespieda sīku Kongo karti, Sīnkolobes pilsētu no kartes izņēma. Viļtojums tāļ devās, ka arī šīs rūdas šodien izdotajām kartēm Sīnkolobve nav atrodama.

Nāidīgo roku skola

Nesenajā žurnālistu seminārā, runājot par žurnālista ceļiem, kas viņu aizved uz dažādiem dzīves objektiem, izvirzot vieglākus vai grūtākus uzdevumus, kāds no mūsu biedriem izteica domu: visvienkāršāk korespondentam ir rīkoties ar savu spalvu tad, ja viņu aicina turp, kur ir kas jauns, vēl nebijis. «Pirmo reizi republikā», «pirmo reizi mūsu zemē» vai pat «pirmo reizi pasaulē» — tas skan labi un aizstāj vienu otru filozofisku pārdomu.

Pošoties uz Rīgas pilsētas IV apvienoto slimnīcu, kur nesen sākusī savas gaitas sanitāru skola, mani arī spārnoja apziņa — pirmā un vienīgā! Atklāti sakot, īsti nevarēju iedomāties, kāds varētu būt šīs skolas teorētisko un praktisko mācību apjoms, toties prātā iešāvas šad tad dzirdēti, labirdīga humora apdvesti atgadījumi no sanitāru prakses, par kuriem prot smieties gan mediķi, gan paši slimnieki. Tā gadās vienu otru reizi: pirms neesat sastapuši attiecīgas profesijas entuziastus, jums nav īsta priekšstata par šī darba diapazonu un nozīmīgumu, jā, pat vienreizīgumu.

— Slimnieka kopējam sanitāram cenšamies iedvest zināmu pārliecību, no kuras izriet viņa tālākā rīcība, kur nesen zināmu slimu cilvēku, — tā iesāk sarunu IV slimnīcas vecākā māsa Dzintara Pētersone, kas praktiski organizējusi un iekārtojusi jauno skolu.

— Tātad kāds būtu viņu kredo?

— Domāt vienmēr par to, ka cilvēks parasti uz slimnīcu nenāk labprātīgi, bet gan slimības spiests, bieži vien ar smagu sirdi. Ar prātu slimnieks saprot, ka tas nepieciešams. Bet emocionāli? ... Sāpes, jauna, neparasta vide. Pusceļā palikuši darbi. Un te nu sākas slimnieku kopēja īpašā misija — viņa laipnais vārds, saudzīgās rokas un visas tās gādību izpausmes, kas palīdz radīt pacienta labsajūtu, šo tik nepieciešamo atveseļošanās procesa atbilstību.

Bet tagad par pašu skolu, kuras vēsture ir visai īsa: skola pastāv tikai vienu gadu. Toties iecere jau radusies sen. Un, lūk, kā: slimnīcas māsu padomē bieži sprīests par to, ka medicīnas kalpi — vai tie būtu ārsti, māsas vai sanitāri — nedrīkst mainīt savu profesiju; uzticība medicīnai ir nesaraucjami saistīta ar mediķa labo vārdu. Bet jaunākais medicīniskais personāls — sanitāri — līdz šim uz savu darbu raudzījās nevis kā uz medicīnisku profesiju, bet gan gadījuma darbu, un vienīgā jauno sanitāru skola bija vecāko biedru pieredze. Tā dzima ideja nodibināt uz sabiedriskiem pamatiem pirmo sanitāru skolu, kas sniegtu viņiem nepieciešamās teorētiskās zināšanas, apmācītu slimnieku kopšanu, audzinātu viņus par kva-

lificētiem ārstu un māsu palīgiem.

Bet idejas dzimst viegli un arī lēmumus ierakstīt protokolos nav grūti. Daudz grūtāk, kā zināms, idejas iekļaut reālā ikdienas tērpā. Taču ikvienu kolektīvu ir cilvēki, kas uzskata, ka darīt ko labu ir tikpat nepieciešami kā strādāt, kā elpot. Tāda ir arī māsa Dzintara Pētersone, kura pēc padomes lēmuma pieņemšanas paziņoja, ka bez sanitāru skolas nemaz nevar tālāk strādāt...

Bet skola būs, ja būs mācību telpas, kabinets. Un tam, protams, jābūt modernam, labi iekārtotam, kur ir visi priekšmeti un instrumenti, ar kuriem nākas manipulēt sanitāriem. Un tā skolai telpas izraudzītas, krājas grāmatas, uzskates līdzekļi, top palātas fragments, kas imitēs slimnīcas atmosfēru: pie mācību galdiem sēdes ne tikai vecās kopējās, bet visvairāk gan jauniņas sanitārites, kas tikko sākušas elpot slimnīcas gaisu; tie sēdes jaunieši, kas šodien grib strādāt par sanitāriem, bet šodien klūst par ārstiem. Tātad skolai jāklūst daudzpusīgai un interesantai, kas var papildināt gan ilggadējās slimnieku kopēju zināšanas, gan sniegt praktiskas medicīnas iemaņas nākamajiem mediķiem. Un māsa Pētersone kopā ar slimnīcas galveno ārsti Ainu Dambergu meklē, organizē, veido. Lektijas lasīs slimnīcas ārsti, praktiskās nodarbības vadīs māsas.

... Vakars pirms skolas atklāšanas. Jaunajās mācību telpās viss sagatavots, pārdomāts. Te varēs nodemonstrēt, kā guldīt pacientu, kā sakārtot gultu, kā slimnieku ģērbt, mazgāt, ēdināt. Dzintara Pētersone stāv viena līklajā telpā un iedomājas, kā šeit izskatīsies rīt, kad blakus jaunām meitenēm un zēniem sēdes tie, kam tikai mūža briedumā iznācis strādāt ar grāmatu.

... Pagājis gads. Jau vairāk nekā 100 sanitāru teicami pabeiguši savu skolu un turpina strādāt slimnīcas palātās. Viņi ievadīti anatomijā un fizioloģijā, iepazīstināti ar mūsu veselības aizsardzības principiem, apguvuši higiēnas pamatlikumus, apmācīti smagu slimnieku kopšanā un daudzus citos medicīnas prakses jautājumos. Skola daudzliem palīdzējusi atrast savu vietu dzīvē. Ap 20 sanitāru strādā un turpina mācīties māsu vakara skolā. Bet vakarskolnieki, kas diena strādā par sanitāriem, gatavojas Medicīnas institūtam.

Uzticību medicīnai, to vienmēr mācīja visiem medicīnas darbiniekiem mūsu republikas ievērojamais ārsts profesors Stradiņš. Un par skaistu tradīciju, par savdabīgu uzticības apliecinājumu medicīnai kļuvusi ekskursija uz P. Stradiņa medicīnas vēstures muzeju, ar ko noslēdzas mācību cikls jaunajā sanitāru skolā.

S. L.

Sanitāru skolu teicami beigušas gados vecākās slimnīcas sanitāres — Alma Līmane [mūsu attēlā], Anna Borga, Marija Tetere u. c. Viņas mēdz saukt par slimnīcas labajiem gariem, kam rūp vismazākā naglīna...

Pie Rīgas pilsētas apvienotās IV slimnīcas darbojas pirmā sanitāru skola mūsu zemē. Rīgas skolu apmeklējuši jau ārsti gan no Erevānas un Noriļskas, gan Viņņas un Suhumi. Viņi tagad vēlas iekārtot līdzīgas skolas arī savās slimnīcās.

F. IZRAELSONA foto

Slimnīcas vecākā māsa Dzināra Pētersone praktiskajās nodarbībās demonstrē slimnieka pareizu stāvokli gultā. Sanitāram vienmēr jāvēro un jāvērtē, vai nav kur jāpieliek rokas, lai slimniekam būtu ērtāk un vieglāk.

Atbildīgs un uztraucošs brīdis. Sanitāri, kas beidz mācību kursu, kārtro ieskaitī. Atbild sanitārs A. Ečiņš. Ieskaitī pieņem slimnīcas galvenā ārste A. Damberga (no labās) un viņas vietniece medicīnas jautājumos R. Garinkoja.

A. Ečiņš mācās vakarskolas pēdējā klasē un nu jau trešo gadu strādā par sanitāru.

— Viņš būs mediķis, — saka par viņu galvenā ārste, — jo, strādājot par sanitāru, nobriedusi visdziļākā apņemšanās studēt medicīnu. A. Ečiņš šogad būs to vidū, kas kārtos lēstāj-pārbaudījumus Medicīnas institūtā.

PRIECĪGI PATEIKT: „LABRĪT...”

RIHARDS KALVĀNS

Darbdiena

Mūsu darbdiena sākas ar skūpstu — tālajās Kuriju salās rītausmā sauru zvejā iziet pūsis ar leslīpi smaidošām acīm; viņa skūpsts pāršķēļ neziņas tumsu mulso, paliek krastā uz meitenes lūpām kopā ar atvadām pacelto līgavas roku un kuģa sirēnas sveicienu man ...

Darbdiena, skūpstu un sirēnu pavadīta, fērauda lējumu, apgriezto velēnu lezīmēta, — plūsti, veļas, strāvo uz rielumiem;

pāri taigas klaidiem, vēja frauktiem mākoņiem nes to divi spārni, plati, kā tikšanās priekā leplestas rokas; līdz ar saules stariem skūpstu atnes, lemet acīs man.

Mūsu darbdiena beidzas ar skūpstu. Tuvējā Dzintara jūrā saule elkoņus balsta; lēzenās plekrastes brīze rāmi pludīpus valsta ... Naksnīgā ēterā viņi nes balss:

«Rīgā, Radio. Pēdējām ziņām. Ziņojam: tilpnes mums pilnas pirms laika ar sīki ņirbošu, dzīvu sudrabu — sasmeltu saulainās Āfrikas malā. Braucam uz mājām. Punkts.»

Punkts!!
NĒ! Lasu starp rindām:
«Ko, nleks, mums vētra, ja krastā gaida rītausmā dzimušais — mans pirmais dēlis! Apskauju! Skūpstul ...»

Darbdiena daudzēm sākas ar skūpstu ...

Esiet pazīstami — Lauma Amatniece! Viņas diktora fanlantu novērtējuši ne vien klausītāji, bet arī radiofona kvalifikācijas un tarifkācijas komisija, ierindojot viņu augstākās kategorijas diktora.

Laumas Amatnieces darba lauks ir dzīvais, skanīgais vārds. Tāpēc arī viņai vienmēr rūpējuši mūsu valodas kultūras un stila jautājumi. Savas valodnieces zināšanas viņa izmanto, piedaloties valodas kultūras jautājumu risināšanā.

Ik dienas Lauma Amatniece ar savu jauko, sirsnīgo smaidu sveic neredzamos klausītājus. Bet ne jau vienmēr var smaidīt ... Diktorei tuvi raidījumi, kas bagāti domām un jūtām. Un arī tad, ja jāpastāsta kaut kas skumjš, bēdīgs — visi zina, ka Lauma Amatniece to pateiks īsti no sirds.

Vēl skatiens pulkstenī — diktora nemiīgajā pavadonī — un Rihards Kalvāns stāsies pie mikrofona.

— Vai izjūtu «mikrofona drudzī!» — viņš atkārto mūsu jautājumu. — Jāatzīstas, ka mums visiem, arī diktoriem, kas strādā jau ilgu gadu, pie mikrofona mēdz pārskriet tāds kā satraukuma vilnis ...

Rihardu Kalvānu — vienu no Rīgas radiofona jaunākajiem diktoriem — klausītāji jau iemīļojuši, bet arī viņš mīl savus klausītājus, savu profesiju. Viņš stāsta par to saistoši — kā literāts, kā žurnālists, un tas ir viņa otrais aicinājums. Ievietojam šajā lappusē R. Kalvāna dzejoli.

Diktora Ausma Indriksone un Ojārs Ābols pie «apaļā gaida» gatavoja raidījumam «mikrofons 66».

Tā ir šī paraksta oficiālā daļa. Bet neoficiāli Ausmu Indriksone darba biedri iesaukuši par «mūsu Čičiku» — viņas jautrās, saulainās dabas un sirsnīgā priekšnesuma dēļ, it īpaši bērnu pārraidēs. Savu labo noskaņu viņa cenšas lelikt katrā vārdā. Viņas devīze ir: «Labrīt!» vienmēr jāpasaka priecīgi, lai visu dienu garstāvoklis būtu labs.

Ausma Indriksone pēc izglītības ir vēsturniece. Tas palīdz dziļāk izprast un orientēties daudzās pārraidēs. Bez tam viņai patīk kinomāksla, patīk klejot pa dzimtās zemes ceļiem.

Bet Ojārs Ābols! Arī viņam nav sveši ceļi, īpaši tas, kas savieno Bausku ar Rīgu. Ojārs Ābols dzīvo Bauskā, un tomēr paliek uzticīgs savai profesijai. Lai kāds būtu laiks, lietus, putenis vai tveice, diktors vienmēr ar sekundes precizitāti nostājas pie mikrofona. Romantiskī! Paš-aizliedzīgi! Noteikti. Bet katru dienu četras stundas zaudētas ceļā ... Šis laiks Ojāram Ābolam lieki noderētu citur, kaut vai žurnalistikas laukā, jo viņš ir arī žurnālists.

Ir kāda balss, kuru mēs pazīstam starp tūkstošām. Šī balss levada un aizvada dienu, tā liek mums domās izstaigāt tuvas un tālas zemes, aiznes mūs mūzikas un mākslas pasaulē, ierauj aktuālo notikumu virpulī, stāsta par visu ievērojamo un svarīgo mūsu valsts un sabiedrības dzīvē.

Diktora balss... Tā ir kā tuvs draugs, ar kuru esam saraduši daudzus gadus — piecpadsmit, astoņpadsmit, pat divdesmit...

Un kas gan spēs saskatīt, cik reizes tie, kam pieder šis balss, pieteicot raidījumus, izpildījuši klausītāju vēlēšanos! Šoreiz centisimies izpildīt mūsu lasītāju vēlēšanos — tuvāk pastāstīt par šiem ļaudīm.

Ar fotoattēlu palīdzību dosim iespēju mūsu lasītājiem palūkoties uz tiem, kurus viņi paraduši vienīgi dzirdēt. Savu reportāžu veltījam Rīgas radiofona diktoriem.

... Diktors, mikrofons un lielā, neredzamā auditorija. Viegla, bet sa-

springla kustība — mikrofons ieslēgts. Diktora balss aiziet ēterā, pārraide sākusies. Tā ir saruna ar daudziem, bet tai pašā laikā ar nedaudziem, pat ar vienu vienīgu klausītāju, kas šai brīdī seko raidījumam. Tā ir saruna vārda vistiešākajā nozīmē. Klausītājs nejūt, ka starp mikrofonu un diktoru ir aprakstīta lapa, ka tas lasa. Diktors runā brīvi, mērķtiecīgi, visā pilnībā paužot teksta noskaņu un nozīmību. Tas ir radošs process, kurā diktors it kā neviļus kļūst par lasītā līdzautoru, tā būtisku, neatņemamu sastāvdaļu.

Kā tas iespējams! Nepieciešams talants un profesionālas iemaņas! Jā, arī tas. Ikvienam no viņiem piemīt aktiera dzirksts, bet dažiem arī Žurnālista un literāta dotības. Tomēr ne mazāk nepieciešamas šai īpatnējai profesijai ir vispusīgas, lielas zināšanas, kuras pilnveidojot nemīlīgi padīdz pats diktora darbs.

Ar diktoriem Vilmu Kalēju un Juriju Kočefkovu satikāmies raidījumu starplaikā. Abiem viņiem liels diktora darba stāžs: Vilmai Kalējai pie mikrofona aizritējuši 16 gadi, bet Jurijs Kočefkova balss skanēja ēterā jau vairāk nekā 20 gadu. Viņš bija arī pirmais Rīgas televīzijas diktors.

Mūsu sarunas pavediens — diktora māksla. Biedre Kalēja atgādina pazīstamā daiļlasītāja Zuravjeva vārdus, ka diktora teksts pirms lasīšanas it kā jāpārār. Un ar nožēlu piebilst: ne vienmēr tas izdodas, trūkst laika, tādēļ galvenais ir izcelt galveno.

Jurijs Kočefkova akcentē diktora valodas kultūras nozīmi. Par šiem jaunajumiem viņš lasa arī lekcijas filoloģijas fakultātes studentiem. Pats daudz gadus bijis aktieris, spēlējis Gorkijas un Rīgas teātros. Literāts un diktors Jurijs Kočefkova sniedz rīdziniekiem televīzijas un radio reportāžas Oktobra un Maija svētkos.

Būs grūti atrast mūsu republikā radioklausītāju, kas nepazītu vecākās diktore Biruta Cīrules balsi. Klausītāji savās vēstulēs viņu zīmīgi dēvē par «cīruli»...

Biruta Cīrulle lasa visu un, kā pati saka, mīl visu lasīt. Šķiet, neizsīkstot ir viņas enerģijas avoti. Biruta Cīrulle ir diktoru mākslinieciskās padomes priekšsēdētāja, viņas sabiedrisko pienākumu skaistā lētlīst uzdevums izpīlnot un sastādīt visai sarežģīto diktoru darba grafiku. Turklāt viņa ir labs un ļeūtīgs biedrs. Ja kāds no kolēģiem vēlas aiziet uz teātri, koncertu, izstādi, bet kā par spīti fleši fanī stundā lekrīt pārraide... Ar Birutu var sarunāt, un darbs no tā necies.

ATTĒLĀ: diktore Biruta Cīrulle un Tautas skatuves mākslinieks Edgars Zīle, kas ieradies studijā uz kārtējo raidījumu.

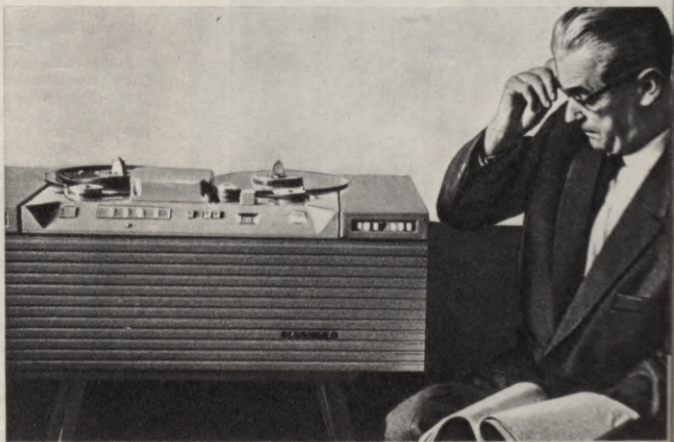

... Jūs klausījāties pēdējās ziņas. Lasīja Vilsons...

Pēdējās ziņas, profams, lasa arī citi diktori. Un tomēr nekļūdīsimies, ja apgalvosim, ka Severīna Vilsona vārds un lasījums īpaši lespiedies klausītāju atmiņā.

Ne katrs, kam ir skaista un skanīga balss, var būt diktors. Mikrofonam ir savas prasības. Runājot par Severīnu Vilsonu, jāsaka, ka te viss laimīgi sakrītis. Viņš ir ne vien diktors ar skaistu un skanīgu balsi, bet arī dziedātājs, kas vokālai mākslai atdevis savu siridi. Uz diktora darbu Severīns Vilsons raugās ar mākslinieka acīm. Tā lūkoties viņš māca arī jaunus.

ATTĒLĀ: Severīns Vilsons noklausās jauno diktoru ierakstus.

Juris Bērziņš ir pats jaunākais diktors. Lietojot apzīmējumu «diktors», mēs varbūt mazliet pasteidzamies un ielūkojamies nākotnē, jo Juris Bērziņš par lādu vēlas kļūt un pašreiz, tā sacīt, atrodas mācību praksē.

Fotoobjektīvs viņu tvēris, kāpjot augšup pa kāpnēm. Simboliski! Iespējams.

V. VĀLODZES teksts

F. IZRAELSONA foto

Kad pirms piecpadsmit gadiem Dzidra Liepiņa pieteicās radiodiktora konkursam, viņai nebija īsta priekšstata par diktora profesiju. Meitene no visas sirds mīlēja teātri, un viņai bija ļoti patīkama un dzidra balsis. Konkurss viņa uzvarēja. Tā sākās Dzidras Liepiņas diktores gaitas... Apritējuši piecpadsmit gadi, un diktora darbs arvien kļuvis sirdij tuvāks. Dzīvo! līdzī visam, kas notiek mūsu dzīvē — tā ir šī darba dziļākā būtība, bet tas savukārt palīdz augt un pilnveidoties pašai diktorei.

Dzidra Liepiņa ar prieku lasa it visu, tomēr vismīļākie viņai ir muzikālie raidījumi.

Margarita Zikova par diktori kļuva pirms nepilniem sešiem gadiem. Tas ir pietiekami ilgs laiks, lai pa īstam iemīlētu savu profesiju. Margarita Zikova uz radiofonu atnāca no pašdarbības. Darbaviedri ir pārliecinājušies, ka viņa ir īsts lietaskoks.

Uz radiofonu Nikolajs Berdiņikovs atnāca 1945. gadā. Tik tikko bija noklusuši leroču dārdi, un viņš pat nebija īsti spējīgs novilkēt karavīra šinell.

Kā jau karavīrs, viņš vienmēr gājis tur, kur tas bijis vajadzīgs — diktors Rostovas sahtā, krievu valodas un literatūras skolotājs Kubanā, radiofona diktors Vladivostokā, karavīrs Lielā Tēvijas kara frontēs un pēc kara, kaut arī ar pārtraukumiem, atkal diktors. Visos šajos ceļos Nikolaju Berdiņikovu pavadījis mīlestība pret literatūru. Tai viņš palicis uzticīgs arī šodien.

Daudzpusīga un krāsaina ir diktora Tāļivaldā Sīja radošā biogrāfija. Dzīvi viņš iesāka kā mūziķis, un čelsts bija viņa jaunības mīlestība. Daudzreiz ir gadījies dzirdēt sakām, ka ļaudis, kas nonākot mūzikas gūstā, nespējot no tā valrs atbrīvoties. Gribas ticēt, ka tas tā. Tam apliecinājums ir arī tie šaubu un neziņas gadi, ko pārdzīvoja diktors Tāļivaldis Sīlis, iekams galīgi izšķīrās — mūziķis vai diktors. Un nez vai svara kausi būtu nosvērusies uz diktora pusi, ja viņa sirdī bez mūzikas nebūtu atradusi vietu vēl kāda cita lela un stipra mīlestība — literatūra. Arī diktora darbs šīs mīlestības gaismā leguva citu jēgu.

— Es te jūtos kā pašas dzīves centrā, — par savu darbu teica Tāļivaldis Sīlis. Un, tiešām, rakstīt spēj tikai tas, kas dzird dzīves pulsējumu. Viņa stāstus un aprakstus esam lasījuši periodikā, klausījušies pa radio. Bet nesen notikušajā raidlugu konkursā viņa lugu apbalvoja.

MŪSU MĀSA MOLDĀVIJĀ

TRIS INTERVIJAS

Maijā mūsu republikā notiek moldāviešu kultūras nedēļa, kurā piedalīsies paši slavenākie Moldāvijas skatuves mākslinieku kolektīvi un izpildītāji. Rudenī latviešu mākslinieki ieradīsies atbildes vizītē Moldāvijā. Sakarā ar šiem lielajiem notikumiem abu republiku kultūras dzīvē žurnālists **P. Baruško** redakcijas uzdevumā intervēja triju ansambļu vadītājus, kuru kolektīvi ieradīsies Latvijā. Publicējam saņemtas atbildes.

* * *

KAPELAS «DOINA» MĀKSLINIECISKĀ VADĪTĀJA VERONIKA GARŠI

Doina — tā Moldāvijā un Rumānijā sauc tautas dziesmu. Tāpēc arī pirmo moldāviešu profesionālo kora kolektīvu, kas nodibinājis 1930. gadā Tiraspoles pilsētā, nosauca par «Doinu». Isā laikā koris apguva augstu profesionālu kultūru un kļuva par labāko vokālo ansambli toretzējā Moldāvijas Autonomajā Republikā. Kara gados koris jau iestudēja lielu formu darbus — kantātes un oratorijas, piemēram, Bēthovena 9. simfoniju, moldāviešu komponista Stepana Njagi kantāti «Stepans Lielais» un citus skandarus.

Drīz vien pēc vācu okupantu padzišanas no republikas «Doina» piedalījās moldāviešu mūzikas un deju dekādē Maskavā, kas notika sakarā ar Padomju Moldāvijas 25. gadadienu. Dekāde norisa ļoti sekmīgi. Kora meistarību augsti novērtēja gan Maskavas publika, gan centrālo laikrakstu recenzenti. Pēc tam ar «Doinas» mākslu iepazīnās slimteni pilsētās visā mūsu valstī. Koris koncertēja arī Rīgā. Rīdzinieki ierakstījuši desmitiem cildinošu vēltījumu kapelas atsauksmju grāmatā. Atzinīgi par «Doinas» mākslu izteikušies arī klausītāji ārzemēs. Padomju valdība augsti novērtējusi kapelas dziedoņu nopelnus nacionālās mākslas attīstīšanā, apbalvodama daudzus koristus ar ordeņiem un medaļām. Kolektīvam piešķirts arī Moldāvijas PSR Nopelniem bagātās kapelas nosaukums.

«Doinas» programma, ar kuru tā ieradīsies Latvijā, ir visai reprezentatīva. Kapelai ir ļoti plašs repertuārs — vairāk nekā 300 mazu un lielu formu skandarus. No tiem mēs izpildīsim krievu, ārzemju un padomju klasiķu sacerējumus, PSRS tautu dziesmas, tai skaitā arī latviešu un, pats par sevi saprotams, moldāviešu tautas dziesmas.

TAUTAS DEJU ANSAMBLĀ «ZOK» VADĪTĀJS VLADIMIRS KURBETS

Mūsu ansamblis ļoti rūpīgi gatavojas tikties ar latviešu skatītājiem. Mēs jums atvedīsim savas dejas. Statistika rāda, ka horeogrāfija Moldāvijā ir visizplatītākais mākslinieciskās pašdarbības veids. Pacieļojieties jebkurā no mūsu cieniem, un jūs redzēsiet, ka te deju gandrīz vai katru vakaru. Bet svētkos dejo viss ciems — gan lieli, gan mazi. Mums ir daudz deju, kas piemērotas visiem gadījumiem dzīvē, bez tam tauta nepārtraukti rada jaunus dejas, un tajās kā spoguļi redzama mūsu padomju īstenība. Moldāvijā ir arī tādas dejas, kuras dejo vienīgi sievietes, gan arī tādas, kur piedalās vienīgi vīri. Gandrīz vai katra deja saistīta ar kaut kādu darba procesu, paražu, tautas tradīciju. Mūsu kolektīvs, kas pazīstams abās zemes puslodes, savā daiļradē izmanto visu labāko, kas sastopams moldāviešu tautas dejās.

«Zok» — tā sauc tautas deju. Ar šo deju 1939. gadā debitēja kapelas «Doina» dejojāšu grupa, kas kļuva par kodolu 1945. gada

nodibinātajam Moldāvijas PSR tautas deju ansamblim.

Ansamblja noorganizēšana bija liels notikums republikas kultūras dzīvē. Drīz vien, pēc vairākiem koncertiem Moldāvijā, mēs devāmies ceļā ar pirmajām viesizrādēm uz Donbasa pilsētām un Harkovu. Kopš tā laika esam koncertējuši visās padomju republikās. Kad viesojāties Latvijā, ansamblis apbalvoja ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezīdija Goda rakstu.

«Zok» bija arī IV Vispasaules demokrātiskās jaunatnes un studentu festivālā Bukarestē. Arī šeit augsti novērtēja mūsu mākslu. Mēs ieguvām pirmo vietu un zelta medaļu. Bijām arī Ungārijā. No viesošanās šajā valstī ansamblja dalībniekiem palikušas ne vien skaistas atmiņas, bet arī repertuārs kļuvis bagātāks ar graciozo «Ungāru svītu», ko iestudēja pazīstamais ungāru baletmeistars Sandors Neps. Pēc tam bijām Briselē uz Vispasaules izstādi, kur padomju mākslas meistarību delegācijas sastāvā ar panākumiem demonstrējām deju «Ceļā uz Kišinevu». Viesojāmies arī varonīgajā Kubā un citās Latīņamerikas valstīs. Daudzas mūsu dejas iestudētas visievērojamāko padomju horeogrāfijas meistarību — Igora Moisejeva, Tamaras Hanumas, Olgas Lepešinskas, L. Jakobsona un citu vadībā. Mūsu repertuārs ir liels: moldāviešu dejas, daudzas mūsu padomju tautu, tai skaitā arī latviešu dejas. Mēs ceram, ka programma, ko atvedīsim uz Latviju, skatītājiem patiks.

TAUTAS MŪZIKAS ORĶESTRA «FLUERASS» DIRIĢENTS UN MĀKSLINIECISKAIS VADĪTĀJS, MOLDĀVIJAS PSR NOPELNIEM BAGĀTĀIS MĀKSLAS DARBINIEKS SERGEJS LUNKEVIČS

Vspirms daži vārdi par mūsu ansambļa nosaukumu: «fluers» ir moldāviešu tautas pūšamais instruments, līdzīgs gana stabulei. Šī stabule kopā ar citiem tautas mūzikas instrumentiem piešķir mūsu orķestrim īpašu kolorītu un skaņējumu. «Fluerass» ir moldāviešu leautarovu slavenu tradīciju mantinieks un turpinātājs. Leautarovi Moldāvijā bija tie paši, kas trubadūri Francijā, kobzari Ukrainā, ašugi Aizkaukāzā. No senseniem laikiem leautarovi kļūduši pa Besarābijas ceļiem un cieniem, paši sacerējami dziesmas un paši tās izpildāmi. Un nav bijuši Dņestras krastos tādi svētki, kur iztiktu bez vijoles vai fluera melodijas.

No šādiem leautaroviem, kuru mākslu mantojuma kārtā paaudzes pārņēmusi no paaudzēm, 1949. gadā arī radās mūsu ansamblis. Jaunais orķestris komplektējās no talantīgiem muzikantiem, kuru vairums iepriekš bija darbojušies kultūras namu pašdarbības kolektīvos. Gandrīz vai visi muzikanti var spēlēt ar vairākiem tautas mūzikas instrumentiem.

Mūsu lielajā orķestrī vislielākā ir stīgu grupa. Tajā ietilpst vijoles, čelli, kontrabasi,alti. Kad mūzikas karaliene vijole skan kopā ar tautas mūzikas instrumentiem, tad, kā jau es teicu, melodija iegūst neatkarīgu nacionālu kolorītu, un tas ir pazīstams katram, kas kaut tikal reizi būtu klausījies moldāviešu tautas mūziku.

Pēc nodibināšanas mūsu ansamblis ļoti daudz ceļoja pa republikas pilsētām un ciemiem, legrīzoties pat tādās vietās, kur profesionālu mākslinieku kolektīvi vēl nebija viesojušies. Taču tas netraucēja, bet drīzāk gan palīdzēja mums bagātināt repertuāru.

Orķestris ar viesizrādēm aptvēra arvien plašākos novadus. Pašreiz Moldāvijas filhar-

moniā laukum gan nebūs otra tāda kolektīva, kas nobraucis tik daudz kilometru. Mēs koncertējam Gruzijā un Turkmēnijā, Azerbaidžānā un Kazahijas vecainēs, Sibīrijā. Moldāviešu doinas stieptā intonācija, ganu smeldzīgā melodija, pagājušo gadsimtu dzīlēs dzimusi dzīvespriecīgā «Lana» skaņējusi no Kuzbasa kalnraču un Astrahaņas zvejnieku skatuvēm, Vācijas Demokrātiskajā Republikā, Somijā un vēl daudzās daudzās pilsētās gan mūsu valstī, gan aiz tās robežām.

Esam viesojušies arī skaistajā Rīgā. Mēs ar lielu sirsnību atceramies jūsu skatītājus — ļoti labvēlīgus, bet arī prasīgus, draudzīgus un savos vērtējumos taisnīgus. Mūsu kolektīvs ar lielu prieku gatavojas tikties ar draugiem Latvijā.

PSRS Tautas skatuves māksliniece Tamara Čebane.

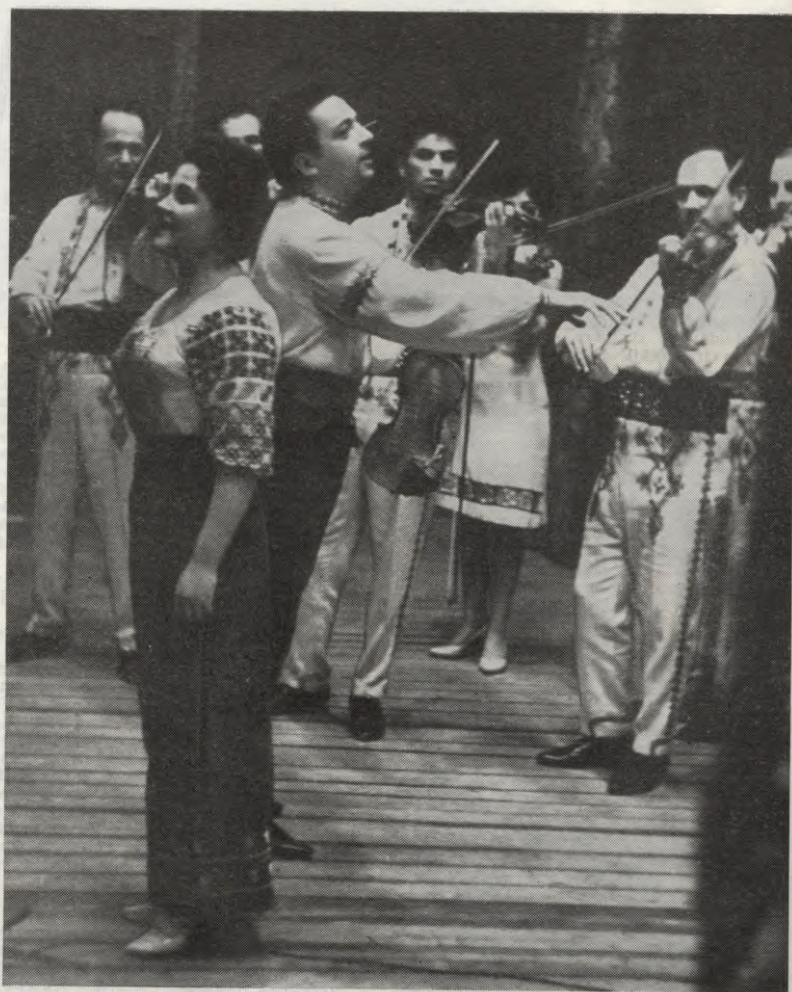
Moldāvijas PSR Tautas skatuves mākslinieks George Esanu.

Moldāvijas PSR Nopelniem bagātā mākslas darbiniece Nadežda Gorodecka.

Moldāvijas PSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Sergejs Lunkevičs.

Kolhoza klubā uzstājas Moldāvijas tautas mūzikas orķestris «Fluerašs».

Valdības nams Kišiņevā.

Pemineklis varonīgajiem moldāviešu komjau-
nešiem, cīnītājiem pret fašismu.

Aftēlā redzami bērni ir Kišiņevas mūzikas vidusskolas audzēkņi, kas skolas priekšā pavada starpbrīdi.

Šīs meitenes mācās kolhoza «Biruınca» vidusskolas 5. klasē. Uzzinājušas, ka esam žurnālisti no Rīgas, viņas, ejot uz mājām, pavadīja mūs cauri visam ciemam. Kāda teica, ka pazīstot Rīgu, un tūdaļ atšķīra ģeogrāfijas grāmatu: tur patiešām bija Raiņa bulvāra aftēls! Kāda cita jautāja, vai Rīgā bērniem dodot saldējumu un konfektes. Mazās nebēdnes!

Tādas «Biruincas» kolhoznieki savā ciemā būvē jaunās mājas. Pavisam šādā mājā dzīvo 6 ģimenes. Katrai ģimenei ir divas istabas otrajā stāvā, bet pirmajā — viena, bez tam virtuve, pieliekamais, vanna. Atsevišķi šķūnītis, kur ir arī pagrabs un vasaras virtuve. Mājas būvē kolhoza būvbrigāde un nodod kolhoznieku lietošanā bez maksas, kolhoznieki maksā tikai par komunālajiem pakalpojumiem un elektri-
bu. Piemājas zemes galvenā līesa atrodas ārpus cema tīrumā.

Visa Moldāvija atgādina vienu vienīgu milzu dārzu. Marfa beigās pirmās sāk ziedēt aprikozes, tām seko ķirši un citi augļu koki, un tad gaisis ir smaržīgs kā medus un pilns bišu sanāšanas. Tai pašā laikā visur piedāvā pērnā gada ābolus. Tie ir tik sulīgi, it kā tikko būtu noplūkti no koka.

Runājot par Moldāviju, nemaz nevar nepamēnēt vīnogas un vīnu — vīnogu ķekara atēls ir pat republikas ģerbonī. Attēlā redzamās milzu tvertnes atrodas Kišiņevas vīnu kombināta pirmās rūpnīcas pagrabā. Katrā šādā tvertnē glabājas ap 1600 dekalitru vīna, un tikai viena šī rūpnīca vien gadā ražo pusotru miliona dekalitru vīna!

Z. LEGZDIŅA foto

Moldāviešu vīnus un konjakus veikalā var pazīt pa gabalu: uz katras etiķetes redzams lidojošs putns, kas nes vīnogu ķekaru. Tas ir stārķis. Moldāvieši to ļoti ceni, jo tas atnesot ģimenēs bērņus un laimi. Leģenda stāsta, ka sensenos laikos turki aplenkusi kādu moldāviešu cietoksni pie Dņestras. Aplencēji domājuši salauzt ielenkto pretestību ar badu, tomēr šis nodoms nav izdevies, jo katru nakti stārķi uz cietoksni lidojuši ar vīnogu ķekariem, no kuriem tad arī cietokšņa aizstāvji pārtikuši, saglabājuši spēkus, beigās izlauzušies un izcīnījuši uzvaru. Tāpēc uz etiķetēm redzams lidojoša stārķa attēls.

2. LEGZDĪNA krāsu foto

Kišiņevu no vācu iebrucējiem atbrīvoja nedaudz ātrāk nekā tās māsu Rīgu. Tas notika 1944. gada 24. augustā. Tagad pilsētas brāļu kapos deg mūžīgā uguns to piemiņai, kas atdevuši savas dzīvības par moldāviešu tautas brīvību.

Dūda ir ļoti sens mūzikas instruments, un to pazīst daudzas tautas, arī moldāvieši. Tautas mūzikas orķestri šo instrumentu spēlē Aleksejs Bofušanu.

«VASARĀ». [Vara grebums]

NO GRAFIKA OĻĢERTA ĀBELĪTES DARBU IZSTĀDES
MĀKSLINIEKU NAMĀ RIGĀ

«LASU SÄLTÄJAS». [Kokgrebums]

KUĢI DZIMST KRĀSTĀ

IEVADS

Kuģi dzimst krastā. Tas nav aforisms, bet ražošanas specifika, kurā ietilpst arī kuģu kārtējais remonts.

Savai «mājas tehnikai» mēs ļaujam darboties, kamēr kaut kas salūz, un tikai tad gludeklis vai televizors nokļūst remontā.

Ar automobili lieta jau ir sarežģītāka. Motors strādā kā pulkstenis, mašīna ir braukšanas kārtībā, bet šoferis tomēr izklāj brezentu un lien zem vāga. Viņš zina: ja mašīnai ļaus rīpot, kamēr tā apstājas ceļa vidū, tad remonts maksās bārgu naudu. Taču vēl vairāk par šiem apsvērumiem noņemties ar mašīnu viņu mudina doma par satiksmes drošību.

Kuģi maksā nesaldzināmi dārgāk par automobilēm, bet katastrofa atklātā jūrā — tā būtu šausmīga traģēdija. Jūrnieki nedrīkst gaidīt, kamēr kuģim «kaut kas notiks». Kuģi dodas remontā regulāri, pat ja tas neprasa vairāk darba, kā vien atjaunot krāsu uz korpusa.

Dzejnieki var iedomāties, ka tas notiek skaistuma vārdā. «Un kuģis stals, kā gulbis balts, pār viņu krēpēm šūpo...» Remonta vīri par to tikai paurstis plecus: skaistums nav peļņa lieta, bet ne jau tādēļ «gulbis» pārklāts ar septiņām krāsām kārtām. Viens pietā daļa no visas dzelzs, ko ik gadus iegūst pasaulē, pārvēršas rūsas putekļos. Speciālisti metāla nāvi sauc daiļskanīgā vārdā — korozija. Jūrā tēl noris katastrofālā straujā, jo metāls atrodas sāļā ūdenī.

...Un, lūk, kuģis pietāj krastā. Aiz muguras paliek tūkstotiem jūdžu viņš un vētras pa jūrām un okeāniem. Sakām vārds ne velti brīdina, ka ūdens lāsē pat akmeni sašķēl. Kuģa sāni noberzti līdz metāla spīdumam, dibens vienos skrāpējumos un rētās.

Krastā paliek krava. Tad atvadu svilpiens, un jūras darba rūķis uzņem kursu uz Vecmīlgrāvi, turp, kur doku šūpulis to pacels savā kleptī kā mātē bērnu.

Doks atrodas dziļi ūdenī — milzīgs «I» burts ar sienām četrstāvu mājas augstumā. Balasts milzīgo būvi tur iegremdēti ūdenī. Nadzīgs velkonītis ar apdome imēna savu lielo brāli doka kleptī. Spēcīgi stūķņi doka pontonus atbrīvo no ūdens, un tas uzpeld kopā ar kuģi. Pienācis laiks pietauties krastam.

Kuģim kā pacientam nopietnām, uzmanības pilnām sejmā tuvojas «ārsti» — vīri tūmzīlos kombinēzonos.

IESKATS VĒSTURĒ

1913. gadā kara valdība ar vācu firmu «Cize» noslēdza līgumu par kuģu būvētavas celtniecību. Tas bija «tālredzīgs» darījums. «Cize» apņēmās būvēt kuģus nevis kaut kur Ķīlā vai Hamburgā, bet pašņema avansu kapitālcēlniecībā... Daugavas krastos.

«Cize», nepaguvus Krievijai iedot nevienu kuģi, kara sākumā uzņēmumu pārņēma citai firmai. Tā pirmo kara transportkuģi nolaida ūdenī 1916. gadā. Pēc tam iestājās diezgan ilgstoša pauze — 30 gadu.

Sākumā kuģu būvētāva ražoja lokomotīvu cilindrus, ko pirka PSRS, bet drīz vien buržuāziskās Latvijas valdības vīri pārtrauca līdzniecības sakarus ar sarkanajiem, daudz neraizēdamies, ka simfoni strādnieku paliek bez darba. Bijušais «Cize» pārvērtās par sīkām darbnīcām. Pakāvi, naglas, retumis citu «uzņēmumu» iekārtu remontu — tā bija visa programma.

Fašisti mēģināja te remontēt savus kuterus, atveda pat dažas smagās preses. 1944. gada rudenī viss, kas bija rūpnīcā, ar vācu precizitāti tika sadauzīts vai nomainīts. Taču kādas nezināmas rokas pārgrieza elles vadus, tā paglābnot kaut vai plikos mūrus.

KONSTRUKTORS — CILVEKS NO NĀKOTNES

— Vai redzat to šķūnīm līdzīgo celtni? Nē, tas nav šķūnis. Tas ir mūsu rūpnīcas sākums. Kad rūpnīcā sānīs visi darbgaldi — vai zināt, ko lūk nozīmē mehāniskais cehs? Dzemdību nams — lūk, kas tad ir mehāniskais!

Edgaru Randu, kārdos parasti paskopu vīru, pašu mazliet samulsina viņa negaidīti svīnīgā runa. Šīgājot pa rūpnīcas teritoriju, Rends, kā jūtams,

ar vienu prātu visu laiku kavējas atmiņās, kaut stāsta un rāda jauno... Lūk, tagadējais mehāniskais — milzu cehs, kurā brīvi iebrāuc vilciena satīvi. Bet Rands it kā starp citu piebilst:

— Cetrdesmit ceturtajā es biju mehāniskā ceha priekšnieks...

Mēs mefam līkumu ap enkuru kēdēm, kas izstiepušas uz grīdas asfalta, nogriežamies šaurā ejā starp velkoņa korpusa sekcijām, un klāt ir mūsu nāciens mērķis: kuģa stūres centrālās stends.

Rands paskaidro:

— Pasaules praksē pazīstami divi paņēmieni, kā centrēt kuģa stūres: vai nu izmanto aizzīmēšanas galdus un parastās velces, vai arī stīgu. Pirmajā gadījumā stūri novieto uz galdā un vispirms iezīmē asi pa horizontāli; pēc tam celtnis stūri pacel stāvus, un asi atzīmē pa vertikāli. Bet ko nozīmē pacelt stūri un noturēt to stāvus, paši varat aptvert: tās garums 15 metru, bet svārs pārsniedz vidēja tanka svaru. Ja lieto stīgu, tā šādā garumā dod novirzi plus vai mīnus viens milimetrs. It kā nieks vien būtu, bet pareiziniet to ar metāla svaru, tad vēl aprēķiniet, kāds spēks nepieciešams, lai pārvarētu «iekļētijušos» savienojumu pretestību... Jo vieglāk grozāma stūre, jo labāk vadāms kuģis, tāpēc mēs nolēmām uzbūvēt šo stendu, kuru jūs pašlaik redzat.

Manā priekšā tās kā milzīgs galds, kam bortu vietā — T-veida stījas. Pa sijām virzās aizzīmēšanas velce — aizzīmē stūres asi līnijā.

— Varena lietīnā! — Sarunā ļejaucas cilvēks eļļainā vatniekā. — Noliec stūri uz galdā — un rīkojies, vienā ņēmieniā iezīmē kā pa horizontāli, tā vertikāli. To tu lieliski izdomāji, priekšniek!

— Esiet pazīstami! — saka Edgars Rands, — Jānis Pieblags, ievērojams speciālists virpošanā. Rūpnīcas veterāns.

...Un beidzot mēs esam fiktāl, kā, zābakiem klauzīnādami pa trapu, kāpjām līdz doka augšējām klājam. Atrodamies vienā līmenī ar «Belorusijas» kapeiņa tiltiņu. Uz kuģa dzīve iet savu gaitu, zem kuģa — arī. Okeānu vāgājotām klājes diezgan plāni — ledāji nolauzīti skūves lāpstiņas, tagad skrūvi ņem nost: metāls asi šķind pret metālu, atslēdznieki skāļi sasauca... Bet uz klāja divi metroži cītīgi spodrina zābaku — redzams, pošas uz malu meiču sirdis mulsināt... Atveras iluminators, un pīkta sievietes balss sauc:

— Brokastīs, viss atdzies!

Sieviete galvā balta pavāra cepurīte, kas kontrastē ar vēju aprauro seju. Viņas skaftiens vienaldzīgi pārsīd mums pāri un sasīngst izbrīnā. Arī mēs pagriežam galvas, lai redzētu, kas tā pārsteidzīs jūras «karalieni»?

Varbūt kontrasts starp jauno doku, kurā novietojusies «Belorusija», un veco, kas godīgi nokalpojīs rūpnīcā 20 gadus? Kādreiz tas likās patī pilnība: kā ne, uzreiz var pacelt divus «SRT»!

Varbūt viņa nekad nav redzējusi, kā saremontēt kuģi? Lūk, līdz pašai ūdens malai aizstiepas betona stapeļu ierinda. Visapkārt tai zemē zvīln gan nākamā kuģīša priekšdaļa, gan puse no sāniem — sarkanas kā tomātu šķēles, ar mīniju un okeri nozīestas. Uz visām pusēm dzirkstis šķiež metinātāji... Bet uz otra stapeļa dižojas jau gandrīz gatava šalanda, tikai vēl bez mastu un nenokrāsota.

Jeb vai virēja pamanījusi dzidrajā, saulainajā dienā izskatītos nākamā milzu ceha betona balstus?

Taču nē.

— Kur jūs esat likuši zirgus? — sauc sieviete. Rands smejas. Redzams gan, ka viešņa sen nav ciemojusies Rīgā. Kur tas laiks, kad četrkājainos vilcējus nomainījusi autokāri! Pašiem tas tās stūks vien liekas iepretim visam, kas rūpnīcā audzis un izmainījies, bet, rau, viens dažkārt iegūmē un saldzina šķietami stīkas detaļas...

Rands vedina tālāk — uz jauno korpusu cehu, kur preses ir lielākas par lokomotīvēm, aizzīmētāji stiepi «piegriezties» fitģeļa lielumā, bet laukumā, kur sametina astoņmilimetrīgās tērauda loksnes, varētu izvietot rajona mēroga stadionu...

— Te būs tikai lokšņu tērauda noliktava, nekas vairāk, — paskaidro mūsu gids. — Jaunais cehs aizņems trīs tādus laukumus, saprotams, zem kopēja jumta. Bet tur, kur tagad ir noliktava, tur būs... — un seko gara un interesanta uzskaitē

par izmaiņām, no kā tomēr lasītāju paglābsim, jo — viņam nav tās priekšrocības šeit būt un visu skafītī savām acīm, lai ar sirdi dzīvotu līdz Edgara Randa pacilātajam stāstījumam par rūpnīcas rekonstrukcijas ģenerālo plānu, kas jau sastādīts, pašlaik tiek labots un precizēts.

Mūsu pazīšanās ar Edgaru Randu tieši sākās «klusajā cehā» — konstruktoru birojā, kur viņa priekšā tobrīd gulēja jaunās kalves rasējumi; uz papīra vieglās zīmūļa līnijas, bet Rands paskaidro:

— Te jūs redzat prešu un āmuru līniju, ko apkalpo gāzes krāšņu līnija, bet šī te ir gāzes balonu baterija...

Konstruktoru iztēlē cehs jau eksistēja, jau strādāja, un darba gaitā noskaidrojās dažādi sīkumi — gan iepriecinoši, gan neveiksmīgi, un zīmūļa vietā roka tad sniedzās pēc dzēšamgumijas.

Turpat pie blakus galdiem konstruktori Polakovs, Bogass un citi tāpat dzīvoja rītdienā, redzēja to, ko neredzēja vēl nevienš cits rūpnīcā.

— Konstruktoram, manuprāt, ir jābūt cilvēkam, kas dzīvo nākotnē, — sacīja Edgars Rands. — Un ne jau tikai tāpēc, ka tas izgudro konstrukcijas, kādu dzīvē vēl nav. Galvenais — viņam pašam jāiejutās tajā atmosfērā, tajā nākamības dienā, kad fava mašīna vai mēbele, vai, teiksim, spuldze tiks lietota. Citādi var gadīties, ka šīs priekšmetis būs jau novecojis, pirms vēl paguvīs iemiesoties metālā vai kokā. Taisnību sakot, šī «gaissredzības» nepieciešamība ir pats saistošākais konstruktoru darbībā. Un, ja es izlūmu mainīt nodarbošanos, tad tikai šī iemesla dēļ, jo es taču esmu mehāniķis.

JUBILĀRA PROBLĒMAS

Rūpnīcas nākotni komentēja galvenais inženieris Grants Papijāns.

— Starp citu, kāpēc mēs visu laiku lietojam darbības vārdu «būs»? — pat tā kā apskaitās galvenais inženieris. — Vai tad šī nākotne pekšņi nograndīs kā pērkonis skaidrās debestīs? Vakar-diena radīja šodienu, bet šodien sadzīgt rītdienas asni.

Kā pierādījumu savai domai galvenais inženieris nosauca skaitli «60» — tik daudz rūpnīcu un firmu kooperē ar Rīgas kuģu remonta rūpnīcu.

— Un tas vēl ir tikai sākums! — dedzīgi izsauca Grants Papijāns. — Vai tad tas ir racionāli, ja rūpnīca ir pati sev gan «skroderis, gan galdnieks un ķīmīksts» Jāmācās no labākajiem uzņēmumiem, jāizmanto pasaules standarti: naglas, skrūves, saģataves, kokizstrādājumi — visu vajag saņemt pēc kooperatīva principa, tā iznāk lētāk. Bet mēs pat «metēli» tvaiķa vadu ievēstīšanai šujam paši... Taču, kā jau teicu, pirmie soļi sperti...

Dokā iekārtotas metāla sastatnes, bet tas nozīmē, ka tās ir pasāvīgas un viegli piemērojamas ikvienam kuģim. Bet agrāk šīs darbas prasīja 5—6 dienas un vismaz 80 kubikmetru kokmateriāla...

Pie mums agrāk nekā citās mūsu zemes kuģu remonta rūpnīcās tika atrisināta problēma par katlu atfīršanu no katlakmens. Paflaban mēs izstrādājām metodi kuģu krāsošanai ar krāsu, kas trīskārt pagarina starpremontu posmu.

Saruna neizbēgami aizved pie rūpnīcas rekonstrukcijas ģenerālā plāna, ko paflaban vēlreiz pūrskata un apsver īpaši speciālistu grupa, kuru vada «zinātniskās darba organizācijas stratēģis» inženieris Mihails Moldavskis. Noskaidrojās, ka projektētāju ieceres un intereses gluži nesakrīt ar ražotāju interesēm. Tas, kas uz papīra vieglī uzzīmējams, ne vienmēr atbilst dzīves prasībām. Tā, piemēram, jauna bloka celtniecība paredzēta tajā vietā, kur paflaban atrodas rūpnīcas centrālā noliktava. Kurp to pārvietot — par to projektētājiem galvas nesāp. Bet rūpnīcas ļaudīm tas nebūt nav vienalga, jo noliktavai bez pārtraukuma jāpagūst nodrošināt celus ar materiāliem. Un inženieris Moldavskis grupa domā, kā labāk atrisināt visus šos neskatītos lielos un mazos jautājumus.

— Rūpnīcā šogad aprīt pusgadsimts, — teica galvenais inženieris Grants Papijāns. — Taču, kā redzat, jubiliāram netrūkst rūpju, un mēs nebūt neesam noskaņoti skandēt sveiku odu. Mēs dodam priekšroku lietīšķai valodai.

G. MORDELS

Pasniedz savu roku atbalstam!

Ik reizes, kad darbā nākas sastapties ar jauniešiem (un tas gads bieži), mani neatvairāmi piesaista viņu raksturi, noslieces, ieradumi — viss, kas kā stīki pavadēniņi sasaista cilvēku ar viņa pagātni. Un it sevišķi tad, ja radušās aizdomas, ka jaunā cilvēka aizvadītās dienas nav bijušas visai labas. Tā nav tikai tāda kaila ziņkārība — nepavisam nē. Esmu pārliecināts, ka tad, ja visi tie, kam uzticēta jauniešu audzināšana, vispirma kārtā pūlētos sameklēt tos «pavadēniņus», kas cilvēkam nāk līdzīdāz kārtā pat no pirmajām dzīvības dienām, un nederīgos padevēnus nogrieztu, bet labos savītu vēl grodākus, — tad nemaz nepaieļtu ilgs laiks, kad daudzi jo daudzi puīšļi un meitenes, kas sapņināšies paši savā nezināšanā — atfaptos. Par šo patiesību vēlreiz pārliecinājos tad, kad iepazīnos ar Ivaru. Tagad visi par viņu saka daudz laba, bet bija laiks, kad pusaudža Ivara peleķajās acīs bija tik daudz spīdības un izaicinājuma, ka tas ne vien satrauca viņu māti, bet mulšināja arī visus citus, kas puīšļi pazina. Taču, labi ieskatoties, skaidri varēja noskaidrot, ka visā šī izaicināšā spīdība ar daudz un dažādiem pavadēniņiem saistīta ar zēna pagātni.

Bērnība Ivaram pagājusi satraukumu pilna: par tēvu palikušās tikai neskaidras atmiņas. Citādi tas arī nevareja būt, jo tēvs ģimēni pameta tad, kad Ivaram palika tikai septiņais gadiņš. Zēns nezina, kas ir tēva glāstis, nezina atbalstam pretim pasniegtu tēva stipro roku. Kad Ivars atceras bērnību, viņš stāsta par māti, par divus gadus jaunāko māsiņu Anītu, par labo krustmāti Alīsi, bet par tēvu viņam nav nekā ko teikt. Tēva trūkumu zēns vienmēr ir izjutis ar dzīļu smelzi. Visi citi viņu draugi gan lepojās ar saviem tēviem, gan reizēm arī baidījās no tiem, bet Ivaram atlika vienmēr tikai kļūst.

Sākumā Ivars skolā mācījās labi, arī uzvedās labi, skolotāja par viņu varēja tikai priecāties. Un varbūt viss tā turpinātos, ja nepiemeklētu nelaime... Bet, lūk, piektais skolas gadā zēns smagi saslima, nokavēja daudz mācību un palika tajā pašā klasē otru gadu. Arī sestajā klasē viņš nosādēja divas ziemas — šoreiz jau pašas vainas dēļ. Tā iznāca, ka Ivara vecuma zēni tam aizsteidzās priekšā. Bet viņš vēl arvien mīņājās to puīšļu vidū, kas labi ja sniedzās viņam līdz pieciem. Ne ar tādiem ko draudzēties, ne domām apmainīties. Septīngadīgo skolu Ivars pabeidza kaut ko darīt. Bet runāt ar Ivaru — tas bija tikpat kā sviest pret sienu sausus zirņus: katrs vārds atlēca atpakaļ. Tad vienu dienu, kad agitācijas punktā vēlētajiem bija tikšanās ar PSRS Augstākās Padomes deputātu kandidāti Emīliju Siliņu, Ivara mātei izdevās pierunāt dēlu atnākt līdzīd uz vēlēšanu iecirkni. Sociālistiskā Darba Varone runāja vienkārti un patiesi. Vērodama, ka Ivars visā, ko saka deputātu kandidāte, klausās ar patiesu interesi, māte sevī izšķīrās: pārņākusi mājās, viņa uzrakstīja vēstuli biedrei Siliņai, lūdza palīdzību ģimenes bēdās.

Pēc dažām dienām Emīlija Siliņa atnāca uz Ivara mājām, izrunājās ar māti, Ivaru, ar krustmāti Alīsi un,

cieties, iestājās tehnikumā, un ģimenei jau šķita — nu puika būs reizi atradis sev pamatu zem kājām. Taču drīz vien atkal viss sagriezās ačgārnī. Tehnikumā bija arī vēl citi tādi paši kā Ivars — ne īsti vairs zēni, ne arī pieaugušie. Tāpat kā Ivars, tie skolā mācības bija palaiduši šā un tā. Tāpat kā Ivars, bija šur tur pastrādājuši un, tāpat kā Ivaram, darba šūms fīem jau bija paguvīš «nomizot zobus». Vieni nāca no pilsētām, otri no laukiem. Vairums dzīvoja kopmītnēs. Tikusi prom no mājām, prom no vecāku «mūžīgās aizbildniecības», tie tagad fīecās izbudāt brīvību un patstāvību. Arī Ivaram tās kārojās. Labā apņemšanās — būt «par vīriēša galvu» savā ģimēnē — pagaisa kā dūmi. Bija bija vilinājums aizskriet uz kino, kad vien iegribas, uz teātri, kad iepalīkas, arī visu laiku staigāt parastajos skolēna svārcīnos vairs nelīkās piedienīgi. Bet labi ģērbīties, visur iet visur būt — tam vajadzēja daudz naudas, taču no krustmātes un mātes algas tikvien pietika kā pašam nepieciešamākajam. Bet Ivaram gribējās vēl arī paraudzīties, kā izskatās restorānā. Tiesa, oficiantes ar puīšļiem te nerunāja pārāk laipni, žveicari, dažreiz pat durvis nepaveruši, pavēstīja, ka brīvu vietu nav, taču, ja tādām fresainam vīram izdevās plaukstā iespiest rubli, tad tas, kaut arī bez īpaši prieka, viņus tomēr ielauda. Tā tad bijis tik vairāk naudas! Nauda pat durvis atslēdza...

Kā gadījās, kā ne, reiz Ivaram par «naudas visspēcību» iznāca saruna ar savu kursa biedru Gunāru. Abu domas šai jautājumā bija pilnīgi vienādas. Dzīlo saprašanos viņi nostiprināja pie degvīna glāzes. Un tad atklājās, ka Gunārs nav tikai tāds «fakta konstatētājs» vien. Viņš aicināja uz «aktīvu» darbību, lai beidzot «likvidētu» šo pastāvīgu naudas trūkumu. Nodoms bija skaidrs un vienkārtis: nogriezt televizoru antenu kabelus un pēc tam tos pārdot. Atrodas arī «darba rīki» — no tehnikuma rasēšanas kabineta tikvien vajadzēja kā paņemt pāris skalpeļu.

«Operācija» parasti notika vēl vakarā. Gunārs stāvēja lejā sardzē, bet Ivars uzrūpās uz jumta, nogrieza kabeli, satīna un nosvieda draugam. Par «realizāciju» gādāja Gunārs. Un, lūk, radās lieka nauda. Arvien biežāk un biežāk Ivars pārņāca mājās «kunga prāta», arvien biežāk un biežāk sāka kavēt tehnikumu.

Ģimēnē sākās uztraukums. Vajadzēja kaut ko darīt. Bet runāt ar Ivaru — tas bija tikpat kā sviest pret sienu sausus zirņus: katrs vārds atlēca atpakaļ. Tad vienu dienu, kad agitācijas punktā vēlētajiem bija tikšanās ar PSRS Augstākās Padomes deputātu kandidāti Emīliju Siliņu, Ivara mātei izdevās pierunāt dēlu atnākt līdzīd uz vēlēšanu iecirkni. Sociālistiskā Darba Varone runāja vienkārti un patiesi. Vērodama, ka Ivars visā, ko saka deputātu kandidāte, klausās ar patiesu interesi, māte sevī izšķīrās: pārņākusi mājās, viņa uzrakstīja vēstuli biedrei Siliņai, lūdza palīdzību ģimenes bēdās.

Pēc dažām dienām Emīlija Siliņa atnāca uz Ivara mājām, izrunājās ar māti, Ivaru, ar krustmāti Alīsi un,

sapratusi, ka bēdas te draud izvērties nelaimē, apsoltījās iekārtot puisi darbā rūpnīcā, savā brigādē.

Tā Ivars sāka atkal strādāt, apņēmas arī mācīties tehnikuma vakara nodāļā. Rūpnīcas kolektīvs darīja visu, lai jauno biedru izaudzinātu par īstu cilvēku. Taču arī Gunārs bija iecerējis dzīvot «pa Istamu», un viņa izpratnē tas bija: nekā sev neaizlieg, bet steigties nēmt no dzīves, cik vien spēj. Tālab viņš negribēja pazaudēt savu «sabiedrotu», sekoja Ivaram pa pēdām un lipa klāt kā dadzis. Nojauzdams, ka draugs sāk no viņa vairīties, Gunārs ķērās pie stiprākiem līdzekļiem — viņš sāka draudēt, solīdās par visiem Ivara iepriekš pastādātajiem nedarbiem paziņot «kur vajadzīgs». Un atkal vakaros sākās «peļņa iešana», atkal tika kavētas mācības, atkal tika dzērts degvīns. Eksāmenus Ivars nenolika, no tehnikuma viņu izslēdza par nesekmību un sliktu uzvedību.

Beidzot notika tas, kam agri vai vēl vajadzēja nofīkt: kad abi naudas «piepelnītāji» vienu vakaru atkal «apstrādāja» kādas mājas kabeļus, večiņa, kas tobrīd gāja garām, sacēla trauci. Saskrēja laudis, Ivaru aizturēja un nogādāja milīcijā. Gunārs paguva aizbēgt.

Pīmajā brīdī Ivars visu noliedza, tad maz pamazām izstāstīja, kā bijis un kā viss sācies. Uz jautājumu, ko viņš būtu darījis ar naudu, ko saņemtu par pārdotajiem kabeļiem, ļaujietis atbildēja: «Nopirktu mammai kādu derīgu lietu.»

Un, lūk, atceroties šo Ivara pratīnāšanas protokolā ierakstīto «cildeo nodomu», kam pēc viņa saprašānas vajadzēja ieželināt labos «onkulus» un «antēns», kuri izlems tālāk viņa likteni, man atkal un atkal jādomā par to, ka laikam gan biedre Siliņa, tāpat kā es, būs bijusi tajās domās, ka par ļaundari nevīens cilvēks nepiedzīst. Bet, ja cilvēks tomēr savā dzīvē sācis kļūdīt, tad vai nu agrā bērnībā, vai vēlāk ir bijis tāds laiks, kad tam pietrūcis droša atbalsta tālīnī tai brīdī, kad tas visvairāk bijis nepieciešams. Vai gan citādi biedre Siliņa, kas pati ir divu bērnu māite, izdzirdējusi, cik briesmīgi šis palaidņa puika, glābdams ādu, aizvaino savu māti, tā vietā, lai «zelta mutei» iecirstu plīķi, izšķīrās par to, ka puīšelis tomēr vēl jāmeģina glābt. Var jau arī būt, ka tajā brīdī viņa vairāk domāja par zēna māti. Apspīdusies ar brigādi, biedre Siliņa lūdza attiecīgās iestādes uzticēt Ivara pāraudzināšanu darba biedriem.

Jaunieša dzīvē sākās jauns posms, bet kolektīvam — jaunās rūpes. Ivaru bija audzinājis māte un krustmāte. Ar šo abu labo cilvēku mīlestību bērnībā zēnam bija pieticis. Bet vēlāk, pusaudža gados, kad acis ne katreiz spēj novērot pareizo ceļu un kājas met cilpas pa labi un kreisi, Ivaram pietrūka tēva stiprās rokas, kas reizi pa reizei paņēmu pie pleca, pagrieztu puīšeli ar seju uz to puši, kurp pienākas iet. Tagad šo tēvu stipro roku vajadzēja aizstāt darba biedriem; vārdus, ko savam dēlam pienācās teikt tēvam, tagad sacīja biedre Siliņa. Vēl daudz

«cilpu» meta Ivars: te darba kavējumi, te puiciskas ēvērgēlības, bērnīšķīgas palaidnības — viss viss vēl bija. Bargus vārdus nācās teikt gan cēha komjaunatnes grupai, gan kārtības sargiem, ir tad vēl pietika, ko galvu palauzīt pašai biedrei Siliņai. Beidzot tomēr bija tik tālu, ka savu draudzību ar senajiem pazīnām Ivars pārtrauca galīgi un uz visiem laikiem. Tomēr darba biedri puisi no sava redzes loka neizlaida. Kad Ivars pārgāja strādāt uz citu cehu, biedre Siliņa lūdza viņa priekšnieku Nikolaju Kazarcevu, šā cēha komjaunatnes grupai, Ivaru iesaukt jaunajam strādniekam, iesaukt viņu sabiedriskajā darbā un par viņu uzvedību vienmēr informēt.

Gāja laiks, Ivaru iesauca armijā, bet biedre Siliņa sāka saņemt vēstules, kurām marķu vietā uzspīests trīsstūra zīmodziņš. Ja kāds apjautājās no kā vēstule bijusi, tad biedre Siliņa atbildēja: «No dēla.»

Pēc dienesta, atgriezies savu darba biedru vidū, Ivars biedrei Siliņai sacīja: «Cik daudz aplamību pastrādāju, līdz sāku kaut ko saprast! Par to, ka kļuvu cilvēks, paldies jums, mana otra māte!»

Ivars patiesi bija kļuvis īsts cilvēks. Viņu cīnīja darba biedri, ar viņa domām rēķinājās. Un tā pienāca arī tā diena, kad biedre Siliņa un biedrs Kazarcevs ar skaidru sirdi un nemaz nešaubīdāmies uzrakstīja Ivaram rekomendāciju uzņemšanai partijas rīndās.

Taču Ivars ir gan viens no pirmajiem, bet ne vienīgais, kam pamatu zem kājām palīdzējusi atrast biedre Siliņa kopā ar sava cēha komjauniešiem un aktīvistiem.

Tamāras tēvi arī bija pamējis ģimēni, bet, pirms viņš aizgāja, mājās vienmēr notika dzērija trauci, strīdi, ik dienas mēle staigāja vienās asarās. Tas viss atstāja pēdas meitenes raksturā — Tamāra bija nenosvārtā, nedisciplinēta, darbu viņa nemīlēja, tāpēc arī maz padarīja un maz nopelnīja.

Un atkal sākās biedres Siliņas saļiedētā kolektīva cīņa par cilvēku. Ja nelīdzēja personiska saruna, paltīgā nāca sabiedriskās organizācijas. Ar meiteni noņēmas komjaunatne, viņu izsauca uz kārtības sargu štābu, tad atkal ar viņu runāja pati biedre Siliņa. Tagad Tamāra labi mācās vakara skolā un beigs desmito klasi. Tagad viņa arī darbu dara no sirds, cīenī savus biedrus un jūtas kā pilnīstīga sava kolektīva locekle.

Patlāban biedres Siliņas «rūpu bērns» ir Juris. Kā viss ar viņu izkārtosies — nav vēl zināms. Tomēr drošs gan ir viens, ka Emīlija Siliņa, viņas cēha komjaunieši, ar kuriem tik degsmīgi strādā Vera Stavro, kārtības sargu komandieris Dzidris Rasums, — arī tagad darīs visu, kas vien viņu spēkos, lai puisi nostādītu uz kājām.

Beik cīki labi būtu, ja katrā rūpnīcā, katrā iestādē atrastos tādi vecākie biedri, kas prastu un spētu pamācīt jaunākos, ka dzīvē jau no pašā sākuma jāuzņem pareizs solis, jo mūžs ir tikai viens un ik velti izšķērdētu dienu, agri vai vēl, pašam būs žēl.

A. Freidsons,
milīcijas majors

CĪNĀ PAR PADOMJU VARU

(ZIŅAS PAR SARKANĀS ARMIJAS KARAVIĒRIEM UN DAĻĀM, KAS APBALVOTAS PILSOŅU KARA GADOS)

Viena no neaizmirstāmām varonīgām lappusēm Padomju Savienības Komunistiskās partijas vēsturē ir cīņa pret starptautiskā imperiālisma un iekšējās kontrrevolūcijas spēku uzbrukumu padomju varas pirmajos gados. Īpaši publicējamās bistamākajās dienās partija ar Ļeņinu priekšgalā sacēla cīņu pret ienaidnieku Padomju zemes strādniekus un zemniekus. Kaujās pret vecās pasaules spēkiem mūsu zemes darbaļaudis parādīja masveida varoņību, kas kļuvis par daudzu vēsturisku pētījumu, daiļliteratūras un maksas darbu tematu. Viena no spilgtākajām ilustrācijām šai padomju ļaužu nesalaužamajai izturībai un vīrišķībai tajos gados ir Padomju Armijas Valsts Centrālā Armiņa zinātnisko līdzstrādnieku sakārtotie dati par sarkanarmiešu, komandieru un politdarbnieku apbalvošanu ar Sarkanā Karoga ordeniem un karaspēka daļu, vienību, militāro mācību iestāžu un atsevišķu strādnieku kolektīvu, kā arī valsts rūpniecības centru apbalvošanu ar revolūcijas Sarkanajiem Goda Karogiem.

Rūpīga arhīvu lietu pārskatīšana un visu apbalvoto uzskaitē deva iespēju parādīt skaitļos padomju ļaužu masveida varonības ainu pilsoņu kara frontēs.

Par nopelniem kaujās pilsoņu kara gados ar Sarkanā Karoga ordeni apbalvotas 46 karaspēka daļas un 7 strādnieku kolektīvi; ar revolūcijas Goda Karogiem — 395 karaspēka vienības un daļas un 2 pilsetas.

Ar Sarkanā Karoga ordeni tika apbalvotas: 1. Atsevišķā Kaukāza armija, 2. Pieamūras, 7. M. V. Frunzes Čerņigovas, 15. Sivašas, 24. Samaras-Zlatoustas, 44. Kiļevas, 30. un 58. strēlnieku divīzija, Atsevišķā Aizvolgas strēlnieku brigāde, 16 strēlnieku pulki, Republikas Revolucionārās Kara Padomes priekšsēdētāja vilciena komanda, 1. Francijas Kompartijas vārdā nosauktā Kaukāza aizkrāciešu sarkano kazaku divīzija, 2. Ļeņingradas, 3. Besarābijas, 6. Congaras, 8. (bijusī 11.) divīzija un 14. (vēlākā 10. Maikopas) Jaunatnes komunistiskās Internacionāles kavalērijas divīzija, 3. kavalērijas divīzijas 3. kavalērijas brigāde, 4. kavalērijas pulki, viens artilērijas divīzions un viena artilērijas baterija, Ļeņingradas Kara apgabala 1. aviācijas eskadrija, Talo Austrumu Kara flotile, 4. Ukrainas VPPN karaspēka F. E. Dzeržinska Sarkanā Karogots pulks, četras kara mācību iestādes, Groznijas, Luganskas, Taškentas un Caricinas pilsētu proletariāts, Čeljabinskas ogļraktuļu strādnieku kolektīvi, Rostovas dzelzceļa Galvenās darbnīcas un VPPN īpašu uzdevumu nodala.

Ar revolūcijas Sarkanā Goda Karogu bija apbalvota 5. armija (bijusī Talo Austrumu Republikas Tautas revolucionārā armija) un atsevišķā Kaukāza (bijusī XI) armija, 1. Simbirskas apvienotā,

1. Kaukāza, 2. Baltkrievijas M. V. Frunzes divīzija, 2. Kaukāza Stepiņa divīzija, 3. Kaukāza, 3. Turkestānas, 4. Vācu proletariāta vārdā nosauktā, 5. Čehoslovākijas proletariāta vārdā nosauktā Vitebskas, 6. Orlas 7., 8. Minskas F. E. Dzeržinska divīzija, 11. Ļeņingradas, 14., 15. Sivašas, 16. Kikvidzes, 17. Nižņijnovgorodas, 18. Jaroslavas, 21. Permas, 22. Krasnodaras, 23., 24. Samaras-Uļjanovskas, 25. Capajevas, 26., 27., 28., 30., 35. Sibīrijas, 44. Kiļevas, 45., 56. Maskavas, 58. un Latviešu strēlnieku divīzija, 98. strēlnieku brigāde, 140 strēlnieku pulki, 6. armijas štāba Ipašu uzdevumu nodala un 5. Latviešu strēlnieku pulka 4. atsevišķais bataljons, 1. Kaukāza aizkrāciešu sarkano kazaku divīzija, 14. (vēlākā 10. Maikopas) Jaunatnes Kominternes vārdā nosauktā kavalērijas divīzija, 7. Turkestānas atsevišķā kavalērijas brigāde, 23. un 45. strēlnieku divīzijas kavalērijas brigādes, 35 kavalērijas pulki, 25. strēlnieku divīzijas kavalērijas divīzions un Burjatu-Mongolijas nacionālais kavalērijas divīzions, 3. Turkestānas divīzijas atsevišķais kavalērijas eskadrons un 8., vēlākais 6., Pokrovas (Saratovas guberņas) Ipašu uzdevumu kavalērijas vads, 18 artilērijas divīzions un baterijas, 4 aviācijas daļas, 6 bruņuvilcieni, 2 bruņumašīnu daļas, 10 Jūras Kara Flotes daļas, 48. VPPN karaspēka Sarat-Kamarskas robežsargu nodala, 28 Kara mācību iestādes, Ļeņingrada un Orenburga.

Ar pirmo kaujas izcilības zīmi — KPFSR Sarkanā Karoga ordeni par uzvarām kaujas laukā tika apbalvoti 14 998 cilvēki — ierindnieki, komandieri, politiskie un vadošā sastāva darbinieki. (Šai skaitā neietilpst tie, kuri 1930. gadā tika apbalvoti sakarā ar 1. Jātņieku Armijas 10. gada dienu).

Ar līdzīgiem citu savienoto republiku (Azerbaidžānas PSR Sarkanā Karoga, Armēnijas PSR Sarkanā Karoga, Gruzijas PSR Sarkanā Karoga, Horezmas PSR Sarkanā Karoga, Buhāras Tautas Padomju Republikas 1., 2. un 3. pakāpes Sarkanās Zvaigznes, Buhāras Tautas Padomju Republikas 1., 2. un 3. pakāpes Sarkanā Pūsmēnes kaujas ordeniem tika apbalvoti 482 cilvēki.

1920. gada 8. aprīlī VCIK Prezidijs izdeva dekrētu par īpašu apbalvojumu, ko piešķir par sevišķi izcilie kaujas nopelniem — Revolucionāro Goda Ieroci. Tas bija zobens (kortiks) ar spalām piestiprinātu Sarkanā Karoga ordeni. Revolucionāro Goda Ieroci par nopelniem pilsoņu kara saņēma 20 cilvēku.

Augstākajam komandējošajam sastāvam, kas jau bija apbalvots ar Revolūcijas Goda Ieroci (austro), VCIK Prezidijs noteica apbalvojumu ar vēl vienu Revolūcijas Goda Ieroci — revolveri, pie kura roktura piestiprināts Sarkanā Karoga ordenis.

Ar šo ieroci bija apbalvoti S. S. Kameņevs un S. M. Budjonis.

Līdz pēdējam laikam uzskatīja, ka visvairāk apbalvojumu par kauju uzvarām pilsoņu karā ir bijis V. K. Bliheram, S. S. Vostrecovam, J. F. Fabriciusam, I. F. Fedjko, kas katrs saņēmuši pa četriem Sarkanā Karoga ordeniem. Bet, ja uzskaitītu KPFSR Sarkanā Karoga ordeņus, kas izdoti kopā ar Revolūcijas Goda Ieroci, un savienoto republiku ordeņus, kas tika pielīdzināti PSRS

Sarkanā Karoga ordeņiem, tad par uzvarām pilsoņu kara periodā ar pieciem Sarkanā Karoga ordeņiem apbalvoti: S. M. Budjonis un I. S. Kutjakovs, ar četriem, blakus V. K. Bliheram, S. S. Vostrecovam, J. F. Fabriciusam un I. F. Fedjko, — S. S. Kameņevs, G. I. Kotovskis, I. P. Uborevičs, G. H. Hahanjans, I. V. Kuibiševs, I. I. Horuns; ar trim — 44 cilvēki, ar diviem — 432 cilvēki.

D. I. Kurtovs

Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Sarkanā Karoga ordenis. Nodibināts 1918. gadā

Azerbaidžānas Padomju Sociālistiskās Republikas Sarkanā Karoga ordenis. Nodibināts 1920. gadā

Armēnijas Padomju Sociālistiskās Republikas Sarkanā Karoga ordenis. Nodibināts 1922. gadā

Buhāras Tautas Sociālistiskās Republikas 1. pakāpes Sarkanās Zvaigznes ordenis. Nodibināts 1922. gadā

Horezmas Padomju Sociālistiskās Republikas Sarkanā Karoga ordenis. Nodibināts 1923. gadā

Gruzijas Padomju Sociālistiskās Republikas Sarkanā Karoga ordenis. Nodibināts divdesmitajos gados

KO KO KO

«Kauja» uz ezera

Vairāki Kaluģas apgabala Sukremjas sādžas makšķerņieki pagājušajā rudenī kļuva par lieciniekiem interesantai putnu kaujai.

Mēs atnācām pamakšķerēt gleznainajā Lompadas ezerā. Kērās labi. Kad saule pacēlās pāri horizontam, ieraudzījām augstu pāri ezeram planējošu kliju, bet vīrs meža riņķoļa liels bars vārnu un kovārņu. Piepeši klijā nolaidās zemāk, kā bulta metās ūdenī un tānī pašā mirklī pacēlās ar lielu zivi knābī. Un tad vārns un kovārņi brēkdami metās vīrsū klijai, acimredzot gribēdami izraut tai laupījumu. Klijā nīkni pretojās. Nelizālot zivi, tā pacēlās te augstāk, te krita lejup kā akmeņš, cenzdamās atrauties no vajātājiem. Bet tās neatkāpās un vienmēr no jauna metās uzbrukumā. Nogurusi nevienādajā cīņā, plēsona beidzot izmeta laupījumu. Kāds no kovārņiem, atdalījies no bara, sakēra zivi un lemuka ar tīro mezā. Tomēr klijā nepameta kaujas lauku. Tā aplidoja loku, no jauna kā bulta metās ūdenī un izvilka otru zivi. Bet atkal tai neizdevās laupījumu izmantot. Atgalpādamās no vārnam un kovārņiem, tā izmeta zivi, bet kovārņi to pie pašas ūdens virsmas notvēra. Uzklupušās vārns atņēma arī trešo no ezera izvilto zivi. Un tikai pēc tam klijā mainīja taktiku un piekāpa laupītājus. Sakērusi ceturto zivi, tā vairs nepacēlās augstu padebešos, bet turējās zemu virs paša ūdens un lidojumā to ātri notiesāja. Vārnu un kovārņu bars atkal metās vīrsū klijai, bet šoreiz tās knābī bija tukšs. Pacēlusies augstu gaisā, klija izdarīja strauju virsmu un ātri noplanēja uz vārnam un kovārņiem. Pajuka spalvas, izcēlās briemīga brēka, un bars metās bēgt.

Viens no vietējiem novadpētniekiem pasakārdīja, ka ezera vīrsu spē uzpeld beigtas vai silmas zivis. Ar tām barojas melnās klijas, kas mitinās Lompadas ezera rajonā. Izkerot beigtas un silmas zivis, tās iztīra ezera ūdenis. Toties vārns un kovārņi nemil pieskarties aukstam ūdenim un, izmantojot savu skaitlisko pārākumu, varmācīgi atņemt zivis «makšķerņiekiem».

Izcili rēķinātāji

Pasaulē dzīvotīši daudz vienkārši darba cilvēki, kas izcēlušies ar apbrīnojamām matemātiskām dotībām. Piemēram: sicīliešu gans Vitko Mandžiameli, franču mēzcinātnieks Amrī Mondē, amerikāņu nēģeris Fullers, vācu zemnieks Zahariāss Dase, itāliešu aītkopis Džakomo Inaudi.

Sobrīd dzīvo kāds Moriss Daobers, kas īsā laikā galvā var atrisināt, piemēram, tādu uzdevumu: pienemsim, kā vienā stundā ir tikai 37,5 minūtes, katrā minūtē — 96 sekundes. Cik sekundu būs 20 gados, ja nemsim vērā arī garos gadus?

Moriss Daobers ātri atbild: 757 382 400 sekundes.

Atrāk nekā daudzas mo-

dernas elektroniskās skaitļošanas mašīnas prot rēķināt Damaskas ledzīvotājs strādnieks Bules Kuzi. Dažu sekundu laikā viņš pateica iznākumu uzdevumam: 7 568 912 596 713 518 658. Jāpareizina ar 3125. Viņa atbilde: 236528518647297458087500.

Rēķu pasaules sēnes

«Vīrsūms viņa acu priekšā parādījās krāsaini ornamentī, kas drīz kļuva letīpiņi. Pēc tam sāka rēģoties zāles ar kolonām, kas izgreznotas ar dārgakmeņiem, neiedomājami skaistas un lepnas pīlīs, fantastiski svīnīgas parādes, kā arī neapraktāmi skaistas alnavas...» Tā Sveices ķīmīks Hofmanis apraksta kāda pētnieka izjūtas pēc tam, kad tas noqaršojis pie Indlāņiem «sacetu brīnumos». Piecdesmitajos gados šo sēni — teonanakatlī — izdevās izaudzēt laboratorijas apstākļos. No sēnes mīkstuma A. Hofmanis izdalīja psihobloķīnu. Pēc ķīmiskās struktūras ļaunā viela apbrīnolami atgādāja melno graudu (vilka kovu) rātu, no kura nīcīgas devas A. Hofmanis 1943. gadā sāļu kā prātā — tiesi uz vienu dienu. Nākošajā dienā no mākslīgās šizofrēnijas nebija palicis ne miras.

Zinātnē šis atklājums bija ļoti nozīmīgs. Slavenais prae parāts LS-25, kas pieder halucinoģenu klasei (psihogēniem, psihomimetīniem), izraisa halucinācijas no 0,02 — 0,05 mg lielām devām (sen pazīstamais halucinoģens meškaltīns ledarbojas tikai pie 100 mg lielās devas). Atklājās, ka līdzīgu vielu ledarību izdodas likvidēt ar anti-halucinoģenu palīdzību. Tas nozīmē, ka mākslīgu zinātne spēj ne tikai modulēt šizofrēniju, bet arī ārstēt šo mākslīgi izraisīto slimību! Bet ko lai dara ar dabiski radušos šizofrēniju? Vai tikai nebūs atrasta ķīmiska «atslēga» smaģās psihiskās slimības ārstēšanai? Pētījumi turpinās...

Atmiņas pārstādīšana

Vai atmiņu var pārstādīt no viena dzīvnieka smadzenēm otrās? Valrāki Kalifornijas universitātes ārsti psihologu domā, ka tāda iespēja ir. Eksperimenti ar ribonukleīnskābi, kuru uzskata par atmiņas galveno elementu.

Mēģinājumus izdarīja ar vairākām žurku grupām. Pirmo grupu pieradināja doties pie barības galdā pēc zināma signāla. Pēc tam no šo dzīvnieku smadzenēm panēma nelielu daudzumu ribonukleīnskābes un ievadīja to otras grupas, t. i., neapmācīto žurku smadzenēs. Septiņos gadījumos no divdesmit pieciem neapmācītās žurkas izturējās tāpat kā trenētās: izdzirdot signālu, tās skrēja pie barības galdā.

Trešās grupas žurkas nesāņēja ribonukleīnskābi un nebija pieradinātas pie kairinājuma. Vajadzīgo reakciju tās deva tikai vienā no 25 gadījumiem.

«Pārstādīt atmiņa» pakāpeniski izzūd, ja to nenostiprina ar treniņiem. Konstatējās, ka qaidamais efekts izmēģinājuma dzīvniekos parādījās 5 stundas pēc ribonukleīnskābes ievadīšanas un saglabājās 24 stundas. Interesanti rezultāti par atmiņas pārstādīšanu tika iegūti arī izmēģinājumos ar citām dzīvnieku grupām un ar citiem kairinātājiem.

1. «ODRA-1003» — tā sauc poļu speciālistu radīto elektronisko skaitļošanas mašīnu, kura, lai gan tā izmaksā 2 800 000 zlotu, atpelnā sevi metalurģijas uzņēmumā jau pēc dažu desmitu stundu darba. Savu nosaukumu tā ieguvusi tāpēc, ka izgatavota Odrā, 1000 tai pielikts klat simbolistiski — tik ilgi pastāv Polijas valsts, bet 3 nozīmē modeļa kārtas numuru. Ar «Odras-1003» palīdzību pie rakstīta «sirdspukstu matemātiskā formula», veikti citi rūpnieciski un zinātniski uzdevumi. Mašīnas būvē lampu vietā lietoji tikai pusvadītāji.

2. SYAIGUS DĀRZENUS VISU GADU — tādu uzdevumu sev izvīrījuši bulgāru lauksaimniecības darbinieki. Siltmūnīcu platība, kas domāta dārzeņu audzēšanai, fautas varas gados palielinājusies 150 reizi. Taču bulgārus neapmierina šie pieaugumu tempi, un dažu gadu laikā viņi grib radīt fik lielas siltmūnīcu platības, lai no tām gadā novāktu 100 000 tonnu tomātu, piparu, gurķu un citu dārzeņu. Apsildīšanai bulgāru speciālisti plaši izmanto silfos apakšzemes ūdeņus. Attēlā redzam nelielu daļu no siltmūnīcām Pazardzīkas pilsētas tuvumā.

3. TAS NAV FOTOTRIKS — kāda amerikāņu firma apgūvusi reaktīvo dzinēju ražošanu individuālam transportam, tas ir, — cilvēks var kļūt par putnu. Daži domā, ka šis jaunais transporta veids varbūt palīdzēsot atrisināt problēmu, kas radusies, automašīnu skaitam nesamērīgi pieaugot un pārbīvējot ielas. Skeptiķi gan zoboja, ka arī telpu virs pilsētas drīz vien varot pārbīvēt šādi «lidoņi» un avāriju gadījumos viņi kriņšot uz ielas kā maijvaboles.

4. JAUNĀKAIS MODĒ — astoņpadsmit gadus vecais londonietis Rodžers Lero ar savu līgavu — sešpadsmitgadīgo Katerīnu Rīdļuju. Frizūras vienādas, tāpūt arī tērpi, kas aizgūti no 19. gadsimta. Tā teikt, laikmets gājis uz priekšu, prāts — atpakaļ.

5. BĒRNUDĀRZS Mloda Boļeslava pilsētas jaunajā mikrorajonā. Čehu arhitekti un celtnieki bērnudārzu celtniecībai pievērsī īpašu uzmanību, jo tas nav tikai būvnieciskās jautājums, bet gan — bērnu estētiskās audzināšanas jautājums. Jaunajiem bērnudārzēm jāpieradina mazie pilsoņi pie skaistuma, kārtības, atbildības par savu rotaļlietu un mantu stāvokli, pie zināmā domāšanas lemaņam. Tāpēc telpu izvietojums, krāsojums, iekārta — viss izdomāts līdz pēdējam sīkumam, izskauzot katru nejausību vai nepārdomātību.

6. 10—15 ŽURKAS uz katru Peru galvaspilsētas Limas ledzīvotāju. Šāds neledomājams stāvoklis — ledzīvotāju vairākuma nabadzības sekas. Bet ledzīvotāju nabadzība ir amerikāņu monopolu rīcības sekas, jo ASV izskūnē no šīs zemes milzīgas bagātības. Par dzīves līmeni Peru var spriest no šāda fakta: ja vidējo ienākumu uz vienu ledzīvotāju visā Latīņamerikā pieņem par 100, tad Peru šis skaītālis fīkko sasniedz 40, turpretim ASV — 890. Nabadzīgajos kvartālos Limā uz vienu ledzīvotāju iznāk apmēram viens kvadrātmetrs(!) dzīvojamās platības.

7. AUTOCEĻŠ, kas savieno Itālijas galvaspilsētu Romu ar Franciju caur jauno tuneli zem Monblana.

Pasaule skaitļos

1965. gadā rūpnieciskā ražošana Dienvidslāvijā pieaugusi par 8 procentiem. Visstraujāk attīstījusies ķīmiskā rūpniecība un kuģbūvniecība, kur pieaugums sasniedz 21 procentu.

* * *

1964. gadā Anglijā psihisko slimnieku slimnīcās sasniedza 190 000.

* * *

Analfabētu skaits ASV pašlaik sasniedzis 3,5 miljoni cilvēku.

* * *

Pasaules 12 lielākās valstīs [km²]: PSRS — 22 402 000, Kanāda — 9 976 177, Ķīnas TR — 9 561 000, ASV — 9 363 389, Brazīlija — 8 511 965, Austrālija — 7 695 094, Indija — 3 046 232, Argentīna — 2 776 656, Sudāna — 2 505 823, Alžīrija — 2 381 741, Kongo [Leopoldvila] — 2 345 409, Sauda Arābija — 2 253 300.

* * *

Visaugstākā dzimstība pasaulē ir Malī republikā — uz 1000 cilvēkiem dzimst 62. Taču šeit atzīmēta arī viena no visaugstākajām bērnu mirstībām — no 1000 jauniešiemušajiem pirmajā gadā nomirst vairāk nekā 200 bērnu.

1

2

3

4

5

6

7

Tjanšana kalnu grēdas. Tur, kur beidzas meži un sākas sniegiem klātās klintis, norisa filmas «Nokfirne» uzņemšana.

Filmas uzņemšana notika arī Armēnijā, kādā nelielā ciematā Erevānas tuvumā. Ašhēlā — darba moments. Priekšplānā Ivetas lomas tēlotāja Pola Raksa.

Ne vien uz ekrāniem

«Noktirne» — pirmā latviešu filma, kur galvenās lomas tēlotāja ir ārzemju aktrise. Šī izvēle nav nejauša. Filmā, kas veidota pēc Ž. Grīvas noveles, stāstīts par Spānijas pilsoņu kara cīnītājiem un viņu likteņiem. Cīņai pret fašismu internacionālajās brigādēs pulcējās daudzu tautu pārstāvji. «Noktirnes» notikumi risināti, atklājot divu cīnītāju — latvieša Zorža un francūzietes Ivetas kopējās cīņu gaitas, viņu lielo mīlestību.

Mazās franču meitenes lomai vispiemērotākā izrādījās populārā poļu jaunās paaudzes aktrise Pola Raksa. Zoržu tēlo Valsts Akadēmiskā drāmas teātra aktieris Gunārs Cilinskis, kas veiksmīgi piedalījies jau vairākās Rīgas kinostudijas filmās. Jaunās kinolentes uzņemšana notika Rīgā, Armēnijā, kā arī Tjansāna kalnos.

«Noktirne» ir Polas Raksas trīspadsmitā filma. Padomju skatītājiem talantīgā aktrise iespiedusies atmiņā ar divām: «Kādas ķildas vēsture» un «Beata, atgriezies!»

Bet ko pati aktrise stāsta par sevi!

Pola Raksa, tāpat kā daudzas citas meitenes, par kinoaktrisi kļuva nejauši. Viņa mācījās Vroclavas universitātes Filoloģijas fakultātē un vēlējās kļūt par žurnālisti. Un tad kādā žurnālā parādījās jaunās studentes fotoattēls. Meitenes izteiksmīgā seja un acis pievērsa kinorežisores Marijas Kaņevskas uzmanību. Liels bija mazās studentes pārsteigums, kad viņu uzmeklēja un uzaicināja filmēties...

Un kaut gan Pola ir mūsdienu meitene, arī viņai, tāpat kā daudzām meitenēm senos laikos, nācās izcīnīt sīvu cīņu ar... pašas māti, kas nenovēlēja savai meitai aktrises mūžu. Cīņa nebija viegla. Polas māmuļai ir stingrs raksturs. To daļēji mantojusi arī meita... Pola Raksa jau bija kļuvusi pazīstama un lemījota aktrise, bet māte, kaut arī ārēji cīņu «uzdevusi», tomēr sirdī vēl nebija samierinājusies. Mātes aizspriedumus un neticību salauza Polas atveidotā Džuljeta televīzijas filmā.

— Ja jau mana māte saka, ka labi, tad liešm tā arī laikam ir. Māmuļa ir mans visstingrākais kritiķis, un viņas spriedums man ļoti svarīgs... — teica aktrise.

Un izrādās, ka Džuljeta ir Polas Raksas mīlākā loma.

Savu talantu māksliniece sadalījusi starp teātri, kino un televīzijas studiju. Televīzijas filmas Polai Raksai ir vistuvākās, jo tur izpallek parastai filmēšanai raksturīgā saraustītība, bet, salīdzinot ar teātri, tur daudz labāk tuvplānā un visā pilnībā redzama mīmika, acu spēle.

Atbilstot uzjautājumam par jauno filmu, Pola Raksa savos spriedumos un paredzējumos ir atturīga. Tomēr skaidrs ir viens — aktrise Ivetas tēlu veidojusi ar mīlestību un sirsnību, tas viņai sniedzis ir radošu prieku, ir gandarījumu.

Māksliniecei lepatikusies arī, Rīga, ridziniekī un mūsu atsaucīgie kinoskatītāji. Par to liecināja sirsnīgā tikšanās ar kinomākslas draugliem VEF Kultūras pilī, kā arī Polas Raksas sveiciens visiem «Zvaigznes» lasītājiem.

Arī šis kadrs uzņemts Armēnijā. Garni aizs. Ivetā — Pola Raksa, Zoržs — Gunārs Cilinskis.

*Uzņemta Vroclavā
1. "Zvaigzne"
2. "Vestis"
Kontakts ar
Pola Raksa.*

Ievērojamā poļu kinoaktrise Pola Raksa.

A. ČAKSTES foto

PUNKTU PIELIEK INŽENIERIS

Sis raksts sākas ar beigām — ar kādas problēmas noslēgumu. Un tas varbūt notiek tāpēc, ka šoreiz, kārtējo reizi apciemojot mūsu mikrobiologus Kleistos, vispirms tikāmies ar Mikrobioloģijas institūta direktora vietnieku, tehnisko zinātņu kandidātu Mārtiņu Bekeri, kurš, stāstīdams priekšā, sevi raksturo kā pa jokam, taču visai trāpīgi:

— Esmu inženieris, kas mēģina prasīt mikrobiologus.

Patiesi — tehnisko zinātņu kandidāts pie mikrobioloģiem! Taču modernās zinātnes laimētā tie nav nekādas pretrunas. Elektronu mikroskopi, dažādas centrifūžas, smalki fizikāli aparāti, iezīmēti atomi, mikroorganismu apstarošana atomreaktoros — bez šiem pētījumu ierīcēm šodien nav iedomājama bioloģu un mikrobioloģu atklājumu veiksmē. Un savukārt ik atklājums, līdzko izkūnojas no laboratorijas kolbām, tūlīt iekrīt tehnikas rokās, tas ir, šajā gadījumā — Problēmu laboratorijas un institūta konstruktoru biroja darbinieku rokās. Viņi ir tie, kas zinātnieku auklējumiem rada pirmo rūpniecisko «sūpuli», virza tālāk uz praksi.

No tālākajām valodām kļūst skaidrs, ka mikrobioloģija mūsu sarunu biedru ir pilnīgi savaldzinājusi. — Tā ir zinātne, kas palīdzēs pabarot cilvēci! — Ar patosu saka biedrs Bekers.

Konkrētāk — runa ir par tiem labajiem mikropasauļiem pārstāvētiem, kas neredzami un nemanāmi balansē un regulē dzīvības procesus gan pašā cilvēkā, gan tam visapkārt dzīvajā dabā un bez kuriem cilvēce nevarētu iztikt ne minūti, ne sekundi. Kopš seniem laikiem cilvēks, pat nepazīdamies šo mikrobu esamību, līcis viņi strādāt savā labā: raudzēt maizi, pienu, sieru, vīnu, etiķi, uzlabot augsni...

Mikrobioloģijai attīstoties, tagad atklāti tādi nepārspējami virtuozī ķīmiķi — mikroorganismi, kas spēj sintezēt olbaltumvielas milzīgā ātrumā: piemēram, baktērijas vai raugu šūnas dasoties 1—2 stundu laikā divkārt savu masu. Tā no katra dārgo mikrobu kilograma vienas dienas laikā varētu iegūt tonnu vai pat vairāk organiskās masas, kuras galvenā sastāvdaļa ir augsņvērtīgas olbaltumvielas — aminoskābes.

Mārtiņš Bekers, stāstot par šo aizraujošo problēmu tagadni un mēģinot ielūkoties nākotnē, atsauca uz akademiķi V. Engelhartu vārdiem, kuros šodien vēl skan zinātnieka sapnis, bet nākotnē...

«Ja izdotos pārtikas produktu ražošanu pārnest no druvām uz rūpnīcām — tas būtu patiesi apvērsums.»

Tā ir pasaules mēroga problēma. Tās risināšana sākusies. Daudzās valstīs, daudzos institūtos zinātnieki pievērš arvien lielāku uzmanību aminoskābju sintēzei mikrobioloģiskajā ceļā. Štāta, ka Japānā un Amerikā uz pusdienu galda līdzās sālsstraučņam jau atrodoties arī trauciņš ar glutamīnskābi (vienu no cilvēkam nepieciešamajām aminoskābēm); Maskavā nodibināts jauns pārtikas problēmu institūts, kur pašlaik pēti, kā un ar kādām aminoskābēm bagātināt maizi; nesenā ķīmiķu kongresa dalībniekiem Maskavā bija iespēja degustēt sintētiskos melnos ikrus, kuros nedz garšas, nedz izskata ziņā nesot varējuši atšķirt no dabiskajiem.

Arī Rīga veidojas par zinātnisku centru, kur dienas kārtībā ir aminoskābju un vitamīnu mikrobioloģiskā sintēze. LPSR ZA Mikrobioloģijas in-

stitūtā sadarbībā ar PSRS ZA Biokīmijas institūtu izstrādāta oriģināla metode neaizstājamas aminoskābes — L-lizīna ieguvei. Šī problēma savu vaiņagojumu gūc praksē — Līvānos ceļ lielu rūpnīcu mikrobioloģisko preparātu ražošanai.

TRIS KRITISKĀS AMINOSKĀBES

Kam tad nepieciešams lizīna koncentrāts, ko Līvānos ražos 1000 tonnu gadā?

Noskaidrots, ka graudos un zāļos augos, kas ir mūsu lopbarības pamatā, neaizstājamas aminoskābes — lizīns, metionīns un triptofāns ir nepieciešamā daudzumā. Ko tas nozīmē dzīvnieka organismam, kam aminoskābes nepieciešamas savu olbaltumvielu sintēzei, mēģināsim paskaidrot ar klasisko piemēru, ko mums, savukārt, minēja institūts: iedomāsimies mucu, kurai viens delītišs īsāks par citiem. Šādu mucu nekādi neizdosies pieliet pilnu. Lūk, arī kādas aminoskābes deficīts pieldzīnāms tādām īsam mucas delītim. ASV, piemēram, viena gaļas kilograma iegūšanai iztērē 1,8 kg graudu, kamēr pie mums ap 7 kg graudu. Izrādās, ka liela loma tie ir sojai, kas satur visas nepieciešamās aminoskābes; bez tam viņi bagātina lopbarību ar vitamīniem, aminoskābēm, mikroelementiem, antibiotiskām vielām.

Jā, šodien, kad pārtikas ražošanai jāklūst ļoti racionāli, īsts rītdienas vēriens piemīt mikrobioloģiskajai sintēzei, ar ko zinātne cenšas labot dabas kļūdu: likt baktērijām ražot šīs kritiskās aminoskābes un vitamīnus lielās rūpnīcās.

Lizīns ir pirmā no kritiskajām aminoskābēm, kas iegūta mikrobioloģiskās sintēzes ceļā. Latvijas mikrobiologu izstrādātās metodes ietāpni ir tā, ka varēs iegūt kā fīro, kristālisko lizīnu, ko izmanto medicīnā, ķīmijā un pārtikas rūpniecībā, tā arī lopbarības koncentrātu, kas saturēs ap 15% lizīna un 15% citu aminoskābju, bez tam vēl vitamīnu B₆ un betaīnu, kam arī ir vitamīna loma. Biologi pierādījuši, ka tāds koncentrāts lopotībā efektīvāks nekā frāis lizīns, bez tam svarīgi atzīmēt, ka mūsu republikas lizīns vismaz pagaidām būs lētākais pasaulē — 2 līdz 3 rubļi kilogramā, kamēr pasaulē tirgū tas kotējas 3 līdz 5 dolāri kilogramā.

Rīgas lizīna efektu praksē pārbaudījuši ne tikai mūsu republikas zinātnieki un lauksaimnieki, bet iepriecinošas ziņas pienākusi arī no Baltkrievijas un Lietuvas. Ar niecīgu lizīna piedevu barība var panākt, ka cāļi ātri pieņemas svarā — pat līdz 40%. Arī cūkām svarā pieaugums ievērojams — ap 23%.

Dažkārt dzirdēts jautājums: kāpēc lizīna ražošanai būvē rūpnīcu tieši Līvānos?

Pirmkārt, tagad rūpniecības objektus, kā zināms, cenšas izvietot ar mazākās pilsētās. Bet, vadoties no šī viedokļa, Līvāniem par labu runā izejvielas avots, proti, Jēkabpils cukurfabrikas tuvums, kur ražošanas atkritumviela — melase — ir lēta barotne lizīna producentam — mikrobiem.

STAMMS-22

Jau vairākkārt esam pieminējuši lizīna producentus — mikrobus, šos mazos, čalkos darba rūkus. Bet kā cilvēks viņiem nācis uz pēdām?

Arī mūsu Mikrobioloģijas institūtā ir mikrobu mednieki. Daži no tiem — Jūlijs Jakobsons, Erika Linde un Tamāra Stūris no sapropeļa dūņām ieguvuši baktēriju štammu-22, kas tiek minēts un atzīts kā liels sasniegums, meklējot savu, vietējo lizīna producentu.

Pirms pāris gadiem mikroorganismu fizioloģijas laboratorijai dzīve izvirzīja jaunus uzdevumus — meklēt aktīvus mikrobu celmus, kas var producēt aminoskābes.

Meklēja tos gan augsnē, gan noķēdēnos, bet mieri nedeva saprielis. Bija zināms, ka sapropeļa dūņas ir mikrobiem bagāta organiskā masa. Un tā seko maza zinātniska ekspedīcija uz Babites ezeru, kur tiek savākti dūņu paraugi. Institūta laboratorijās turpinās pacietīgs darbs, kas vērotājam no malas varētu likties vienušķis — tūkstosiem paraugu pičiņu tiek atšķaidītas un izsētas Petri trauciņos. Ikatra izolētā kultūra savukārt pārceļo uz simtiem stobriņu, kur tās audzē 48 stundas, pēc tam vēl 48 stundas speciālā barotnē.

Un visu šo milzīgo darbu Tamāra Stūris sauc par «taustiņšanos tumsā»... Bija jāpārbauda 1300 mikrobu celmu, lai atrastu dažus, kas sintezē glutamīnskābi, un no tiem izvēlētos vienu, visproduktīvāko.

Pagājis gads, kopš līdzīgā ceļā zinātnieku rokās nonācis arī lizīna celms, bet meklējumi turpinās, lai izmainītu mikroba fizioloģiskās funkcijas un meklētu tos maksimāli labvēlīgos apstākļos, kad tas ražo visvairāk lizīna. Uz mikrobu iedarbojas gan ar dažādiem fizikāliem līdzekļiem — ultravioletiem un rentgena stariem, atomreaktora neitronu plūsmu, gan ar ķīmiskām vielām, gan ieaucoties ģenū struktūrā.

Tu nu mēs redzam, ka šis nabaga niecīgais mikrobiņš tiek visādi «mociāts», lai viņa «ķīmiskais ceļš» strādātu ar pilnu slodzi, ražojot, kā mēdz teikt, «ne no kā» tik smalkas vielas. Bet vai tam pašam nebūtu nekādu prasību izrādās, ka tomēr ir. Lai to ilustrētu, pastāstīsim, kā gāja japāņiem, kas savā laikā pirmie plūca laurus aminoskābju mikrobioloģiskajā sintēzē. Viņi jau bija paspējuši pārdot amerikāņiem veselu rūpnīcu, bet produkcijas kā nebija, tā nebija — mikrobi «streikojā». Vesels gads pagāja, līdz noskaidroja, ka mikrobiem, kas ražo aminoskābes, vajadzīgs biotīns — viens no vitamīniem.

Beļ kā pie mums? Laimīgā kārtā melase satur arī biotīnu, kas palīdz nodrošināt mūsu aminoskābju producentiem optimālu barotni.

... Atvadoties no mikroorganismu fizioloģijas laboratorijas zinātniekiem, paliekam pārliecībā, ka drīz vien viņus atkal apciemosim, lai pastāstītu par tiem darbiem, kas šodien aizsākti un sola nākotnē labus rezultātus. Sadarbojoties ar Maskavas zinātniekiem, mūsu mikrobioloģi iegūst otras kritiskās aminoskābes — triptofāna producentus. Interesi izraisīja kāda staraino sēnīšu pasuga, kas spēj dot lielu ar vitamīniem un taukvielām bagātu biomasu. Kas zina, varbūt izdosies izveidot aktīvu tauku producentu? Mikropasauļi mums visapkārt ir pārplīna ar aktīviem «darboņiem», kuru atklāšana un darbības regulēšana cilvēka labā tikai nesēn sākusī izvērsties.

MIKROBIOLOĢISKĀ TRANSFORMĀCIJA UN DZĪVĪBAS KONSERVĒŠANAS PROBLĒMA

Kad Levenhūks 17. gadsimtā atklāja, ka saušas, saules izkarsētās smiltīs vēl saglabājušies dzīvi mikroorganismi, kas sāka kustēt un gudzēt, līdzko tie saņēma valgmi, zinātnieks vēl nevarēja paredzēt, ka šī parādība kādreiz palīdzēs atvīrīt tālāk nāves robežu, radot jaunus priekšstatus par anabiozi — stāvokli starp dzīvību un nāvi.

Paildzināt anabiozes stāvokli, ne-

apdraudot pašu dzīvo organismu, — tāds ir mediķu sapnis, jo tas atļautu veiksmīgāk operēt daudzus sarežģītos gadījumos, kad nepieciešams «iesaldēt» dzīvības funkcijas. Dzīvā organisma sasaldēšana un atdobešana — tie arī ir divi iespējamie ceļi anabiozes realizēšanā. Pēdējā laikā dzirdēts par itāliešu zinātnieka Petrucci mēģinājumiem iesaldēt pat cilvēku... Arī pie mums mediķi eksperimentē šajā virzienā ar dzīvniekiem.

Varbūt sava nākotne medicīnā būs arī sausi anabiozei — šūnu atdobešanai? Pagaidām gan šūnas sausas anabioze, kas vēl gauzi maz pēfita, skar mikrobu pasauli. Šī problēma ienākusi arī mūsu Mikrobioloģijas institūtā, kur tas entuziasti ir tehnisko zinātņu kandidāts Andrijs Bekers, vecākais inženieris Andris Ūpītis un jaunākā zinātniskā līdzstrādāniece Vija Lapina. Viņu pētījumiem par mikrobu dzīvo šūnu racionālām atdobešanas (dehidrācijas) problēmām ir gan teorētiska, gan praktiska nozīme.

— Es iedomājos, — saka mums M. Bekers, — ka nākotnes ķīmiskā laboratorija varētu izskafies apmēram šādi: ķīmisku vielu vietā plauktos sarindotas pudelītes ar izvēlētiem mikrobiem, bet uz etiķetēm lasāmas reakciju formulas. Lai veiktu sarežģītas vielu pārveides, ķīmīkiem vajadzēs tikai pamērt atbilstošu mikrobu un tie — vieni divi — savu šūnu ķīmiskajā laboratorijā izdarīs to, kas cilvēkam prasītu sarežģītu aparāturu gan ar vakuumu vai superspiedienu, augsām vai zemām temperatūrām...

Mārtiņa Bekera acis, šo ainu uzburot, klausītājos raugās tā kā ar zobgalību, kā ar pārdošu izaicinājumu. Viņš ir fantasts, par to nav šaubu, bet vai tad zinātnē kas panākts bez fantāzijas? Un tomēr viņš zina, ka bieži vien vieglāk spānotam domu lodījumam iemiesnāt tādus profānus kā mēs, nevis daudz kolēģi, kas pārāk labi apzinās ar šo problēmu saistītās grūtības.

Mikrobioloģiskā transformācija — mikrobu spēja viegli pārvērst vienu vielu otrā, pārņēmoš molekulu veselas savienojumu grupas — ir zināma parādība. Iekonservēt šos «ķīmiskus» kādā zināmā pārtrauktas aktivitātes stāvoklī, ko viegli var atkal turpināt — tā, liekas, ir diezgan reāla fantāzija. Taču mēs atkal sākām lasītāju ar šo problēmu iepazīstināt savu zināni no beigām — ar tālākas nākotnes ainu, kamēr tuvākie uzdevumi ir ne mazāk svarīgi. Aminoskābju un vitamīnu mikrobioloģiskajai sintēzei aizvien izvērtoties un gūstot īsti rūpnieciskus mēroģus, sevišķi nozīmīga kļūst mikrobu kultūru piemērošana ērtai uzglabāšanai un transportēšanai. Vislabāk šas iespējams saušas anabiozes stāvoklī. Lūk, par to arī domājis Mārtiņš Bekers; vistuvākajā laikā paredzēta viņa doktora disertācijas aizstāvēšana šajā jaunajā zinātņu disciplīnā.

Mūsu laiks ir visai strīdīgs: fiziķi apgalvo, ka zinātņu karaliene esot fizika; ķīmiķi progresa atslēgu saskata šūnas dzīvības šifrā; no gadsimtu sastīguma izkļuvusi astronomija un raugās pēc Jaunām Pasaulēm; un nu arī bioloģija un mikrobioloģija nāk klajā ar spānotu devīti: atrisināt cilvēces uztures problēmu!

Kura zinātne pirmā — to vairs nepateikt. Un vai tas tik svarīgi, vai šo ēru sauks par Atoma, Kosmosa vai Sūnas ēru; galvenais, ka tā ir zinātnes Progresa ēra.

S. LAZDA,
Z. JAUNZEME

PAVLO ZAGREBELNIJS

DIENA NĀKAMĪBAI

Romāns

G. Strupuja zīm.

(8. turpinājums)

— Biedra Košarnija necienīgā, kauna pilnā rīcība... — viņai izlauzās pār lūpām. Vairāk viņa nekā neteica. Nevarēja. Vēl tīcēja. Vēl cerēja, ka Kukulīks te nav leļauts, negribēja par viņu teikt nevienu vienīgu sliktu vārdu. Vārbut vainīgs tikai Košarnijs? Un Zerebilo. Vārbut, ka viņi abi darbojušies pret Vasiliju Vas...
— Viņas vārdi izraisīja negaidītu reakciju. Visi beidzot saprata, ka runa ir nevis par kaut kādu Košarnija kļūdu, bet gan par apzinātu noziedzumu, par to, ka ar nodomu viens projekts ticis noklusēts un otrs izvirzīts. Košarnijs bija rīkojies negodīgi, viņš, nēmdams palīgā savu dienesta stāvokli, bija plekrāpis visus, mēģinājis ļaunprātīgi izmantot viņu uzticību.

Košarnijs, nevienu neprasot atļauju, piecēlās un ar sausām, ļaunās uguns kvēlojošām acīm pavēras pēc kārtas akadēmiķi un tad Tatjanā Vasiljevna.
— Es redzu, ka mani grib pataisīt par grēkāzi, — pūlēdamies valdīt pār savu balsi, viņš sacīja.
— Visiem patika projekts «Kosmos», tagad nu sāk patīkt projekts «Sauli visiem», kurā ir vairāk fantāzijas un vispār ērmības. Un, ka notikušas šādas domu un novērtējumu metamorfozas, tur tad nu vainojams žūrijas komisijas sekretārs Košarnijs. Labi. Košarnijs varēja kādam kaut ko pateikt. Košarnijam patika šis vai tas. Dažiem (skatiens uz Dižas pusi) patīk kaut kas cits. Patešām, «Kosmosam» nepiemīt tāds ārējs spožums un pievilcība, tas nevar tā noķert uz āķa kā izmālētā «Saulē». Taču nēmsim palīgā vēsturi. Dementij Fomič, es jums atgādinašu vienu no faktiem. Nelaiķis profesors Kosars-Kosarevičs atsauca uz jums, kad stāstīja jums par to savā lekcijā. Kādreiz itālāijā bija arhitekts Sengello. Sakiet, Dementij Fomič, bija, vai ne?

— Jūs nesat kļūdiņies, — atskanēja akadēmiķa balss.
— Tā nu, — Košarnijs staroja, — Sengello, šis uzdzīvotājs, klaidonis, fantasts Romas pāvestiem un kardinālem cēla pils, Florences tirgoņiem krāšņos palacos un Lombardijas grafiem fantastiskus arhitektūras brīnumus. Kad pāvests nolēma celt Pētera katedrāli Romā, Sengello uzskatīja, ka tikai viņam ar savu neizmējamo fantāziju ir uz to tiesības, un iesniedza pāvestam tādu projektu, kas pat sirmie kardināli palika vaļā mutēm. Un kas notika? Pāvests deva priekšroku vienkāršajam, neuzkrītošajam, matemātiski precīzajam Bramantes projektam. Līdz pat savai nāvei Sengello to nevarēja pļedot pāvestam, viņš Bramanti nīcinoši nosauca par «pacietīgo pēticības dēlu». Taču mēs redzam, ka vēstures patiesība bija vienkāršā Bramantes, nevis ļauna Sengello pusē. Es negribu vilkt vēsturiskas paralēles, bet dažkārt nav par ļaunu atcerēties arī vēsturi. Un, iespējams, ja projekts salīdzinātu nevis uz papīra, bet tos skatītu jau realizētus, tad... Tad tas, kas tagad šķiet pārlieku vienkāršs, liktos lēvērojami mērķtiecīgāks nekā visi tā saucamie arhitektūras novatorisma triki. Tas ir viss, ko es gribēju teikt.

Kukulīks pamāja ar galvu, apstiprinādam Košarnija vārdus.
— Anton, tu esi malacis! Anton, ķēve gandrīz nosprāga! Nu ķēvīte glābtai Dieva vārds glābta!
Atkal iestājās klusums. Klusums pirms vētras?
Pirmals uzlēca kājās arhitektoniskais jauneklis. Viņš šaudījās kā kompasa adata, viņš pūlējās orientēties, viņam gribējās nekļūdīgi uzķert vairākuma vispārējo noskaņojumu, bet visi bija tik apjukuši, ka viņš, tā arī neizlēmis, pie kura krasta turēties, profilaktiski izkļiedza neitrālu, taču diezgan enerģisku frāzi:
— Es protestēju!
— Piedodiet, — dusmīgi izmeta Valsts Ceļniecības komitejas pārstāvis. — Pret ko jūs īsti protestējat? Nesat taču pasacījis neko noteiktu. Tapat kā, piemēram, biedrs Buļšijs.
— Es jūsu lūgtu uzmanīgāk izvēlēties izteicienus, — Buļšijs apvainojās. — Kā tad es nepateicu, ja es, tā sakot, un jo sevišķi...
— Redz, redz, — Valsts Ceļniecības komitejas pārstāvis rūgti nopūtās, — tā sakot un jo sevišķi... Ja tā, tad arī es... Ko es šodien pateicu? To, ka projekts «Kosmos» ir ekonomisks? Jā, nenoliedzu. Un to es teicu no sirds. Taču, ja gribu būt atklāts līdz galam, tad projekts «Sauli visiem» man patika daudz labāk nekā skolnieciski veidotais projekts «Kosmos». Taču es neko nesacīju.

Kāpēc tā? Acīmredzot tāpēc, ka biedrs Košarnijs veselu mēnesi mani pārliecināja, izdarīja uz mani spiedienu, kaut kā neuzkrītoši delikāti mani ietekmēja ar dažādiem līdzekļiem, pat izmantodams Valsts Ceļniecības komitejas vadību. Ja tagad par to padomā, tad tas jau ir velns zina kas! Tāda kā vispārēja hipnoze! Mums jārisina tehniskas un mākslinieciskas problēmas, bet nākas nodarboties ar morāles problēmām, un vēl tādām, ko cilvēce jau atrisinājusi pirms tūkstošiem gadu. Jo, lai saka ko sacīdami, godīguma jēdzieni bija pazīstami jau senos laikos. Biedrs Košarnijs nupat runāja, es teiktu, pat interesanti. Bet mēs taču no viņa mutes nedzirdējam neko tādu tad, kad notika recenzēšana. Tagad biedram Košarnijam radušies kaut kādi argumenti, bet toreiz viņš vienkārti dzina intrīgas...
— Uzmanīgāk izvēlieties izteicienus! — Košarnijs iesauca, nevarēdams novaldīties.

— Neesmu parādis izvēlēties. Parasti saucu lietas istajā vārdā. Es, vai ziniet, esmu inženieris, mūžīgais darbu vadītājs, priekšniecība, tā sakot, bet neesmu niecība un nekad par to nekļūšu. Val jums te, biedri Košarnij, bija kāda blēdība? Bija taču. Tā arī vajag teikt. Tomēr lielākais vairums no mums uzķēras uz āķa...
— Tas gluži vienkārti... ir ļoti... — Buļšijs nomurmināja, izbijies, ka viss ievirzījies tādas slīdēs, un vēl jo vairāk tāpēc, ka viņš arī ir apkrāpīts un nevilus maldinājis savu priekšniecību, visu aparātu un...
— Nepārtrauciet! Jums dos vārdu! — Valsts Ceļniecības komitejas pārstāvis meta ar roku. — Sengallo, Bramante — tas viss skan ļoti lepnī. Bet pasakiet vienul! Pasakiet, kāpēc man — vienkārtam inženierim — šodien ceļniecības problēmu vietā jārisina morāles problēmas? No kādiem kulta laikiem te uzradīti tāds biedrs kā mūsu Košarnijs? Es nevelos! Esmu ceļnieks, man jāceļ! Taču esmu godīgs cilvēks un rīkojos pēc principa: lai katrs atbild par saviem darbiem! Līdz šim nepateicu, noklusēju, tagad vairs neklausēju. Bet lai arī biedrs Košarnijs mums paskaidro. Kā tas iznācis? Es neticu, ka viņš tā rīkojās tikai tāpēc, ka viņam patika «Kosmos». Man nezin kāpēc liekas, ka galvenais te nav projekts, bet gan projekta autors. Biedri Košarnij, kas viņš tāds ir, no kurienes? No Arhitektu Savienības vai no akadēmijas?

— Jūs esat aizmlrsis, ka projekti iesūtīti ar devīzēm, — Košarnijs atgādāja.

— Baldos, ka jums zināmi dažu devīžu noslēpumi, — Valsts Ceļniecības komitejas pārstāvis bez kādas žēlastības izmeta.
— Es protestēju! — Košarnijs pielēca stāvus. — Jums neviens nav devis tiesības...
— Jūs devāt šīs tiesības. Kas pirmās sāka kombinēt: šim projektam tādu piemīņu, bet tam — itin nekādu. Es te sarēķināju savai ziņāšanai: izrādās, ka jūs, dodot projektu pirmajam recenzentam, viņam sacījāt, ko rakstīt, jo, lūk, vairākums esot izteicies par šo projektu! Un tas notika tad, kad vēl neviens no žūrijas komisijas locekļiem projektu nebija ne acis redzējis! Biedri, padomāiet tikai! Kā lai kvalificē šādu žūrijas sekretāra rīcību? Kādā vārdā to lai nosauc? Tas gluži vienkārti ir kauns! Ja jau šitā, tad es varu strīdēties par vienas vai otras arhitektūras problēmas risinājumu, bet leļauties aizklūsti intrīgas, atklāt isto seju... Nu, tas jau par daudz! Es atsakos.

— Atsacīties ir vieglāk par visu, — pilsētas padomes sekretārs aizrādīja.

— Kāpēc man tas jādara?
— Bet kāpēc tas jādara biedram Braiko, biedram Dižam?
— Nē, — Valsts Ceļniecības komitejas pārstāvis nevarēja atrast vārdus, lai atbildētu, — galu galā es taču nebūgu prom no šefienes. Es gluži vienkārti pie tā neesmu pieradis...
— Kas tad te ir pieradis?
«Es tomēr esmu ļauris.» Diža klusībā domāja, «trīsdesmit gadus vecs puīšells, īsts niekcalbis. Bet Braiko ir galšreģis. Kas viņam par prātu! Kā viņš uzminēja šo sarežģīto kombināciju! Gan arī Kukulīkam tiks klāt. Gājēns ar zirdzīnu — un Vasilijam Vasiljevičam pieteikts šahs. Ko jūs gan domājat! Un to visu izdarīja Braičīks. Lielmeistars! Ja viņš nebūtu pilsētas komitejas sekretāru ierētnis par «Sauli» un «Agro pavasari», mūs sasītu lupatu lēveros. Vasiljūs Vasiljevičs organizētu konkursu. Braiko un Diža nav izturējuši konkursu, lai ieņemtu tādu un tādu amatu. Zinātniskās padomes aizklātā balsošana arī nedotu nekādus rezultātus. «Dārgie biedri, man ļoti žēl, taču esmu spiests jūs atbrīvot. Ceļniecība pie mums plaši izvērstā, ļoti vajadzīgi arhitekti, jūs viegli atradīsiet darbu».

Jārikojas prātīgāk, tā kā Braiko. Sava pārliecība ir jāšūta kaujā, taču tā jau pašā laikā jāparūpējas arī par to, lai šo pārliecību nesakauj par pliku velti. Un vienmēr jāzina, par ko cīnies.
— Autori? Tie man vienaldzīgi. Negribu par tiem nekā zināt. Kaut arī «Kosmosa» autors būtu mans mieģis tēvs, es tomēr uzstātos pret šo projektu. Un par projektu «Sauli visiem» es stāvētu un kristu, ja arī tā autoru vidū būtu šis... Kā viņu sauca? Puškars?
Bet val patiesībā tāds cilvēks vispār ir? Vārbut tā ir tikai viena no Kukulīka kombinācijām? Vārbut drošības labad Kukulīks mobilizējās arī Veroniku? Nē, tas nevar būt! Puškars patiešām kaut kur ir. Vienīgi, ja Kukulīks viņu gatavoja nēmt sev par znotu un tas «Kosmos»... Nē, nē, iekāms nebušu redzējis šo Puškaru, es neticēju, ka tāds vispār ir. Kopš šī brīža esmu subjektīvais ideālists. Solipsists! Velna būšana, esmu tomēr ļauris! Bet Braičīks... Ak Braičīk, Braičīk!...»

Braiko atgrīzās no pieņemamās istabas, nesteidgamies aizgāja uz savu vietu — tāds maziņš, kārtīgs, glīts, gudrs, āda uz vaigu kauļiem uzspīlēta kā Ciceronam senlaiku bāreljefā. Tūlīt pēc Braiko ienāca Taņa un Košarnijam priekšā uz galdā nolika papīru kaudzīti. Kas tad nu vēl? Diža kā puika izstiepa kaklu, paskatījās. Balts papīrs. Vai tad viņa domā, ka žūrijas komisija te sēdēs līdz rītam?

— Un Kukulīks?
Kukulīks visu dzirdēja un reizē nedzirdēja nekā. Kaut kāds strīds. Pagaidām ap Košarniju. Antonam nelīdzējis vis sevī reabilitēt. Kē-

vīte tomēr slikt, slikt! Visi runā par viņu kā par mirušu. Itin kā viņa vairs nebūtu! Tiem vairs nav darišana ar Dzīvokļu celtniecības institūta galveno inženieri, bet gan ar morāles problēmu, pareizāk sakot, ar nemorālu rīcību, pārkapumu darba vietā. Un pēc tam? Pēc tam tāpat runās arī par viņu pašu? Košarnijs ir tikai «aukstās uzkožamie». «Siltais ēdiens» būs viņš. Un tad jau beigas. Nekad nebija atļāvis... Ko nebija atļāvis, to nebija... Un te nu uzticējās otram... Vairs nevarēs slēpties aiz augsta idejiskuma, nevarēs atsaukties uz inenānīka provokācijām, teikt, ka godīgi darbinieku biedru Kukuljiku noziedznieki mēģinājuši ievēlēt savu ļaundarīgā kompanijā, taču pārēķinājušies... Sī garais tevi gluži vienkārsi ir apvedis ap stūri, tā apvedis, ka vai nu! Te nu bija znots! Te nu bija Veronika laba partija!

Acu priekšā nozibēja Tapa, pavidēja meitenes garas, slaidās kājas. Viņš to redzēja un reizē neredzēja. Galvā viss bija sajucis. Jā, kaut kur patlaban desmitmiem tūkstošu no laimes apreibušo kļevlešu apšveic «Dinamo» futbolistus ar uzvaru. Kāds skūpstā meiteni. Kāds cits ēd savas godīgi nopelnītās vakariņas. Laimīgi ir arī tas, kuram vakariņas nav sevišķi bagātīgas, pat diezgan trūcīgas. Toties godīgi nopelnītas. Bet viņš nu ir pagalam, krit bezdzīvni. Viņš ir silms, viņam nav cerību uz izveseļošanu, viņš mirst.

Tas nav Zerebilo, kas mirst onkoloģijas institūta pašajā palātā. Mirst pats Vasiljjs Vasiljevičs Kukuljiks. Pa slimnīcas koridoru, kas ir garš kā pašas moka, viņš dodas tumsā, bezgalīgā naktī. Guļ slimnīkai, māsas, sanitāres, guļ visa pasaule. Bet viņš ir izrāpies no nāves cīsmā un tagad iet, tikko vilkdams kājas, kas nekādi negrib locīties, sastingušas, simt pudu smagās kājas, kuras dim pa dārdžo gribu: bum! bum! bum! Viņš necenšas, lai soļi skanētu klusāk, viņš gribētu dimdināt tik skaļi, lai atmodinātu visu pilsētu, atmodinātu savu sirdsapziņu, godu, atmodinātu dzīstošo dzīvību. Blauks! Blauks! Taču nekā nelīdz, ogļlītes izgaļi, nomelnējušās ogļlītes pārklāj pelni, glābiņa nav, beigās. Ribona, dārd! Viņš krit un ar savu vārģo balsi izdabū pēdējās skapas: «Māt!»

Bet viņa māte ir mirusļ jau pirms trīsdesmit gadiem. Viņš to jau aizmirsis. Arī tēvu aizmirsis, jo tas bija miris vēl agrāk. Arī māsū aizmirsis, tāpēc ka māsā dzīvo tālu, Gavironas ciemā. Palicis viens kā koks. Turējās tikai tāpēc, ka visus mūžu palika nelokāms, aizstāvo... Ko tad aizstāvo? Sevī? Nevienam neļava apģāzt savus uzskatus. Stāvēja kā stabs. Dažkārt tā iespītējās, ka ne ar kādiem buldozeriem nevarēja izkustināt.

Arī turpmāk paliktu tāds pats nelokāms, ja nebijis šī Košarnija. Viss šī zemiskā tārpa dēļ! Šī sasodītā lidēja dēļ! Viņš pie visā vainīgs. Nopūtas, pieglaimīgā balss, uzlielīšana, domu izvilināšana, pat tādu domu, kuras nekad nav bijušas Kukuljika galvā. Un dažādi sīki pakalpojumi. Tāda paspārnē var dzīvot kā dieva ausī. Tāpat kā Zerebilo dzīvoja Muhobojā paspārnē. Tie vismaz izdarīja pakalpojumus viens otram, bet šīs gan izdabā, taču pats nekā nelūd. Pat divaini. Viss tik gal manā labā. Dažnēdādā sīki pakalpojumi. Tfu! Piesargies no tiem, kas tev izdara sīkus pakalpojumus! Tie nemanāmi plien klāt, lai izstrādātu briesmīgu nekrietību. Lai iezāģētu. Viņš pielīda klāt. Viņš iezāģēja. Tagad kod nu pirkstos.

Kukuljiks paskatījās uz Košarniju, itin kā viņu redzētu pirmo reizi. — Atvaino, biedri Košarnij, — viņš stingri pateica nežēlības pilnā balsī, — atvaino, bet esmu spiests teikt visu acīs. Tu esi piekrāpis mūsu kolektīvu, piekrāpis arī mani, briesmīgi piekrāpis! Protams, es esmu vainīgs, ka konkursu uzticēju tev, savu vainu nenoliedzu, lai biedri zina, un es lūdzu biedrus bargi un taisnīgi... — viņš nolieca galvu, pagrieza pret visiem plato pakausi: stīlet, sadodiet pa kaklu! — Bet tev, dārgais, vajadzēs... Nemas nedomā, ka tavā vietā atbildēs kāds cits... Arī Aleksejs Ivanovičs sūdzas, ka tu neesi devies viņam izskatīt projektus... Citus biedrus tāpat esi nepareizi orientējis... Tā taču nelietiba!

Tatjana Vasiljevna saprata: Košarnijs ir noupurēts. Nekā darīt. Beigās. Tagad viņai atlicis tikai izpildīt pienākumu.

— Es arī kļūdījos, — viņa sacīja, galvu nepaceldama, — es aizstāvēju projektu «Kosmos». Man pašai tagad nemaz neinteresē tas, ko vēl mums var teikt biedrs Košarnijs. Un kuram gan tas interesē? Mums te nav goda tiesa. Ne jau tāpēc esam šeit. Kas atliecas uz mani, tad es atsakos no sava novērtējuma projektam «Kosmos» un ierosinu tam piešķirt veicināšanas prēmiju.

Izrunājot šos vārdus, viņa vēroja Kukuljika sejas izteiksmi. Viņam nepakustējās neviens muskuļs, tikai seja kļuva vēl pelekāka, tā kļuva tikpat pelekā kā matu cekuls.

— Bet ja nedotu prēmiju? — Diža jautāja.

— Nē, es tieši gribu panākt, lai tam piešķir veicināšanas prēmiju. Iespējams, ka vēlāk mēs vēl atgriezīsimies pie šī projekta.

— Vai nebūs par daudz goda šim skolnieciskajam mēģinājumam? — Diža nenovaldījās.

— Nē, nebūs par daudz, — Tatjana Vasiljevna turējās kā īsts varonis.

Kukuljiks saprata: viņa visu zina! Ar Košarniju te nevarēs atpirkties. Vajadzēs maksāt ne tikai ar rāgiem, kā izteicās Valsts celtniecības komitejas pārstāvis, bet arī ar naģiem. Piešķirt veicināšanas prēmiju kādam no visvērojamākajiem arhitektiem? Tas taču apkaunotu konkursu un arī viņu, Kukuljiku. Kā lai atrod iezju? Viņš tagad neredzēja iezju. Domas galvā kustējās gausi kā mēģinātas mušas. Viss bija kļuvis vienaldzīgs. Bet te Košarnijs uzlēca kājas:

— Es patiešām, biedri, esmu kļūdījies... Man bija uznācis tāds kā apstulbums, un es... saproti, aizrāvos. Bet tagad redzu... Es atbalstu biedra Dižas domas. Patiešām, kāpēc projektam «Kosmos» jāpiešķir prēmija? Kaut vai tā būtu veicināšanas prēmija... Mani savaldzināja šī projekta ekonomiskums, bet par citām šī projekta pusēm, par tā īsto vērtību es nepadomāju... Taču biedri jau te pietiekami labi noraksturoja... Patiešām, kas gan gribēs dzīvot tādos mājokļos? Tā savā būtībā atkal ir tā pati Kijevas sērļa... Esmu par to, lai šim projektam žūrijas komisija turpmāk vairs nepievēršas...

Un atkal neviens nekā nesaprata, izņemot Tatjanu Vasiljevnu. Tiesa, akadēmiķis sarauca uzacis un pielika pie tam pirkstus, lai slēptu smaidu. Viņam gaužām gribējās pajautāt: «Bet kā tad ar Bramanti?» Tomēr nepajautāja. Jau tāpat viss ripo lejā no kalna. Pat Kukuljiks nevarēs apturēt ar visu savu plato muguru. Tiesa, Kukuljiks tomēr pamēģināja pagriezt pretī savu muguru. Viņš atrada vēl vienu iezju, patiesību sakot, nevis iezju, bet gan iespēju, kā mīkstānk liktena triecienu, viņš gribēja mirt varoņa nāve, cerēdams vēlāk augšamcelties kādā citā esamībā.

— Tā, — viņš rezumēja Košarnija teikto, — tu gribi mukt krūmos. Atvaino, dārgais, bet es to nepieļaušu! Ja līdz galam — tad līdz galam. Aizmukt es nelāuju. Tā nu ir iznācis. Priekšā slava, aiz muguras kauns! Ja slava nav gūta, jāizstrebj kauns līdz mielem. Konkurss izgāzts — tad jau lai gāžas vien tālāk.

Visi klusēja. Vēl tagad neviens nekā nesaprata. Nobālušais Košarnijs lūdzoši skatījās uz Kukuljiku. «Ko tu dari? Atjēdzies? Ja nebūs prēmijas — tad nav jāatver aplokšne. Tad — lūk... elektriskais kamins. Civilizācijas brīnums. Uzliesmos uguns, un noslēpums izgaiss reizē ar pelniem. Neviens neko neuzzinās. Neviens itin nekad.»

— Nē, nē, — Kukuljiks sacīja. — Karavīri tā nedara. Ja kopā iekļuvuši nelaimē, tad kopā arī cieš. Es esmu priekšsēdētājs, tu sekretārs. Slava tiktu mums abiem, bet, ja jāmirst, tad mirsim kopā. Es tomēr esmu karavīrs, kaut arī diezgan nožēlojams.

KALNU PĀREJA

Uz protokola pilēja sviedri.

Košarnijs nevēvēroja šos sviedrus. Viņš ar saviem garajiem pirkstiem burzīja protokola vīrsējo lapu, gribēja pārtraukt Kukuljiku un, tiklīdz tas aplūsa, pielēca no savas vietas, kāri ievilkdams nāsīs gaisu, un iesaucās:

— Tādā gadījumā... Tādā gadījumā es pilnīgi atsakos no jebkādas atbildības! Tā gan! Jūs, Vasilj Vasiljevič, visu atzāskāt, jūs arī...

— Pagaidi, dārgais! Vārbut esmu kļuvis jau galīgi vecs un dumjš, bet atvaino, es tomēr vēl neko neesmu aizmirsis. Kas aizsāka? Ko aizsāka? Pamēģināsim precizēt!

— Ja vajadzēs precizēt, tad es... Projekts... Košarnijs tomēr nevarēja pateikt līdz galam. Visu varēja, bet to ne...

— Nerunā par projektu, — Kukuljiks jau mierīgāk sacīja, pastāsti par savu rīcību, par to, kā tu centies... Izveidot nogrupējumu. Bet projekts... Par to es arī esmu gatavs... Kaut gan neviens vēl nekā nezina, neviens...

— Jūs maldāties, biedri Kukuljiki! — pēkšņi atskanēja Tatjanas Vasiljevnas balss. — Maldāties, es zinu! Es visu zinu!

Kukuljiks strauji, tik neparasti strauji pagriežās pret viņu. — Jūs? Tatjana Vasiljevna, bet jūs taču... — tagad viņš zināja, ka viņa vīrišķībai vēl pieskaitīts klāt arī pieklājību un brunniecību (Jau ir vieglāk, jau ir kaut druscīn vieglāk!). Ko jūs sakāt! Jūs nekā nezināt, jums arī nekā nav jāzina, nevajag jūs te iēpit, lai jau es, veicāms mulķis...

— Nē, es zinu! Zinu! — viņa neko vairāk nevarēja izteikt, tikai šo vārdu. — Zinu! Zinu!

Viņa jūta, ka vajadzētu sākt raudāt, rūgti, bērnišķīgi, sievišķīgi, taču nevarēja, sēdēja ar divaini sausām acīm, ar izkaltušu rīkli un sauca, gandrīz val gārda: «Zinu! Zinu!»

Kukuljiks pakēra glāzi, ielēja ūdeni, rokas viņam drebēja.

— Cienījamā Tatjana Vasiljevna, nomierinieties! Kāpēc vēl arī jums... Piedodiet, bet es... Biedri, goda vārds!... Es biju objekts līdz galam. Vēlējos, lai viss noritētu likumīgi. Pats recenzijas rakstīju, aizlēdu arī Košarnijam...

— Kas tad lika leivzīt citu biedru domas? — Košarnijs spalgi iespēdzās, slaucīdams seju ar protokola vīrsējo lapu.

— Nu, tu tagad vari sarunāt nezin ko, tu tagad esi varens vīrs... Bet es biedru priekšā...

Uz viņu bija kauns skatīties, un neviens arī neskatījās. Dižam bija zudusi jebkura interese par Kukuljiku. Tas bija šķērslis, kas jau pārvarēts. Kalnu pāreja, kas jau aiz muguras.

Akadēmiķis sēdēja un domāja: «Romas valdnieks Tibērijs nelabprāt mairīja savus ierēdņus. Mēdza teikt: «Kad mušas pīeēdušas, tās vairs tik sivi nekož kā izsalkušas». Arī Kukuljiku turēja, uzskatot, ka viņš sen pīeēdies līdz kaklam. Bet viņš, redz... Viņam vēl par maz. Kā tas bija? «Pacietīgais pīeticības dēls?» Jau sen skaidrs, ka viņš vairs nedrīkst sēdēt šai krēslā, tomēr pats patiekties no tā nespēja. Dievi šķauda no vīraka. Tiem asaro acis. Bet pamēģiniet vien tiem atņemt šo vīraku.»

Pīlsētas komitejas sekretārs nez kāpēc atcerējās savu braucēnu uz pīlsētas palīgsaimniecību. Visi brīnās, ka Kijevē laba apģāde. Bet viss ir tik vienkārši. Kijevē ir tās Georgijs Ivanovičs, kādreizējais Donecas ogļračis, tagad viņš ir atbildīgs par galvaspīlsētas apģādi. Viņš noorganizējis pīlsētas apkārtne tik lielas valsts saimniecības kā muīžas. Tur simtiem tūkstošu putnu, cūku, liellopu, tūkstošiem tonnu dārzeņu. Simtiem hektāru dīku, baltās pīles, vesela pīļu valstība. Georgijs Ivanovičs paskaidroja sekretāram: «Lai izaudzētu Pekinas pīli, vajadzīgas sešdesmit trīs līdz sešdesmit septīnas dienas. Sešdesmit astotajā dienā pīle sāk nodarīt zaudējumus. Tā vairs neēd, met spalvas, sāk kristies svārā. Tāpēc pīles jākauj īstajā brīdī. Bez novēlošanās! Tas arī viss noslēpums!»

Pekinas pīlei kritiskais termiņš ir sešdesmit septīnas dienas. Un Kukuljīkam? Val tad republikas institūta direktoru var salīdzināt ar Pekinas pīli?

Braiko saprata Kukuljiku. Viņš to pazina, saprata, kāpēc tas cīnījās par «Kosmosu». «Kosmosa» autors ir kāds savs cilvēks. Ietekmīgs un

uzticams. Viņam piešķirt prēmiju nozīmētu gūt mieru un drošību. Drošību un spēku. Bet drošība un spēks nekad nav par Jaunu, Kukuljka tipa cilvēkiem tā nekad nebūtu par daudz. Protams, viņš sapņoja par rezultātiem. Sapņoja kopā ar Košarniju. Neļaujiet nelielam sapnot!

Kukuljks bija kļuvis tik lēnīgs, kādu viņu vēl neviens nebija redzējis.

— Es, biedri, piedodiet, ka tā, bet ...

Pilsētas komitejas sekretārs piecēlās un ar rokas mājīgu uzaicināja Kukuljku klusēt.

— Biedri, mūsu situācija, es teiktu ... Bet mums jādara viss, lai izglābtu konkursu. Cilvēki no visas republikas atsūtījuši savus darbus, ar konkursu saistās daudz cerību, iespējams, ka pat cilvēki likteņi atkarīgi no mūsu šodienas lēmuma, tāpēc mums nav tiesību izkļūst, kamēr nav panākta tāsība. Pēc manām domām tajos apstākļos, kādi izveidojušies, ne biedrs Kukuljks, ne biedrs Košarnijs nevarēs pārstāvēt mūsu kolektīva domas, vēl jo vairāk, vadīt mūsu konkursu. Viņi ir pārkaņūši konkursa noteikumus, kā redzams, iesniedzot tajā savus darbus, kā var saprast pēc šo biedru atziņām. Mēs tagad nesāksim noskaidrot, kuri darbi tieši ir viņu, jo tā jau būtu konkursa noteikumu pārkāpšana, taču, manuprāt, visi pievienosies lēmumam, ka mēs biedram Kukuljkam un Košarnijam atņemam balsošanas tiesības mūsu žūrijas komisijā. Kādas būs biedru domas?

— Pieņemt Alekseja Ivanoviča priekšlikumu, — Valsts Ceļniecbas komitejas pārstāvis sacīja.

— Vai citu priekšlikumu nebūs? — sekretārs jautāja.

— Nebūs, — Braiko atbildēja visu vieta.

— Tagad jāievēl žūrijas komisijas vadītājs, priekšsēdētājs. Bez sekretāra iztiksim. Vienkārsi uzrakstīsim protokolu: «Žūrijas komisija tāda un tāda biedra vadībā izskatījuši projektus un piešķirusi prēmijas». Tas ir viss. Man ir priekšlikums par žūrijas komisijas priekšsēdētāju ievēlēt Tatjanu Vasiljevnu.

— Mani? — Tatjana Vasiljevna izbījūsties iejautājās.

— Jā, jūs.

— Bet es taču ... — Viceprezidentē nevarēja izteikt ne vārda.

— Kādas ir jūsu domas, biedri?

— Protams, ka Tatjanu Vasiljevnu, — Diža arī piekrita, itin kā viņam ar Tatjanu Vasiljevnu šodien nebūtu bijis nekādu strīdu. — Viņa visu novadis kā nākas.

Kukuljks piecēlās no sava krēsla, nokāšējās, gribēja kaut ko teikt, taču tikai pameta ar roku un nomurmināja:

— Piedodiet!

Lēnām pārsēdās pie sienas. Košarnijs apšēdās otrā istabas kaktā. Tatjana Vasiljevna pagaldāja, kamēr viņi apšēdās.

— Biedri, — viņa sacīja. — Esam spiesti sākt visu no gala. Taču jādiskutē mums nav, to šodien esam pietiekami darijuši, mums jāšak projektu novērtēšana. Kādi būs priekšlikumi? Biedri Diža, ko jūs teiksit?

— Es ierosinu pirmo prēmiju piešķirt projektam «Sauli visiem».

— Labi, ierakstīsim. Un jūs, biedri Braiko?

— Atbalstu biedra Dižas priekšlikumu. Otro prēmiju ierosinu piešķirt projektam ar devīzi «Agrs pavasaris».

— Pierakstīsim. Dementij Fomic ...

TATARKAS VIŅOGAS

Kas tie bija par smagiem mēnešiem! Kad domas neatpūtās nevienu brīdi, kad pat miegā smadzenes turpināja savu darbu, kad nervi bija saspringti līdz pēdējam un šķita, ka galvā vairs nav palicis nevienas idejas, ka tur viss sastindzis, prāts neko vairs nespēj izlemt. Tomēr tu nepadevies, skrēji uz bibliotēku, pārlapojī kaut kādas gluži nevajadzīgas grāmatas (tu tās nelasīji, nē!), tavš skatiens sastapās ar Veronikas acīm, tu neko viņai neteici (ko gan tu būtu varējis sacīt?), atgriezies mājās, atkal sēdies pie baltajam vatmanpapīra lapām, tad sekoja isa, drudzaina nemanā, un atkal skriešus uz darbu, visu laiku tāds kā apmāts, apstulbī, nīkns, kāds nekad agrāk nebīji, un tā turpinājās visu laiku, it kā tu degtu vienās ugunīs, kaut kur steigtos, skrietu un nevarētu sasnīgt mērķi, un nezinātu, vai pietiks spēka to sasnīgt ...

Tagad projekts jau kaut kur guļ, to tur kāds lasa vai arī, iespējams, ir iemetis papīrkurvī, taču nu var atpūsties, var aizmirst pagājušos grūtos mēnešus, bet galvā jau rodas jaunas domas, ar katru dienu to kļūst aizvien vairāk, lai nezin kā censtos tās aizgālnīt. Vai patiešām tā būs visu mūžu? Vai tāda ir cilvēka dzīve, strādājot radošu darbu? Bez normētas darba dienas, bez atpūtas dienām, bez svētkiem, bez atelpas, tā kā nav pat iespējas tā īsti domās pakavēties pie mīļotā cilvēka, kā to dara tūkstošiem, miljoniem citu? Vai patiesi tā tad arī ir laime?

Viņš to nezināja, un tagad viņam par to negribējās domāt. Viņš centās dzīvot tāpat kā agrāk, būt tāds pats Volodja Puškars, kāds bijis līdz šim: visu dienu joprojī apkārt, noguris brauca mājās, aši kaut ko ieēda un izgāja dārzā.

Tēva dārzā. Visur pieliktas tēva rokas, visur ieguldīti tēva sviedri: gan kuplajos ķiršu kokos, gan zemaļās abelēs ar stingrajiem stumbriem, gan resnajās, mezglainajās, driksnainajās viņogulāju saknēs, kas ir pelēkas kā Kijevas zeme, nerimīgas savā ikgadu plauksmē kā pats pavasaris.

Tēti, tēti, par ko tu domāji, kad meties uzbrukumā pret fašistu un kad kriti zemē ar ienaudnieka lodī sirdī, un debesu jūms pārkļāja tev mūžības plīvuru? Vai tu paguvi nožēlot, ka vairs nedzirdēsi manas mētes, tavas mīļotās Hannas, kluso balsi, vai arī tikai dzirdēsi nāves klusumu kaujas laukā? Vai varbūt tu gribēji uzlikt spēcīgas delnas uz sava mazā zēna galvas, bet apsedzi ar tām tikai fašistu tanka pēdas, varbūt tu atcerējies viņogulājus, ko iestādīji, redzēji zaļo lapu mirgu,

un visu pasauli tev piepildīja zaļo lapu šalka, jo zaļas lapas ir mūžības un nemirstības simboli?

Sie viņogulāji Volodjam glabāja tēva piemiņu. Viņš sargāja to saknes no sala un sausuma, no dažādiem kaitēkļiem, sargāja no visa šīs tēva dzīvības saknes, un tās katru pavasari viņam dāvāja jaunus dzinumus. Šķita, pulsiem nav lielāka prieka, kā noraudzīties, ka vecās, gandrīz jau mirušās saknes dzen zaļus, sulīgus, brīnīšķīgus asnus.

Tēti, tēti, es tevi nekad neaizmirsīšu!

Viņogulāji dārzā veidoja ne visai augstus, kuplus krūmus, ko kļāja tumši zaļa, lekna lapotne, kurā viedēja zilie viņogu ķekari ar sulīgām un skaņām ogām, kas atgādināja dzeloņplūmes; tādas bija mūsu Tatarkas viņogas ar savu nekur citur pasaulē nesastopamo, vienreizējo garšu, tikpat vienreizēju kā bērības atmiņas, kā pirmās jaunrades dienas!

Volodja nogrieza dažus ķekarus, ielika tās melnā fotopapīra aploksnē. Jāparāda Veronikai. Rit viņi satiksies, un viņš pacienās Veroniku ar tēva viņogām, kas izaudzētas pašā rokām. Viņam gribējās uzdāvināt Veronikai ne tikai viņogas, bet kaut ko ļoti lielu. Taču ko tas dod? Mēs visi esam gatavi uzdāvināt iemīļotajai vai visu pasauli.

Par to citu viņš pūlējis nedomāt. Ja arī kādreiz atcerējās, tad tikai ar nelielu atmiņas kriptiņu. Tā homeopāts šķidina savas zāles, cenzdamies sagatavot tādu devu, lai slimnieks dabūtu tikai dažas molekulas ārstējošās vielas. Tā arī Volodja jāva iekūst sirdī tikai molekulai, tikai vienam vienīgam atomam kvēlas vēlēšanās, lai pelēkāji namā Vladimira ielā viņa projekts ... Pie velna projektul! Pie velna visu uz pasaules!

Atnāca māte. Pasauca.

— Volodja, nāc vakariņās!

— Negribas.

— Dēļ, kas tev noticis?

— Es pats lāgā nezīnu.

— Vai darbā kaut kas gadījies?

— Ne jau, darbā viss kārtībā.

— Kas gan tad?

— Nu ...

— Varbūt taisies precēties?

— Nezinu, nezinu. Jānodzīvo līdz ritam. Bet kā lai nodzīvo — nezinu. Ej kaut uz upi sīcināties!

— Vainīga tā meitene, — māte kategoriskā tonī noteica, — tā pati ar garajām kājām, baltajiem matiem.

— Meitene, māt, meitene! Viņu sauc ...

— Veronika, es tak zīnu ...

— Varbūt Veronika, varbūt arī ne.

Māte klusucēšot paraudzījās dēlā. Viņa nekad nebija teikusi vārdu «godīgums», «sirdsapziņa», taču zināja, ka dēlam šīs vārdi nav sveidi, citādi nemaz nevar būt.

— Dari pats, dēļ, kā redzi!

— Es jau arī pūlos, māt!

Glūži kā mēdz ziņot avīzēs: «Līgums parakstīts divos autentiskos eksemplāros ...»

— Es, māt, šodien atcerējos tēvu ...

Atbildes nebija.

Volodja apskāva māti. Volodja viņu milēja, bija viņas dēls, taču nekad viņai nevarēja aizstāt to, kurš kritis svešā malā, atstājot šajā Kijevas zemes stūrīti savu mīlestību, darbu un gaišās atmiņas.

Visu viņš mantojis no tēva. Pat savu pieķersanos arhitektūrai. Patiešām, tēvs taču bez jebkādiem rasējumiem un projektiem uzdzēl šo mājokli, māla kleķa namiņu ar lielām, gaišiem logiem, kas zertis dzer sauli, ar izrotātu lievenīti un skursteņiem, kuriem galā divainas pūku mutes: gara skārda mēle, aši zobi, apaļās nāsīs, kurās liesmu vietā vīd sarkans mīnijs.

Sakumā namiņā bija viena vienīga plaša istaba. Vēlāk Volodja pats no izdedžu blokiem piebūvēja priekšnamiņu, un pēc kāda laika vēl vienu istabu. Māla kleķa vietā iemūrēja ķieģelus, telpu sadalīja, un iznāca virtuvīte un istaba mātei. Kad virtuvē kurējās krāsns, ūdens katlā sasīla, pa radiatoru caurulēm aizplūda uz istabām, dušu un mazgājamo ierīci. To visu jau bija iztaisījis Volodja pats. No ārpuses mājiņa pārsteidza ar to, ka tā neledrējās itin nevienā arhitektūras stilā. Vispār te nebija nekā no arhitektūras. Tas bija primitīvs mājoklis, kas liecināja par pirmo pēckara gadu trūkumu un materiālajām grūtībām, no kurām šī mazā, strādīgā ģimene nekādi netika laukā. Bet cilvēki, kas te dzīvoja, bezgalīgi milēja savu mājokli, katrs ķieģelis sevī slēpa atmiņas, jūtas un, ja vēlaties, poēziju.

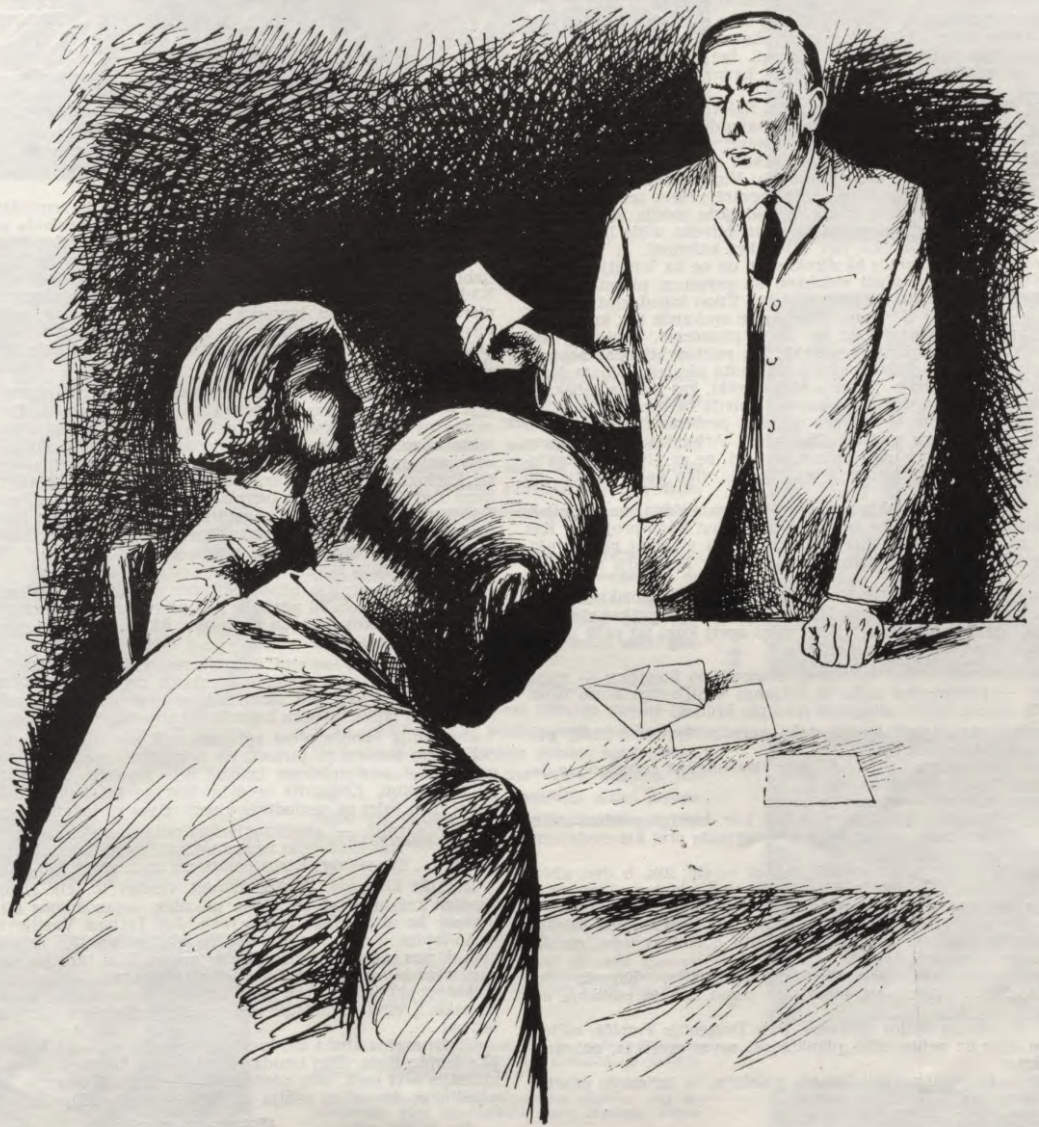
Kas to varētu iedomāties, ka šādā būdņā rodas drosmīgas domas par vismodernāko kvartālu celtniecību no betona un stīkla, par pāveikšiem, ko rotā milzīgi pannu ukraiņu tautas mākslas stilā, par dzīvokļiem ar visām ērtībām un ... poēziju.

Buržāziskais arhitekts paziņoja: «Māja — tā ir dzīvojamā māšīna». Nekādas romantikas, nekādas poēzijas, kailla tehnizācija. Bet ja nu betona sienās uz dzīvi apmetas karstās sirdis? Un pulēto mebeļu spoguļainās virsmas atspūļos ne tikai motociklistu, automobilistu un reaktīvo lidmašīnu vadītāju aukstās acis, bet arī sapņotāju siltos skatienus, tās zemes pilsoņu skatienus, kura pirmā vīrs pasaulē droši iet uz komunismu. Mājokli cilvēks cēlis tāpēc, lai sargātu uguni. Tad sargāsim arī mēs padomju cilvēka sirdsdedzes liesmas!

Volodja sēdēja, uzdzūris uz dakšīnas gaļas gabalu. Viņš acimredzot bija aizmīrsis, ka tas jāpieceļ pie mutes, un, neatraudams acu no melnā saiņīša ar negatīvajām viņogām, kurš gulēja uz palodzes, pārseģts ar zaļu papīra lapu, klusībā teica runu, aizstāvot savu projektu.

PEDEJAIS AKORDS

Balsošana noritēja vienprātīgi. Vēl nesēn Dižam likās, ka viņš ir tikpat kā Robinsons uz neapdzīvotas salas, bet tad viņam pievienojās Piektdienis — Braiko. Mazliet vēlāk Diža jau pats jutās kā Piektdie-

nis, jo Braiko viņš bija paaugstinājis Robinsona kārtā; tagad vientulā sala kļuvusi par biezi apdzīvotu pilsētu, tajā ir miljons iedzīvotāju, bet to skaits vēl aug, nu jau te ir vesela republika, ar viņu kopā kā klints stāv tauta, kuru personificē Aleksejs Ivanovičs, šis virs ar pelēkajām acīm.

Būt istam māksliniekam nozīmē izvēlēties grūtu likteni. Talants vēl nevienam nav dzīvi padarījis vieglu. Jālaužas cauri neuzticības un šaubu biežokņiem, laģiem tevi nesaprot. Tagad Dižas acu priekšā gruva šī nesapratnes siena, un viņš gluži neviļus sāka apskaut tos nezināmos māksliniekus, par kuru projektiem viņi balsoja. «Sauli visiem» — pirmā prēmija. «Agrs pavasaris» — otrā. Bet Kukuļka un Košarnija proskripcijas sarekstā šie projekti bija nobīdīti pašos nonlecināšanas un aizmirstības dziļumos. «Kosmos», tas pats nelaimīgais «Kosmos», kuru Košarnijs un Kukuļks bija centušies izvirzīt uz pirmo prēmiju, tagad vienīgi Tatjanas Vasiljevnas neatlaidīgo pūliņu dēļ sanēma pēdējo, veicināšanas prēmiju, un arī tad puse žūrijas komisijas locekļu atturējās no balsošanas.

Košarnijs pabīdīja tuvāk papirosu paciņu, kas piederēja kādam citam un nemākulīgi aizsmēķēja, lai gan vispār bija nesmēķētājs. Kāsēja, pietvika gluži sarkans, citīgi pūta ārā dūmus, lai zilganpelēkajā mākuli paslēptos no pārējiem. Brīnums, kā viņš vēl turējās. Pat norausa pelnus, kas bija uzbrūši uz svārkņu piedurknes, un sagrieza taisnāk kaklasaiti. Civilizēts vīrietis!

Kukuļks sēdēja nošļukušiem pleciem, rokas gandrīz līdz grīdai nokāris, vienīgi resnais, kolonai līdzīgs kakls vēl gādāja, lai galva turētos taisni. Tā mēdz sēdēt apsūdzētie. Paša cilvēka valrs nav, ir tikai

ārējā čaula. Atmiņa, iztēle, doma — tās mit kaut kur citur, joņo pa plašo pasauli, meklējot glābību, taču, to neatradušas, uz mirkli atgriežas pie sava saimnieka, tad izbījušās satrūkstas un atkal traucas projām, kur acis rāda, bet pats cilvēks sēž kā mūmija, gluži satriekts aiz kauna, ballēm un sabiedrības nīcinājuma.

Ir kāds fantastisks projekts. Pēc trim četriem gadu tūkstošiem cilvēce saskaldīs gabaliņos Jupiteru un no šīs planētas «būvmateriāla» izveidos apkārt Saulei gigantisku sfēru ar trīssimt miljonu kilometru lielu rādiusu un trīs metri biezām sienām. Pēc tam cilvēce no Zemes pārcelsies uz šīs sfēras iekšpusi un varēs dzīvot kā istā paradīzē: visos tās punktos tiks uzturēta nemainīga temperatūra, visur būs brīnišķīgs, maigs un silts klimats. Bet kā būs iespējams dzīvot uz trīs metri biezās cietzemes? Un tomēr Kukuļks tagad pats pirmais būtu ar mieru pārcelties uz turieni, lai pārbaudītu šo cietzemi, viņš būtu ar mieru tūlīt pat braukt projām uz Antarktīdu vai aizlidot kosmosā, lai tikai nebūtu jāšēž šeit, jāpiedzīvo šis kauns.

Tagad viņš beidzot saprata, ka šis pēdējais aplamais solis nav bijis nejausis, tam viņš gatavojies gadiem ilgi, tas nemitīgi kristalizējies un audzis kā jaundabīgas senītes kultūra, kas laboratorijas mēģenē ielikta labvēlīgā barotnē. Viņš pieradinājies pie uzvarām, pārliecinājies par to, ka viņam neviens nevar nekā padarīt, sācis uzskatīt, ka uzvar tas, kas spēcīgāks, nevis tas, kam taisnība. Turklāt viņš pats guvis spēku nevis ar savām zināšanām un spējām, bet gan ar prasmi izdabāt, laikā uzminēt, kam un kad pastiept roku. Ārēji viņš gan izskatījās solīds, pat neatkarīgs, šķietami arī principiāls, bet patiesībā bija tikai nožēlojams iztapaņa.

To neviens neredzēja, arī viņš pats nemanīja šo savu pretīgo ipašību. Un kas to galu galā ieradūzija? Kas sāka spēlēt uz šīs Kukulijas rakstura stīgas, kurai bija tik netīra skaņa? Šis mīkstmīests, kas tagad gan cenšas paslēpties dūmu aizsegā, bet tomēr nespēs noslēpt savu gara nabazību ne no viena. Kāds kauns, kā varēja tik zemu krist!

Cik gara šī diena! Gluži kā vesels gads. Šķiet, ka tā velkas tik gausti tieši tādēļ, lai Kukulijks varētu pārdomāt savu dzīvi, lai sēdētu tā visu acu priekšā un mocītos sirdsapziņas pārmetumos. Taču viņš sēdēja un prātoja tikai vienu: «Kas nu būs?» Bija ball skatīties uz priekšos rītdienā, lauzīt galvu par to, kas viņu gaida. Viņš nekādi nespēja iedomāties, kāds viņš būtu direktors, taču nevarēja sevi iedomāties arī vienkāšā darbā, jo, taisnību sakot, nekād tādu nebija strādājis un nezināja, kas tas ir. Viņu pārņēma šausmas: cilvēka mūžs ir tik garš! Pagātnē, liekas, nekā sevišķi nav bijis, bet nākotnē!... Un tomēr būs jādzīvo, un jādzīvo nevis kā direktoram un ne kā Vasilijam Vasiljevičam Kukulijkam, bet gluži vienkāši kā parastam pilsonim, kādu mūsu zemē ir divi simti divdesmit miljonu. Tikal tagad viņš saprata, kāds gods — būt darba cilvēkam! Saprata un apskauda tos, kuri apguvuši kādu ardu, kuri prot kaut ko darīt, piemēram, kaut vai liekt spaiņiem stīpas. Bet viņš neprata nekā. Ne reizī nebija pat noprieks veikalā maizi. Tas viss gulās uz sievas un meitu plecēm. Viņam darbs visu mūžu bijis abstrakcija. Dzīvoja tādi cilvēki, kas piesita bābiem pazoles, sēja labību, žāģēja meža kokus, maisīja betonu, skaldīja akmeņus, rasēja projektus — vilka nemandīgi precīzas līnijas sīmiem un tūkstošiem kilometru garumā. Bet viņš? Arhitekti viņam atnesa savus darbus, viņš val tu tos pieņēma, vai arī, ne ar vienu neapsprīdies, izbraķēja, un bieži viss bija atkarīgs no viņa garastāvokļa, no untuma.

Un nu — dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, mahinācijas, apsprišanās ar Košarniju, lai izdabūtu cauri kaut kādu projektu. Kas tiecs, ka viņš nezina šī projekta autoru? Varbūt meģināt pārliecināt, ka tas viss Košarnija roku darbs? Bet kas tad ir Košarnijs salīdzinājumā ar viņu, Kukulijku?

Akadēmiķis redzēja vienīgi Kukulijka muguru. Nedabiski saliektu muguru, pat ne muguru, bet tādu kā pazemības un padevības simbolu. Ienāca prātā Senekas vārdi: «Dažkārt viņi apriju kuģi tai pašā dienā, kurā tas lepnī šūpoļies uz to muguram.»

— Varbūt uzdosim atvērt aplokšnes Dementijam Fomičam — mūsu vecākajam? — pēkšņi viņš izdzirda Tatjana Vasiljevna kļuso balsi. Akadēmiķis nolieca galvu, piespieda roku pie krūtīm.

— Pateicos par pagodinājumu, taču neredzu iemesla, kādēļ gan jūs, Tatjana Vasiljevna...

— Tagad, kad esam nobalsojuši, šī ir vissvinīgākā ceremonijas daļa, un es lūgtu jūs, Dementij Fomič!

— Lūdzam, lūdzam! — atskanēja balsis.

Akadēmiķis piecēlās, piegāja pie galdā, kur, kārtīgā grēdinā saliktas, gulēja dažādu krāsu aplokšnes. Viņš pagriezās pret klātesošajiem, izsējās taisni un sacīja:

— Val nu ticēt visam, vai neticēt nekam — tie, lūk, ir divi vislabākie veidi, kā izvalīties no šaubīšanās. Es ticu talantam. Visu mūžu esmu ticējis talantam un ticēšu arī turpmāk. Atļaujiet!

Viņš pacēla virsējo aplokšni, tāpat kājās stāvēt visu acu priekšā uzmanīgi atplēsa, izņēma cetrkārtīgi salocītu burtnīcas lapu, pielika tuvāk pie acīm, skajai nolasīja:

— «Sauli visiem» Puškaris, Vladimirs Kirilovičs, Kijeva, Soļanajas iela, Nr. ... Apsveicu, biedri, ar jaunu talantu padomju arhitektūru.

Viņa vārdi pagaisa skaļos aplausos. Pats Dementijs Fomičs, noliecis aplokšni un lapu uz galdā, sāka plaukšķināt savas veciškās, nobrūnējušās plaukstas.

— Es vienu Puškaru pazīstu, bet tas ir šoferis, — ierunājās pilsētas komitejas sekretārs. — Ļoti labs pautis.

— Tas pats jau ir, — Diža noteica.

— Vai esat pat pārliecināts? — sekretārs pagriezās uz viņa pusī. — Ja jūs nemaldāties, tad mūsu prēmija nonāks labās darba cilvēka rokās.

— Esmu pat vairāk nekā pārliecināts, — Diža atbildēja nomāktā balsī.

— Vai tiešām viens pats? Nevar būt, ka tik milzīgu darba daudzumu paveicis viens cilvēks! — iesaucās arhitektoniskais jauneklis.

Akadēmiķis pavērsa pret viņu savas kuplās uzacis.

— Mūsu jaunais draugs, daru jums zināmu, ka manā laikā projekti radās vienā galvā, tāpat kā bērns — vienā mātes klēpi, — neņemiet jaunā, Tatjana Vasiljevna!

— Jūs noliedzat kolektīva lomu! — jauneklis iespiedzās.

— Kolektīvs aicināts palīdzēt talantiem, taču talants arvien vispirmām kārtām ir individualitāte. Ja runā par kolektīvu talantu, tad aiz šiem vārdiem cenšas noslēpt talanta trūkumu vispār. Mūsu konkurs nebija izvirzījis nerealizējamus uzdevumus. Bija tikai viens kvartāls. Kāds desmits namu. Tās tehnikas zināšanas, kas nepieciešamas inženierim, apgūtas jau iepriekš. Tātad kolektīvs jau palīdzējis. Viss turpmākais jāveic talantiem. Un nu tie tiekuši mums savu vārdu. Es vēlēju jūs apsvēicu, biedri, — jums uzsmaidījusi liela laime, jūs esat liecinieki, kā dzimst īstens talants!

Diža nespēja ticēt, ka tas viss nav sapnis. Vēl pirms mirkļa viņš bija turējies pie savas relatīvistiskās tēzes — ka tāda Puškara vispār nemaz nav, taču tagad viņam nebija ne mazāko šaubu par to, ka projekta «Sauli visiem» autors patiešām eksistē. Vai Diža jutās aizvainots, aplaupīts, piekrāpts? Viņš taču pats bija darījis visu, lai rastos šis Puškaris un lai... Tur, blakus istabā, galdā brīnīģīga meitene, kuru viņš šodien redzēja atreizē mūžā un kuru nekād vairs neredzēs. Kādēļ gan visam vajag tā sagadīties? Kādēļ prieks un bēdas soļo cieši blakus? Kādēļ viņš nevar priecāties līdz ar visiem, priecāties vēl vairāk nekā visi pārējie, kādēļ viņam jāšēž klusi ar neliecmīgām acīm, ar sāpju pārpilnu sirdi?

Akadēmiķis atplēsa citas aplokšnes, nosauca uzvārdus, vārdus, žūriju komisijas locekļi pārņēma isas piezīmes, sastinguma varā vēl atradās vienīgi Košarnijs un Kukulijks. Akadēmiķis paņēma aplokšni ar uzrakstu «Kosmos».

— «Kosmos», — viņš nolasīja neizteiksmīgā balsī, kuru dzirdot, Kukulijkam pār visu augumu pārsērēja drebuļi, bet Košarnijs vienā mirklī apdzēsa papirusu, saspaidīdams to pelnu traukā, taču tūlīt atkal aizsmēģēja jaunu un sāka kpināt vēl stiprāk.

Dementijs Fomičs plēsa aplokšni vaļā ilgī un nemākulīgi. Nez kādēļ viņam neklausīja pirksti, tie nekādi nevarēja tikt galā ar gludo papīru, bet, kad aplokšne beidzot bija atplēsta, tad nevarēja izņemt no tās lapīņu. Košarnijs ar acīm ieturās šai lapīnā. Tūlīt atskanēs akadēmiķa balss un pasludinās viņam nāves spriedumu...

— Košarnijs, — akadēmiķis lēni nolasīja. — Antons Kuzmičs... Lūzdu, — viņš paskatījās uz arhitektonisko jaunekli, — arī viens pats autors... Tik milzīgs darba daudzums un...

Iestājās kļusums. Varēja dzirdēt vienīgi to, cik smagi Kukulijks čūkstina krēslu. Viņš ar pūlēm piecēlās, nejaudādams atraut acis no lapīnas, ko akadēmiķis turēja rokā. Arī Tatjana Vasiljevna radzījās uz šo lapīņu, pēc tam pievērsās Kukulijkam, un viņš juta tās skatīties, viņa domas tagad darbojās precīzi un asi. Visi tūlīt pagriezās uz viņa pusī, viņš bija gatavs ciniēties, aizstāvēties, ne, — uzbrukt; viņš bija piekrāpts simtkārt vairāk nekā visi žūrijas komisijas locekļi, viņš cietis sakāvi, viņu uzvarējuši ne vien šie godīgie un cienjami cilvēki, bet pat...

Viņš nespēja atrast vārdus, kādos varētu nosaukt Košarniju. Kukulijks ienāda Košarniju, ienāda viņā visu to, ko tikal pirms mirkļa bija nicinājis sevī pašā, taču piedēvam vēl atklāja Košarnijā (tāpat kā visi pārējie) to, ko nekad nebija domājis — viņš atklāja nekrietnību.

(Nobeigums sekos)

Kosmētika un uzturs

Ar vārdu «kosmētika» valdums cilvēku saprot sejas izskaistināšanu, tomēr tā ir arī vārds šaura izpratne. Grieķu cilmes termins «kosmētika» ir daudz ietilpīgāks un būtu jā ietver visu, kas veicina organisma harmonisku attīstību.

Katrā ziņā viens no nozīmīgākajiem faktoriem skaistuma kopšanā ir mūsu uzturs. Daudzām sievietēm gan liekas, kā pietiek ar labu kosmētikas kabinetu, smalkām ziedēm un izturīgām lūpu krāsām. Diemžēl, masaža un sejas maskas, teicami «Dzintara» krēmi un lūpu krāsas palīdz tikai līdz zināmam laikam — pienāk brīdis, kad kosmētika, šā vārda šaurākajā nozīmē, vairs nēlīdz.

Un tas noteik jo ātrāk, jo nevēriģāk esam izturējušies pret mūsu uzturu. Racionāls uzturs ir cilvēka ķermeņa harmonisks attīstības pamats. «Uzturs — tā ir dzīvi-

bas kardinālākā problēma» saka pazīstamais uzturzinātnieks Seinerts.

Soreiz parunāsim par to, kā ar atsevišķiem pārtikas produktiem ietekmēt ādas tonusu un elasticitāti, ādas krāsu un matu augšanu.

Viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē ādas stāmiģīvokli, ir A vitamīns. Mūsu uzturam ziemā raksturīga samērā neliels šīs bioloģiski aktīvās vielas daudzums: pat piena tauki (galvenais A vitamīna avots mūsu apstākļos) satur mazāk vitamīna nekā vasarā. Ziemas mēnešos uzņemam arī maz A provitamīnu — karotīnu (ar labi noorganizētu dārzenu apģādi ziemas periodā lieļties nevaram). Tātad, ja gribam, lai organisms priekšlaikus nenovecot, lai saģlabātos labs ādas tonuss un svaiga ādas krāsa, diendienā jādomā par pietiekamā A vitamīna piezervēšanu: par pienu un piena

taukiem, slieru, olām, aknām, augu zaļajām daļām (ar izzāvētām), burkāniem, tomātiem, paprikas pākstīm, galenēm, rožu paaugļiem un dažādām ogām.

Arī PP vitamīnam ir nozīme dzīvības procesu stimulēšanā: paplašinādams kapilārus, tas veicina barības vielu pieplūdi ādā. Pietiekams augu eļļas nekarsētā veidā, uzturā nodrošina ādai tīkamu, maigi ielērtu krāsu. Par laimi, izteikts PP vitamīna trūkums ir reti novērojama parādība, jo to satur ļoti daudz izturīdieķēļi: raudas, aknas, liesa, gala, silkes, sēnes, griķi, burkāni, gurķi un tomāti.

PP vitamīnam ķīmiski radnieciskais B vitamīns tāpat nepieciešams normāliem vielu maiņas procesiem ādā. Arī tas dabā plaši sastopams — gandrīz visos tajos pajos uzturīdieķēļos, kuros ir PP vitamīns, tikal dārzajos un aug-

ļos tā ir mazāk. Ja cilvēks patērē daudz obaltumvielu, B vitamīna deva uzturā jāpaaugstina.

Dažkārt pie vitamīnem piešķirta nepieciešamās skābes, kam piešķir pozitīvu ietekmi uz ādas elasticitāti un tonusu. Nepieciešinātās taukskābes, protams, vitamīnu nav, tomēr tās labvēlīgi ietekmē ādas stāvokli. Ar nepieciešinātajām taukskābēm bagātas ir augu eļļas. Diemžēl, Latvijā gan tikal nēdaudz dzīvs ņmēnēs regulāri lieto augu eļļas nekarsētā veidā.

Matu augšanu, pēc vairāku speciālistu domām, veicina arī cieti bagāts uzturs. Arī matu spidums esot atkarīgs no cietes daudzuma ēdienos.

Pētījumi par matu ķīmisko sastāvu un normāliem dzīvības procesiem matu šūnā vairākus zinātniekus vedinājuši uz domām, ka īpaši liela nozīme ir keratīnābei un ātram. Kosmetologi pirmalievietā min mazās pupiņas, kas šīs abas vielas satur samērā lielos daudzumos, sevišķi šķirne «Phaseolus radiatus», kuru japāņi ņzskata par glu-

ži vai brīnumlīdzekli. Matu augšanu veicinot arī nepulēti rīsa graudi. Ļoti daudz kramskābes ir kosās, tādēļ kosu tēlu varētu ieteikt tiem, kam sākas matu izrišana.

No obaltumvielu produktiem matu augšanā nozīme tiem, kuru aminoskābes satur sēru (cistīns, metionīns). Daudz šo aminoskābiu ir oīst, sierā, biezolēnā, aknās, zirnīnos, griķos un kviešos.

Matu augšanai nepieciešams pietiekams kāļija sāļu daudzums — tādāp pēc iespējas vairāk saknu, zaļumu, augļu un ogu. Sevišķi labvēlīgi matus ietekmējo aprikozi un bumbieri.

Tā jau nu tas ir. Labi ir ēst mazās pupiņas, grikus, olas, bumbierus. Tā vismaz iesaka kosmetologi. Un tomēr uzturzinātnieku dzīlākā pierīeība, ka ādas un matu skaistumu uzdrošāk var sagādāt, diendienā ievērot moderns uzturzinātnes principus. Tie ir: dažādība, mērenība, augsts bioloģiski aktīvo vielu saturs un ēdienreģu regularitāte.

Arsts J. LIEPIŅS

Tamborēsim pases

Saulainām pavasara un arī vēsākām vasaras dienām ļoti praktiski un arī moderni ir vieglos mežģiņu rakstos adīti un tamborēti džemperī, vieglas blūzītes un jaciņas. Tās samērā ātri var pagatavot sev katra rokdarbiece pati atpūtas brīžos. Šim nolūkam vajadzīgs ne vairāk kā 200—300 gramu smalkas vilnas, spodras kokvilnas vai zīda dzijas [atkarībā no izvēlētā priekšmeta garuma, dzijas smalkuma, piedurknēm].

Šajā lappusē ierosinājumam levītojam dažus vienkāršus tamborējumu paraugus, kombinētus no gaisa cilpiņām, vienkāršiem stabiņiem un apmetuma stabiņiem, kurus dažādi variējot, katra rokdarbiece var veidot rakstus atbilstoši savai gumei.

Vispirms pēc izmēriem izgatavo piegrieztni mugurai un priekšpusei. Uzmet affecīga garuma [pusi no apkārtmēra cm] pīnīti pamata malai un virs tās tamborē vienkāršos īsos stabiņus katrā zmesfās pīnītes cilpiņā. Tā var veidot vairākas rindas — cik platu vēlas apakšējās malas josliņu. Tāpat var noslēgt arī kakla izgriezumu un piedurkņu apmales.

1. ATTELS: 1. RINDA: (virs pamata pīnītes) trīs gaisa cilpiņas, viens īsais stabiņš katrā trešajā iepriekšējās rindas cilpiņā utt.

2. RINDA: divi garie stabiņi (1 reizi apmetot diegu ap adatu), divas gaisa cilpiņas un atkal divi vienapmetuma stabiņi tai pašā vietā, tad viens īsais stabiņš utt.

2. ATTELS: 1. RINDA: divas gaisa cilpiņas, viens garais stabiņš (1 reizi apmetot ap adatu), izlaižot 2 pamata cilpiņas utt.

2. RINDA: trīs vienapmetuma stabiņi, visi tamborēti virs iepriekšējā garā stabiņa, vienu apakšējo izlaižot, utt.

3. ATTELS: 1. RINDA: trīs gaisa cilpiņas, viens vienapmetuma stabiņš, trīs gaisa cilpiņas, viens vienapmetuma stabiņš tai pašā cilpiņā, trīs gaisa cilpiņas un, izlaižot divas apakšējās kārtas cilpiņas, trīs īsie stabiņi pēc kārtas utt.

2. RINDA: trīs gaisa cilpiņas, septiņi vienapmetuma stabiņi, trīs gaisa cilpiņas, viens īsais stabiņš utt.

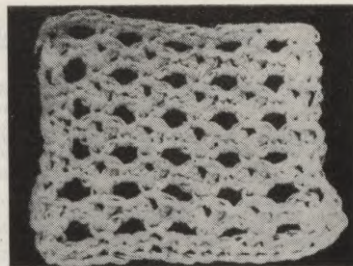
3. RINDA: piecas gaisa cilpiņas, seši īsie stabiņi virs iepriekšējiem vienapmetuma stabiņiem utt.

4. ATTELS: 1. RINDA: iztamborē ciešos īsos stabiņus.

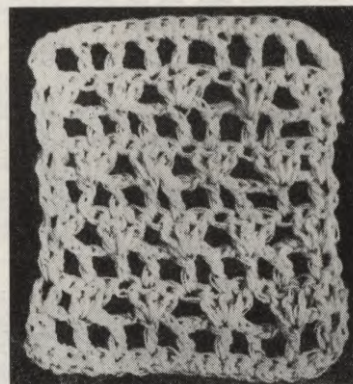
2. RINDA: veido krustotos garos stabiņus sekojoši: divas reizes apmet pavedienu ap adatu, iedur iepriekšējās rindas cilpiņā un izvelk pavedienu tikai caur vienu apmetumu un vienu cilpiņu (otru apmetumu atstājot uz adatas), tad izdara apmetumu vēlreiz un iztamborē (vienu ciešo apakšējās rindas stabiņu izlaižot) visu garo stabiņu līdz galam. Pēc tam izdara vienu gaisa cilpiņu, izdara vienu apmetumu un iedur iepriekšējā stabiņa vidus cilpiņā. Tad nākamajā kārtā atkal tamborē īsos stabiņus utt.

5. ATTELS: 1. RINDA: (virs ciešo stabiņu rindas) veido garo stabiņu, divreiz apmetot diegu ap tamboradatu, neizvelkot diegu cauri, apmet vēl vienu reizi diegu ap adatu un iztamborē visu līdz galam; pēc tam vienu gaisa cilpiņu utt.

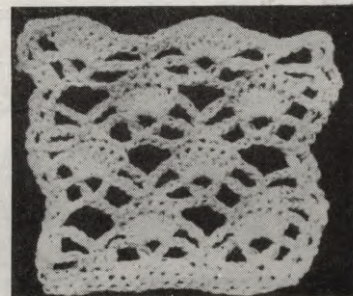
2. RINDA: tamborē ciešos īsos stabiņus katrā cilpiņā.

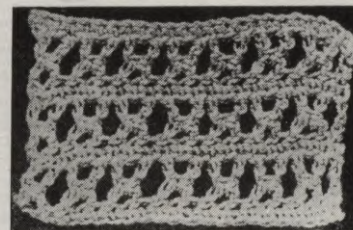
1

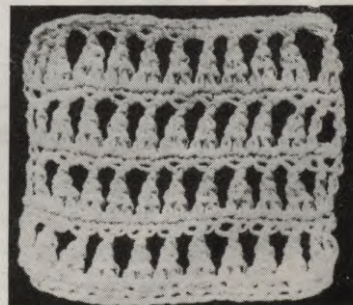
2

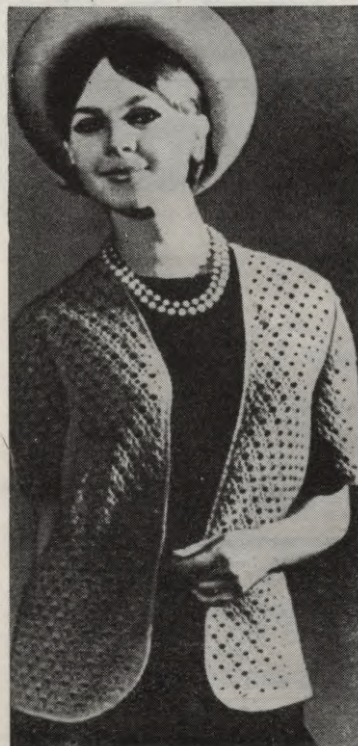
3

4

5

Šaha kompozīciju atrisinājumi

E. VALCINA vadībā

«Zvaigzne» Nr. 15) Nr. 578. 1. Ze3, draudot 2. Zd5 mats. 1. ... fe3 2. Lf4 d1d 3. e6+ Dd6 4. e7! Df4 5. e8Z mats. Bet, ja 1. ... d1D, tad seko 2. Zd1 fe3 3. Lf8 ar 4. Zc3 un 5. Zd5 mats. Nevār. 1. ... fe5, jo seko mats jau četros gājienos: 2. Zd5+ Kd6 3. Lf8+ Ke6 4. Te8 mats. Maldinājums 1. Lf4 d1T (nedrīst) 1. ... d1D? 2. e6+ Dd6 3. e7 un 4. e8Z mats) 2. e6+ Td6 3. e7 un melniem pats. Bet taqad seko zibens pie skaidrām debesīm! P. Aldermanis un L. Kārklīns «neaudz» uzlabo balto spēli un, proti: 1. Lf4!! d1T (cita gājiena melniem nav) 2. e6+!!! Td6 3. T kaut kur uz vertikāles (tikai ne uz a7 un a5), pēc kā melno karalim jāiet uz 8. horizontāles; taqad seko 4. Ld6 ar 5. Ta8 mats. Tātad blakus risinājums un pirmā godalga pagalam.

Nr. 579. Pirmais risinājums: 1. e1 T fe8 L (daudz dalībnieki uzrādīja 1. ... fe8D+7, aizmiršot, ka melno karalim šahs) 2. Te4 Lc6 mats. Otrais risinājums: 1. e1Z f8D 2. Zg2 Df3 mats. Vairāki risinātāji nevērojama arī šādu šahu balto karalim: 1. Lb7 fe8Z 2. Lc7+7?

Nr. 580. 1. Kq5 Zh4 2. Dg4 Ld8 3. Kf5. Bet uzdevumam, diemžēl, ir divi risinājumi: 2. Td6 Zeq6 3. Dg4 Ld8 mats.

«Zvaigzne» Nr. 18) Nr. 581. Neder 1. Zf6+? Kc4! 2. Za5+ Kd4. Tāpat pie mērka neved 1. e7! Kc6! 2. Za5+ Kd7, kā arī 1. La7? Ke4! 2. Zc5+ Lf6! Kd4 Ke5. Pareizais risinājums ir 1. Le3 un melniem gājiena spaidis.

Nr. 582. 1. Lb5 d6 (nevār 1. ... d5, jo seko mats jau 5. gājienā: 2. Lb6 d4 3. Lb5 d3 4. Le8) 2. Lc4 d5 3. La6 d4 4. Lb5 d3 5. Le8 de2 /Ke2 6. Lc4 / Lh5 mats. Un tomēr uzdevumam ir blakusrisinājums: 1. La6 d5 (pēc 1. ... d6 gājienā: 2. Lb6 d4 3. Lb5 d3 (ja 2. ... d4, tad 3. Lb5 ar matu piektā gājienā) 3. Kb2!! d4 4. Lc4! d3 5. Lf7 ar 6. Lb3 / Lh5 mats. Abus risinā-

jumus uzrādīja tikai Meldrājs un Parāss.

Nr. 583. Iluzoriskā spēle: 1. ... Lq3 2. Lc5 Zc2 mats. Tā kā palīgmatos sāk melnie, bet to rīcībā nav nogaidošā gājiena, tad risinājuma rodas pavissam citis mata stāvokļi, proti: 1. De2 Ld8 2. De5 Lb6 mats. Bet uzdevumam ir blakusrisinājums, jo mats pānākams arī šādā veidā: 1. Ld6+ Le7 2. Le5 Zc2 mats. Abus risinājumus atrada Palejs un Truševiskis.

Nr. 584. 1. Tc5, draudot 2. Tc6 mats. 1. ... bc5 2. Lq3 mats. 1. ... Kc5 2. Lb4 mats. 1. ... Tc7 2. Td5 mats. 1. ... Td7 2. De5 mats. 1. ... T(L)e7 2. Dc6 mats. Bet ar melno karali uz f6 risinājums ir 1. Tq5, draudot 2. Tg6 mats. 1. ... hg5 2. Lc3 mats. 1. ... Kq5 2. Lh4 mats. 1. ... Tg7 2. Tf5 mats. 1. ... Tf7 2. De5 mats. 1. ... T(L) e7 2. Dg6 mats. Reti jauks dvinis! Tā kā vienai daļai zurnālu izlaists paraksts zem diagrammas «Mats 2 gājienos», tad par šo uzdevumu punktus neieskaitīsim.

Nr. 585. 1. Zc6, draudot 2. Dd4+ Kd5 3. Db5 mats. 1. ... dc6 2. Ld4 Dd5 /D:d4/ De7 3. Da4 /T:d4/ Le5 mats. 1. ... Tq5 2. Zd4 Db7 (draudēja 3. Lb3 mats) 3. Zc6 mats. Tomēr trīsvalcīti ir divi blakusrisinājumi. Brutālais 1. Dd5+ Kb4 2. Lc3+! Kc3/Ka4 3. Db3 mats un 581. draudz aslēptākais 1. Ld6 Kc3 2. Lb3 Dd5 3. Le5 mats; 1. ... dc6 2. Zd5 ar nenovēršamo draudu 3. Zb6 mats.

Soreiz 300 punktu robežu sasniedza septiņi reizi E. Parāss Jelgavā 342(6), bet pirmo reizi K. Laiva Cēsis 305 un P. Aldermanis Otaņķos 301.

Pārējo dalībnieku punktu stāvokļi sekojoši: A. Usāns Vilānos 293(1), J. Gērmānis Jēkabpilī 284(6), A. Balodis Slokā 284(1), G. Eglītis Rīgā 282(1), A. Dreijers Liepājā 278(3), K. Enikis Apē 269, E. Dravins Ventspilī 265,

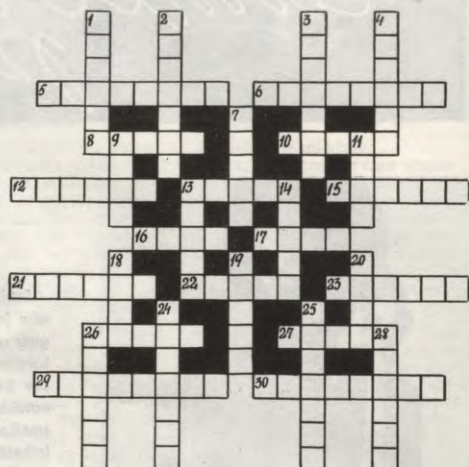
N. Salajevs Gulbenē 264(5), A. Bičiūšas Jonišķu raj. 263, V. Seiluns Aizputē 250(2), J. Palejs Krapē 247(2), V. Bārda Apē 243, A. Minke Berģos 239, P. Gulbe Habarovskas apg. 237, A. Začars Rēzeknē 231(3), I. Cižulis Išiķos 213(4), A. Horsts Annenkos 204(2), V. Bērs 200(2), V. Svētīns Vabolē 193, N. Dambis Liepājā 192, J. Steins Garkalnē 184, E. Jonnass Rīgā 183(3), J. Cērps Liepājā 166, A. Virtmanis Rīgā 164(2), P. Roze Liepājā 162(2), J. Gustiņš Aizputē 158, V. Baumanis Emburgā 157(3), A. Rimkus Klaipēdā 154, J. Silinš Dundaģā 154, V. Zinde Limbažos 151, L. Kārklīns Talsos 147, A. Gruzdīns Rūjienā 136(3), R. Grants Rīgā 136, J. Meldrājs Jēkabpilī 133, H. Urbanovičs Skriveros 123, A. Salna Matkulē 122, F. Volodkevičs Rīgā 121(2), B. Lipuncovs Popē 109(1), R. Truševiskis Rīgā 108, U. Jūgs Jelgavā 107(2), J. Ciekurzišs Cēsis 101(1), A. Kikuzis Rīgā 87(1), A. Lagzdīns Rīgā 84(2), A. Smilģiņš Tukumā 83(5), V. Laurinavičs Rokišķu raj. 72, V. Rubenis Alsungā 71(1), Z. Brūveris Liepājā 69, M. Robēns Vallē 64(3), V. Nukse Rīgā 58(2), A. Trdziņš Rīgā 53, V. Strautiņš Rīgā 52, V. Balbārda Liepājā 47, Z. Lakševičs Mellmežos 45, D. Krēslīns Pultavā 44, U. Straupe Rīgā 43(1), M. Benkis Jelgavā 42, I. Eglītis Rīgā 37, A. Jēgeris Padomju Armijā 35(1), J. Knos-tenbergs Padomju Armijā 31, F. Gausons Skrundā 30, J. Štenbergs Padomju Armijā 21, K. Leitāns Rīgā 19(1), G. Suhs Tukumā 19, K. Berkis Priekules 18, J. Taube Skrundā 13 un A. Tilīņš Jelgavā 13.

Kvartālis iekavās rāda, cik reizes dalībnieks sasniedzis 300 punktus.

Autorī! Iesūtiet savus uzdevumus zurnāla «Zvaigzne» lūdz, to rūpīgāk pārbaudītu, lai nebūtu blakusrisinājumu!

KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM

Sastādījis A. Habermane Cēsis

HORIZONTĀLI: 5. Vārnu dzimtas putns, 6. Ievērojams latviešu ornitologs, 8. Vakara krēsli medījams putns, 10. Neatjauta putnu keršanas ierīce, 12. Vasaras iemītnieki pilsetu parku dikos, 13. Parasts jūras putns, 15. Apsvidus vārds upes tārtienim, 16. Pilu dzimtas ziemeļu tundra dzīvnieks, 17. Mājputns, 21. Vislielākais LPSR medījama putns, 22. Meža un lauku putns — nometnīkai, 23. Putns zivju kārpū dzimtā, 26. Ūdensputns, 27. Plaša dziedātāju putnu dzimta, 29. Putni, kas tautas dziesmās bieži minēti kopā ar griezi, 30. Dziedātāju putns mušķerāju dzimtā.

VERTIKĀLI: 1. Mājputns, 2. Tālo Ziemeļu ūdensputns, 3. Bada dzequze, 4. Dzeņu dzimtas putns, 7. Viens no kalnveidīgajiem putniem, 9. Plēšīgs dienas putns, 11. Parastais medību ūdensputns, 13. Zivju dzēsls, 14. Derīgs pūču dzimtas putns, 18. Stepu putns, 19. Putns balozu dzimtā, 20. Ziemeļu Ledusjūras putns, caurcelotājs, 24. Tārtinu dzimtas putni, kas apziedo upju krastus un jūrmalu, 25. Putns, kurš ligzdo krastu alās, 26. Putns, kura dziesma atgādina griešanu, 28. Bieži sastopami jāputni — ātrāks lidotājs.

ZURNĀLA 8. NUMURĀ IEVIETOTAS KRUSTVĀRDU MIKLAS ATRISINĀJUMS

HORIZONTĀLI: 1. Klauzula, 4. Melhiors, 6. Adoptēt, 8. Katoļis, 10. Mozaika, 11. Ordenis, 12. Pretinde, 14. Sarafāns, 17. Galaktika, 19. Kontralts, 21. Sauszeme, 24. Postenis, 26. Tiklīene, 27. Liestes, 28. Pilsoni, 29. Vakance, 30. Paszkvila, 31. Sarkasms.

VERTIKĀLI: 2. Andromeda, 3. Artmane, 4. Mikrobs, 5. Oriģināls, 7. Plaši, 9. Opera, 13. Neapole, 15. Raketes, 16. Ikars, 18. Alumīnijs, 20. Sentences, 22. Zeļts, 23. Ezeri, 24. Pelavas, 25. «Toska».

Kā izveidojās kontinenti?

Kā uz zemeslodes radās kontinenti? Par šo jautājumu ir daudz un dažādas hipotēzes. Nesen vienu no šādām hipotēzēm izvirzījis holandiešu van Bemelens. Viņš uzskata, ka zemeslodes veidošanos var sadalīt četros etapos. Apmēram pirms 200 miljoniem gadu konvekcijas strauve no karstā Zemes kodola izstūma daļu mantijas uz augšu. Zemes garoza saplaisāja. No sākotnējā kontinentālā masīva uz rietumiem novirzījās tas, kas taqad ir Āfrika un Dienvidamerika. No pirmatnējā masīva to atdalīja ielepa, ko taqad dēvējam par Indijas okeānu.

Otrajā etapā — apmēram pirms 100 miljoniem gadu — Zemes iekšējais karstums atkal pastūma mantiju uz augšu un atkāpās Dienvidameriku no Āfrikas, atdalot tās vienu no otras ar ūdens

plašumu — pašreizējo Atlantijas okeāna dienvidu daļu. Šis procesa rezultātā no pirmatnējā kontinentālā masīva atdalījās arī Antarktīda. Plaša Atlantijas okeāna paplašināšanās uz ziemeļiem, un Ziemeļamerika atkāpās no Eiropas. Indiju šis process iespieda Centrālajā Aziājā, un rezultātā izveidojās Himalaju kalni. Tāds pēc van Bemelena domām bilis šī gēnāntiskā procesa trešais etaps.

Apmēram pirms 50 miljoniem gadu sākū procesu rezultātā atdalījās Japāna un Austrumindija, bet Austrālija atspiesta uz austrumiem, jo Indijas okeāna qultne šajā laikā atkal pacēlās uz augšu.

Hipotēzes autors domā, ka šīs plašuma vietās kontinenti vēl joprojām turpina attālināties viens no otra.

PIRMAIS VĀKS:

A. DUMPS METS «JAUNĪBA».

LPSR VALDĪBAS NAMA PROJEKTS.

RĪGAS HES PROJEKTS.

ĀTRGAITAS ELEKTROVILCIENA MODELIS.

CETURTAIS VĀKS:

Kreisajā pusē no augšas —

JAUNĀ SPORTA MANEŽA.

DZĪVOJAMĀIS NAMS JUGLĀ.

KRĀSAINO IESPIEDDARBU POLIGRĀFISKAIS UZŅĒMUMS.

Labajā pusē no augšas —

RĪGAS JŪRAS OSTA.

VĒLĀS AUTOOSTA

RĪGAS CENTRĀLĀ STACIJA.

J. Sokolovska foto

Z. Legzdiņa foto

I. Ģigas foto

G. Birkmaņa foto

Z. Mežavilka foto

Z. Legzdiņa foto

Z. Legzdiņa foto

Z. Legzdiņa foto

Z. Legzdiņa foto

Redakcijas kolģģija: H. RUKŠĀNS [galvenais redaktors], A. BALODE [atbild. sekretāre], R. LĀCE, V. LĀCE [galvenā redaktora vietniece], J. NIEDRE, L. PURS, J. STRADIŅŠ, S. VIRTMANIS.

Redakcijas adrese — Rīgā, Pērses ielā 16. Tālrūņģi: izziņas, korektoriem — 223079; galvenajam redaktoram — 223173; galv. redaktora vietn. — 221681; atbild. sekretāram — 220361; daļu redaktoriem — 225948, 228732; mākslin. iekārtotājiem, tehniskajam redaktoram — 220122; fotogrāfam — 229941. Manuskriptus un fotoģģinājumus atpakaļ neizsiedz.

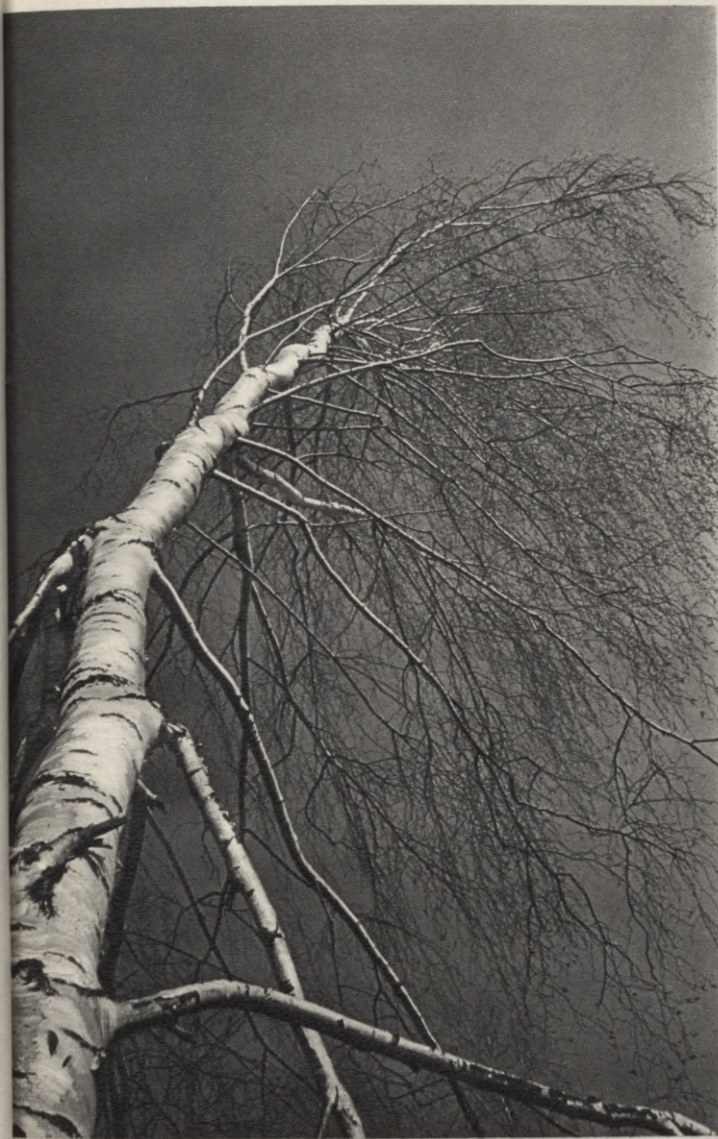
Mākslinieciskie iekārtotāji: I. KĻAVA, G. EZERNIEKS.

Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный журнал «Зваигzne» на латышском языке (г. Рига, Латвийская ССР).

JT 01159

Izdevējs Latvijas KP CK Lielrakstu un zurnālu izdevniecība Rīgā, Pils ielā 23. Iespiests LPSR Ministru Padomes Valsts preses komitejas Poligrāfiskās rūpn. pārvaldes tip. «Cīņa» Rīgā, Blauzma ielā 38/40. Pasūt. Nr. 3914. Vāki un pielikumi iespiesti Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts preses komitejas Poligrāfiskās rūpn. pārvaldes Dobspiedes un poligrāfisko krāsu fabriķā, Bauskas ceļā 31. Parakstīts iespiešanai 1966. g. 26. aprīlī. Papīrs 70x108/16, papīra loksns, 4+1 fiz. iespiedl., 5,6+1,4 uzsk. iespiedl. Tirāža 94 000 eks. Maksā 30 kap.

ALFREDS PUTNĪNS

Dārzi

DĀRZII
MANAS PILSĒTAS ZAĻĢANĀS ACIS
AR LIEPU KUPLAJĀM SKROPSTĀM,
AR ZIEDU ZILĪTĒM ZVĪLĀM,
AR TAKĀM, SLAIDĀM KĀ UZAČU LOKI.

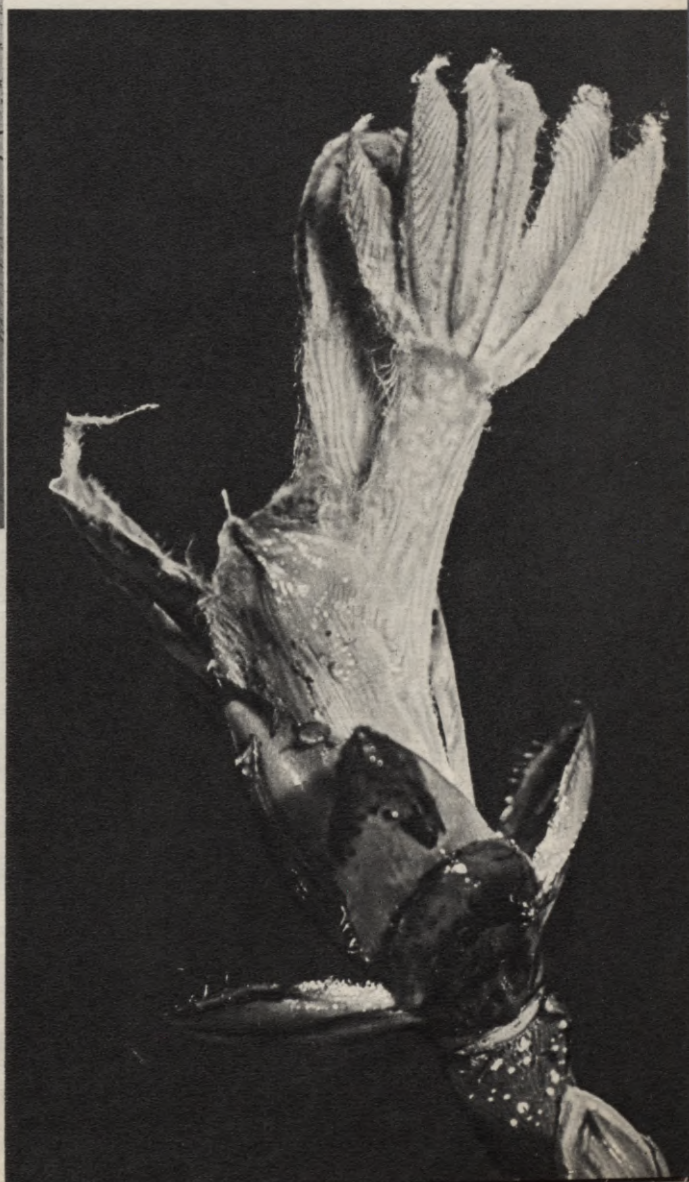
KAD PAVASĀRS KŪLEŅO GAISĀ,
UN IETRĪCAS STRAZDU MĒLES,
JUMS PAVERAS PLAKSTI,
UN PIELIST AR PUMPURU SMARŽU
IELAS UN SKVĒRI, UN SIRDIS.

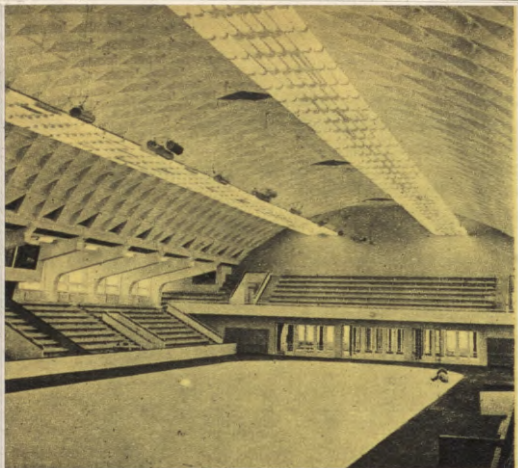
UN CILVĒKI APREIBST
NO ZIEDIEM,
NO SMARŽĀM,
NO LAIMES.
UN NERIMST LĪDZ VĒLAI NAKTIJ
JŪSU TAKĀS JAUNIEŠU SOĻI.

MANAS PILSĒTAS DĀRZII
ES MĪLU VAKARA STUNDĀS,
UZ MIRKLI PIEMIRŠIS STEIGU
UN NOLICIS BLAKUS UZ SOLA SEV IKDIENAS NASTU,
DZIĻI IEELPOT SKURBĪGO GAISU
UN RAUDZĪTIES DEBESU ZILĢMĒ
CAUR JŪSU SIRMSENO KOKU
VALGAJĀM LAPĀM.

UN LIEKAS, KA REDZĪGĀKS ESMU,
KAD ATKAL PAVEROS DZĪVE,
PILNS SĀRTĀ UN DZELMAINĀ MIERĀ.

I. VUŅĢA foto.

Ivaizgzne

INDEKSS
77153
Cena 30 kap.